ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ROMANTİK İLİŞKİLERİNDEKİ DUYGUSAL İSTİSMAR, KİŞİLER ARASI BAĞIMLILIK VE ROMANTİK İLİŞKİ KALIP YARGILARI ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN İNCELENMESİ

Selen Kemaloğlu
181180118
Orcid: 0000-0002-0149-7501

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Psikoloji Anabilim Dalı
Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı
Danışman: Doç. Dr. Ferzan Curun

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Şubat, 2021

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli "*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*" ile bildirilen 6689 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI

Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli "*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*" ile bildirilen 6689 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

TEŞEKKÜR

Bu zorlu süreçte sabrından ve desteğinden ödün vermeyen ve katkılarını esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. Ferzan Curun başta olmak üzere her daim yanımda olan annem ve babama, veri toplama sürecinde yardımcı olan dostlarıma ve tüm desteklerinden dolayı sevgili arkadaşım Elif Güldemir'e teşekkürü bir borç bilirim.

Selen Kemaloğlu

Şubat 2021

ÖZ

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ROMANTİK İLİŞKİLERİNDEKİ DUYGUSAL İSTİSMAR, KİŞİLER ARASI BAĞIMLILIK VE ROMANTİK İLİŞKİ KALIP YARGILARI ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN İNCELENMESİ

Selen Kemaloğlu
Yüksek Lisans Tezi
Psikoloji Anabilim Dalı
Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı
Danışman: Doç Dr. Ferzan Curun
Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2021

Bu araştırmanın amacı, romantik ilişki duygusal istismarı, kişiler arası bağımlılık ve romantik ilişki kalıp yargıları arasındaki ilişkileri incelemektir. Araştırmanın çalışma grubu, Türkiye'nin farklı bölgelerinde yaşayan, romantik bir ilişkisi olan, 18 ve 28 yaş aralığında bulunan, 243 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Verileri toplamak amacıyla bu araştırmada demografik bilgi formu, Duygusal Taciz Ölçeği, Kişiler Arası Bağımlılık Ölçeği ve Romantik İlişki Kalıp Yargıları Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizi aşamasında ise önce değişkenler arası ilişkileri incelemek amacıyla Pearson momentler çarpımı korelasyon analizi yapılmıştır. Daha sonra kişiler arası bağımlılık ve romantik ilişki kalıp yargılarının duygusal istismar konusundaki yordayıcı gücünü araştırmak amacıyla aşamalı regresyon analizleri yapılmıştır. Araştırmanın beklentilerinin çoğunluğu doğrulanmıştır. Değişkenler ilişkili bulunmuştur ve her iki değişkenin bazı alt boyutları duygusal istismar konusunda yordayıcı olarak bulunmuştur. Sonuçlar ilgili alan yazın temelinde tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: İstismar; Duygusal İstismar; Kişiler Arası Bağımlılık; Romantik İlişki Kalıp Yargıları.

ABSTRACT

INVESTIGATION OF THE RELATIONS BETWEEN EMOTIONAL ABUSE, INTERPERSONAL DEPENDENCY AND ROMANTIC RELATIONSHIP STEREOTYPES IN ROMANTIC RELATIONS OF UNIVERSITY STUDENTS

Selen Kemaloğlu
Master Thesis
Department of Psychology
Clinical Psychology Programme
Thesis Advisor: Assoc. Prof. Ferzan Curun
Maltepe University Graduate School, 2021

The purpose of the present study is to examine the relationships between romantic relationship emotional abuse, interpersonal dependency, and romantic relationship stereotypes. The sample consisted of 243 university students who age range between 18 and 28, The participants were in a a romantic relationship living in different regions of Turkey. They completed Demographic information form, Emotional Abuse Scale, Interpersonal Dependency Scale and Romantic Relationship Stereotypes Scale. In order to analyze the data, firstly, correlation analyses were performed to assess the relationships among the variables. Then, stepwise regression analyses were performed in order to analyze the predictive power of the dimensions interpersonal dependecy and romantic relationship stereotypes on emotional abuse respectively. The results confirmed most of the expectations that the variables are correlated. Moreover some subdimensions of both variables predicted emotional abuse. The results were discussed depending on the relevant literature.

Keywords: Abuse; Emotional Abuse; Interpersonal Dependency; Romantic Relationship Stereotypes.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI ii
ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI iii
TEŞEKKÜR iv
ÖZ v
ABSTRACT vi
İÇİNDEKİLER vii
TABLOLAR LİSTESİ ix
ÖZGEÇMİŞ x
BÖLÜM 1. GİRİŞ 1
Problem 1
Amaç 4
Önem 4
Varsayımlar 5
Sınırlılıklar 5
Tanımlar 6
BÖLÜM 2. İLGİLİ LİTERATÜR 7
Duygusal İstismar 7
İstismar Kavramı 7
İstismar Çeşitleri 8
Fiziksel İstismar 8
Cinsel İstismar 9
Ekonomik İstismar 9
Duygusal İstismar 10
Romantik İlişki İstismarı 12
Romantik İlişkilerde İstismarın Nedenlerine İlişkin Modeller 13
Sosyokültürel Modeller 13
İçsel Modeller 14
Kişilerarası Modeller 15
Tipolojik Modeller 15
Bütüncül Modeller 16
Romantik İlişkilerde Duygusal İstismar 17
Romantik İlişkide Duygusal İstismar Sonuçları 18
Romantik İlişki Duygusal İstismarı İle İlgili Yapılan Araştırmalar 19
Kişiler Arası Bağımlılık 24
Kişiler Arası Bağımlılık Tanımı 24
Kişiler Arası Bağımlılık ve Yakın Kavramlar 25
1. Bağlanma 25
2. Bağımlı Kişilik Bozukluğu 26
Kişiler Arası Bağımlılığa Kuramsal Bakış 27
Psikodinamik Yaklaşımlar 27
Öğrenme Yaklaşımları 27
Bilişsel Yaklaşım 27

Kişiler Arası Bağımlılık İle İlgili Yapılan Araştırmalar 28
Kişiler Arası Bağımlılık ve Romantik İlişki İstismarı 30
Romantik İlişki Kalıp Yargıları 31
Toplumsal Cinsiyet Tanımı 31
Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları 33
Romantik İlişkilerle İlgili Kalıp Yargılar 34
Toplumsal Cinsiyete Kuramsal Bakış 35
Psikanalitik Kuram 36
Sosyal Faktörler Kuramı 36
Toplumsal Cinsiyet Şema Kuramı 37
Toplumsal Cinsiyetle İlgili Yapılan Çalışmalar 37
Toplumsal Cinsiyet, Romantik İlişki Kalıp Yargıları ve İstismarı 39
BÖLÜM 3. YÖNTEM 40
Araştırma Modeli 40
Evren ve Örneklem 40
Veriler ve Toplanması 42
Veri Toplama Araçları 42
Bilgilendirilmiş Onam Formu 43
Demografik Bilgi Formu 43
Duygusal Taciz Ölçeği (DTÖ) 43
Kişiler Arası Bağımlılık Ölçeği (KBÖ) 44
Romantik İlişki Kalıp Yargıları Tutum Ölçeği 45
Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumlanması 46
BÖLÜM 4. BULGULAR 47
BÖLÜM 5. SONUÇ VE TARTIŞMA 55
Klinik Uygulama ve Öneriler 63
EK'LER 66
KAYNAKÇA 75

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 3. 1. Katılımcıların Demografik Özelliklerinin Frekans Dağımları Tablosu .. 41
Tablo 4. 1. Araştırmada Kullanılan Duygusal Taciz, Kişiler Arası Bağımlılık ve Romantik İlişki Kalıp Yargıları Tutum Ölçekleri ve Alt Boyutlarına Ait Betimleyici İstatistikler 47
Tablo 4. 2. Duygusal Taciz Ölçeği ve Alt Boyutlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşmasına Dair Bağımsız Gruplar T-Testi Analizi Sonucu 48
Tablo 4. 3. Ölçeklerin Ortalama, Standart Sapma Puanları ve Birbirleriyle Olan İlişkilerine Dair Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları 49
Tablo 4. 4. Katılımcıların Duygusal Tacizin Yordanmasına İlişkin Aşamalı (Stepwise) Regresyon Tablosu 51
Tablo 4. 5. Tecrit Alt Boyutu Puanlarının İlgili Değişkenler Tarafından Yordanmasına İlişkin Aşamalı Lineer Regresyon Analizi Bulguları 52
Tablo 4. 6. Aşağılama Alt Boyutu Puanlarının İlgili Değişkenler Tarafından Yordanmasına İlişkin Aşamalı Lineer Regresyon Analizi Bulguları 52
Tablo 4. 7. Cinsel Taciz Alt Boyutu Puanlarının İlgili Değişkenler Tarafından Yordanmasına İlişkin Aşamalı Lineer Regresyon Analizi Bulguları 53
Tablo 4. 8. Mala Zarar Verme Alt Boyutu Puanlarının İlgili Değişkenler Tarafından Yordanmasına İlişkin Aşamalı Lineer Regresyon Analizi Bulguları 54

ÖZGEÇMİŞ

Selen Kemaloğlu

Psikoloji Anabilim Dalı

Eğitim

Derece	*Yıl*	*Üniversite, Enstitü, Anabilim Dalı*
Y.L.	2018	Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı
Ls.	2013	Bahçeşehir Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Psikoloji Anabilim Dalı (3.62)
Lise	2009	Bahçeşehir Koleji, Alanya

İş/İstihdam

Yıl	*Görev*
2020	İlke Psikoloji Psikoterapi ve Eğitim Merkezi, Alanya, Psikolog
2017-2018	Bahçeşehir Üniversitesi, Pusula Yayıncılık, Global Health Dergisi, Yayın Koordinatörü Asistanı (yarı zamanlı)

Alınan Burslar

Yıl	*Burs*
2013	Bahçeşehir Üniversitesi Eğitim Bursu (%50)

Kişisel Bilgiler

Doğum yeri ve yılı : Alanya/ 02.07.1995
Yabancı diller : İngilizce (orta)
e-posta : selenkemaloglu@hotmail.com

BÖLÜM 1. GİRİŞ

Problem

Yetişkinliğe geçişin yaşandığı, bilişsel, sosyal ve duygusal değişimlerin meydana geldiği üniversite yıllarında yaşanan romantik ilişkiler bireyin gelişiminde önemli rol oynar. Romantik ilişkiler çoğu kişi için güzel yaşantılar ve duygular barındırmakla beraber, bu ilişkilerde kimi zaman istismar gibi istenmeyen durumlar da gerçekleşmektedir.

İnsanın olduğu her yerde istismar olgusu mevcuttur. İstismar kavramı, kişiler arası ilişkilerde güçlünün zayıfı kendi çıkarları için kullanması, onu olumsuz şekilde etkileyecek farklı tutumlar sergilemesi, kötüye kullanma, iyi niyeti suistimal edici davranışlarda bulunma anlamlarına gelmektedir (Büyük Türkçe Sözlük, 2015). İstismar bireylerin kendine özgü özelliklerinden dolayı kişiden kişiye ve toplumdan topluma değişkenlik göstermektedir. Ayrıca istismar olgusunun algılanması ve araştırılması da oldukça güçtür.

İstismar gerçekleşme şekline göre fiziksel, cinsel, ekonomik ve duygusal olmak üzere dört boyutta ele alınmaktadır. Fiziksel, cinsel ve ekonomik istismar kişinin daha çok vücut bütünlüğüne zarar vermekle beraber, aynı zamanda kişinin psikolojisinde de birden farklı soruna neden olabilmektedir (Ertuğ, 2018). İstismar türleri içinde bulunan duygusal istismar, bir diğer adıyla psikolojik şiddet ise, sembolik olarak birisine zarar veren veya birisini incitmek için tehdit kullanan, sözel ve sözel olmayan davranışlar şeklinde tanımlanmaktadır (Kılınçer ve Dost, 2014).

Duygusal istismar diğer istismar türlerini şemsiyesi altında toplamaktadır. Fiziksel ve cinsel istismar ile birlikte görülebildiği gibi tek başına da görülebilir hatta fiziksel ve cinsel istismarın bıraktığı hasar yok olduğunda bile duygusal istismarın hasarı devam edebilir (Şimşek ve Önder, 2011). Duygusal istismarın bıraktığı olumsuz etkiler fiziksel istismar kadar zedeleyici olmasına rağmen bulguları daha gizlidir (Kara Biçer ve Gökalp, 2004). Bu çalışmada romantik ilişkilerdeki duygusal istismarın daha net anlaşılabilmesi ve konu hakkında farkındalığın artırılması hedeflenmiştir. Bu hedef

doğrultusunda alan yazın incelenmiş istismarın ve duygusal istismarın birçok belirleyici değişkeni olduğu görülmüştür. Bu araştırmada ise romantik ilişki duygusal istismarı ile kişiler arası bağımlılık ve romantik ilişki kalıp yargıları arasındaki ilişkiler incelenmiştir.

Araştırmanın değişkenlerinden biri olan kişiler arası bağımlılık kavramı, otonominin mümkün olduğu durumlarda bile destek, yardım ve yol gösterilme için insanlara güvenme eğilimine sahip olmadır (Bornstein, 2011). Kişiler arası bağımlılık çocukluk ve yetişkinlik döneminde bireyin diğer insanlarla olan ilişkilerinde önemli etkisi olan, önem verilen diğerleriyle etkileşim ve yakınlık kurma ile ilgili ihtiyaçlar doğrultusunda meydana gelen evrensel bir olgu olarak ele alınmaktadır (Bornstein, 1992; Hirschfeld, 1976).

Kişiler arası bağımlılığı yüksek olan bireylerin çoğunluğunun özgüvenleri düşüktür ve kendi beceri ve başarılarını takdir edemezler. Kendilerini çaresiz, yönlendirilmeye ve başkalarından destek görmeye muhtaç biri olarak gördükleri için sürekli yardım arayışındalardır. Bu kişiler çevrelerinde kendilerine bakan, onları koruyan ve destekleyen ayrıca kendileri adına karar alan insanlar olmazsa kendilerini güvende değilmiş gibi ve tedirgin hissederler (Arntz, 2012; Beck, Freeman ve Davis, 2004).

Bornstein (2005a) tarafından, çocukluk döneminde yaşanan ihmal ve istismarın bireyde güçsüzlük ve zayıflık hislerine sebep olduğu; bunun da yetişkinlikte bağımlı davranışların oluşmasına zemin hazırladığı belirtilmiştir. Ayrıca çocuklukta yaşanan istismarın ileriki yaşlarda istismara uğrama riskini arttırdığı da bilinmektedir (Öngün ve Ünsal, 2018). Romantik ilişki istismarını kabulde çocukluk yaşantılarında şiddete maruz kalma ya da tanık olmanın etkili olduğu görülmektedir (Sabri ve ark., 2014; Yount ve ark., 2014). Yapılan çalışmalarda, hem istismara maruz kalma hem de istismar etmenin, kişiler arası bağımlılık seviyesi ile pozitif yönde ilişkili olduğu görülmektedir (Bornstein, 2012). Bunlardan yola çıkarak romantik ilişkide maruz kalınan duygusal istismar ile kişiler arası bağımlılık eğilimi arasında bir ilişki olacağı düşünülmektedir.

Çalışmada ele alınan son değişken ise romantik ilişki kalıp yargılarıdır. Toplumsal cinsiyet kavramı, toplum tarafından bireye verilen roller, görev ve sorumluluklar, toplumun kişiyi nasıl gördüğü, algıladığı, beklentileri olarak tanımlanır

(Seçgin ve Kurnaz 2015). Cinsiyet rolleri ile ilgili kalıp yargılar, kadınlar ve erkeklerin nasıl davranmasının gerekli olduğuna yönelik kurallı inançlardır (Sakallı ve Curun, 2001). Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına göre erkek bağımsız, baskın, dış dünya ile ilişkide bulunan, para kazanan, güçlü ve yetkinken; kadın bağımlı, uyumlu, ev işleri ve çocukları ile ilgilenendir (Geis, 1993; Eagly ve Steffen, 1984; akt., Sakallı ve Curun, 2001). Kadın ve erkeklere ilişkin kalıp yargısal davranışları heteroseksüel romantik ilişkilerde de görmek muhtemeldir (Okutan, 2011). Sakallı ve Curun (2001) romantik ilişkilerle ilgili kalıp yargıları, heterosexüel bir ilişkinin nasıl olması gerektiğine ilişkin açık mesajlar şeklinde tanımlamaktadır.

Aslan ve arkadaşlarına (2008) göre toplumsal cinsiyet rollerinin, yakın ilişki istismarını kabullenmede çok büyük etkisi vardır. Sakallı ve Curun'un (2001) yaptığı çalışma sonucuna göre, cinsiyet rolleri ile tutarlı şekilde, kadınlar romantik ilişkilerde erkeğin daha girişken olması gerektiği konusundaki kalıp yargılarla daha fazla hemfikir olurken; erkekler kadınlara göre romantik ilişkilerde erkeğin baskın, kadının kabul edici olması hakkındaki kalıp yargılara daha fazla hemfikirdirler. Vefikuluçay ve arkadaşlarının (2007) araştırmasına göre, "Kadın eşinden dayak yiyorsa bu durumu saklamalıdır." ve "Kadın hak ediyorsa erkeğin şiddet uygulaması normaldir." şeklinde kalıp yargılar mevcuttur. Bu bağlamda düşünüldüğünde, romantik ilişkiler açısından geleneksel kalıp yargılara sahip olma, ilişkiler için sorun yaratabilir ve çiftler arasında istismar yaşanabilir. Kişi sahip olduğu romantik ilişki kalıp yargılarından dolayı maruz kaldığı duygusal istismarı normal görebilir ve kabullenebilir. Alan yazından yola çıkarak romantik ilişki duygusal istismarı ile romantik ilişki kalıp yargıları arasında bir ilişki olacağı varsayılmaktadır.

Yukarıda aktarılan araştırma sonuçlarına dayanarak romantik ilişkilerde yaşanan duygusal istismarın hem kişiler arası bağımlılıkla hem de romantik ilişki kalıp yargıları ile ilişkili gibi görülmektedir. Bu araştırmada söz konusu değişkenler birlikte ele alınarak duygusal istismar kavramının açıklanmasına katkıda bulunması amaçlanmaktadır. Söz konusu ilişkileri birlikte ele alan bir çalışmaya araştırmacının bilgisi dahilinde rastlanmamıştır. Alan yazına bakıldığında çoğunlukla istismar kavramı genel olarak ele alındığı ve duygusal istismar belirli bir istismar türü olarak tek başına az sayıda çalışmada incelendiği için bu araştırmanın özgün bir araştırma olacağı düşünülmüştür.

Amaç

Bu çalışmanın amacı üniversite öğrencilerinin romantik ilişkilerinde maruz kaldıkları duygusal istismar ile istismara maruz kalan kişilerin kişiler arası bağımlılık eğilimleri ve romantik ilişki kalıp yargılarına yönelik tutumları arasındaki ilişkilerin incelenmesidir. Ayrıca bu araştırma romantik ilişkilerde duygusal istismar yaşantısının demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemeyi amaçlamıştır.

Bu amaçla cevaplandırılmaya çalışılan sorular şunlardır:

1. Romantik ilişkilerdeki duygusal istismar ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

2. Romantik ilişkilerdeki duygusal istismar ile kişilerarası bağımlılık ve romantik ilişki kalıp yargıları değişkenleri arasında anlamlı ilişkiler var mıdır?

3. Kişiler arası bağımlılık ve Romantik ilişki kalıp yargıları tutum ölçeklerinin alt boyutlarından alınan puanlar romantik ilişki duygusal istismarının yordayıcısı mıdır?

Önem

Yapılan araştırma ile üniversite öğrencilerinin romantik ilişkilerinde maruz kaldıkları duygusal istismarın daha iyi anlaşılması, yaşanan duygusal istismarda belirleyici olabilecek demografik değişkenlerin ve kişiler arası bağımlılık ve romantik ilişki kalıp yargıları değişkenlerinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Duygusal istismar konusunda Türkiye'de sınırlı sayıda araştırma bulunmaktadır. Oysaki kişinin yaşadığı duygusal istismar düzeyi onun kuracağı ilişkilerin yapısını ve içeriğini etkileyen önemli etmenlerden birini oluşturmaktadır (Savoly, Ulaş ve Zorbaz, 2014).

Ayrıca istismar, kişiyi hem psikolojik hem sosyal hem de fiziksel anlamda olumsuz etkilemektedir. Duygusal istismar oldukça sık görülmesine rağmen fark edilmesinde, tanımlanmasında ve yasal olarak kanıtlanmasında diğer istismar çeşitlerine göre daha fazla zorlukla karşılaşılmaktadır (Öztürk, 2007). O nedenle duygusal istismar

hakkında daha fazla araştırma yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bazen kurulan iletişimlerde duygusal istismar unsurları bulunmasına karşın kişi tarafından istismar olarak algılanmamakta ve duygusal istismar normalize edilebilmektedir (Ersanlı, Yılmaz ve Özcan, 2013). Duygusal istismara maruz kaldığını fark etmeyen veya fark etse de bunu tolere eden bireylere yönelik psikolojik destek bağlamında bu araştırmanın bir referans olabileceği tahmin edilmektedir. Klinik olarak, romantik ilişkilerinde duygusal istismara uğrayan danışanlara, duygusal istismar hakkında psikoeğitim verilebilir, kişiler arası bağımlılık eğilimlerine yönelik farkındalık kazandırılıp çalışmalar uygulanabilir ve toplumsal cinsiyet kalıp yargıları hakkında danışanlar bilinçlendirilebilir.

Ayrıca araştırmanın değişkenlerine yönelik alan yazında çalışmaların bulunmasına rağmen, söz edilen direk ilişkileri ele alan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Yapılan araştırma, bu ilişkileri ortaya koyabilmek ve daha sonra bu konuda çalışma yapacak araştırmacılara temel oluşturması açısından önemlidir. İstismar konusuna sadece duygusal istismar boyutunun tek başına ele alınması gerekliliğini vurgulayarak alan yazına farklı bir bakış açısı sunabilir.

Varsayımlar

Araştırmanın varsayımları şunlardır:

1. Araştırmanın örneklemini oluşturan kişiler, araştırma evrenini istatistiksel olarak doğru şekilde temsil etmektedir.
2. Ankete katılan gönüllülerin yanıtlarını doğru bir şekilde verdikleri kabul edilmiştir.
3. Anket soruları, ulaşılmak istenen sonuçları ölçebilmek açısından yeterlidir.
4. Araştırmada kullanılacak olan ölçme araçlarının değişkenler arasındaki korelasyonel ilişkiyi ölçeceği varsayılmaktadır.

Sınırlılıklar

- Araştırmanın bir sınırlılığı araştırmaya katılan kişi sayısının görece az olmasıdır.
- Bu araştırma sadece üniversite öğrencileri ile sınırlıdır.

- Erkek katılımcı sayısının kadın katılımcıdan az olması araştırmanın bir sınırlılığıdır.
- 2019-2021 yılları arasında yapılan uygulama ile sınırlıdır.
- Araştırmada kullanılan ölçeklerin ölçtüğü varsayılan durumlar ile sınırlıdır.
- 18-28 yaş aralığı ile sınırlıdır.

Tanımlar

İstismar: "İşletme, yararlanma, birinin iyi niyetini kötüye kullanma, sömürme" anlamlarına gelmektedir (TDK Türkçe Sözlük, 2005, s. 991).

Duygusal İstismar: "Çevredeki diğer yetişkinlerin bireyin yeteneklerinin üzerinde istek ve beklentiler içinde olmaları, saldırganca davranmaları, sürekli eleştirmeleri, aşağılamaları, sevgi ve ilgi ihtiyaçlarını yeterince karşılamamaları, reddetmeleri, yıldırmaları, küçük düşürmeleri, alaylı konuşmaları, değer vermemeleri gibi davranışlar sonucu bireyin algıladığı duygusal bir durumdur şeklinde tanımlanır." (Ersanlı ve ark., 2013, s. 8).

Kişiler Arası Bağımlılık: Önemli diğerlerine güvenme, etkileşim ve yakınlık kurma ihtiyacı etrafında dönen kompleks düşünceler, inançlar, duygular ve davranışlar olarak adlandırılır (Hirschfeld ve ark.,1976).

Romantik İlişkilerle İlgili Kalıp Yargıları: Romantik ilişkilerle ilgili kalıp yargılar heteroseksüel bir ilişkinin nasıl olması gerektiğine ilişkin açık mesajlardır (Sakallı ve Curun, 2001).

BÖLÜM 2. İLGİLİ LİTERATÜR

Duygusal İstismar

İstismar Kavramı

Arapçadan dilimize geçmiş bulunan "istismar" sözcüğü, Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde "birinin iyi niyetini kötüye kullanma" ve "sömürü" olarak tanımlanır ("İstismar", t.y.).

"İstismar etmek" ise, kişi ya da kişilerin iyi niyetini kötüye kullanmak suretiyle onlardan istifade etmek, faydalanmak, bir düşünceyi kötüye kullanarak zarar vermeyi amaçlamak, karşısındakinin kendi rızası olmadan ve iradesini göz önünde bulundurmadan onu sömürmek gibi anlamları içerir ("İstismar hakkında", t.y.).

İstismar ve şiddet kavramları özellikle fiziksel istismar ile fiziksel şiddet söz konusu olduğunda net olarak birbirinden ayrılamamakta, her ikisi de benzer anlama gelmektedir (Öngün ve Ünsal, 2018). Bununla birlikte ilişkideki güç ve kontrol sağlama veya zarar verme davranışı duygusal bağlamda ele alındığında istismar kavramının tercih edildiği görülmektedir (Kılınçer ve Dost, 2014). "Abuse and neglect" in Türkçe karşılığı "istismar ve ihmal" olarak yaygın biçimde kullanılmakta, "abuse" kelimesi ayrıca örseleme, kötü muamele, kötüye kullanım, ezim, suistimal, taciz gibi sık kullanılan terimlerle de karşımıza çıkmaktadır (Kırımsoy, 2003).

İstismar tüm dünyada meydana gelen, kültüre, yaşa, ırka, cinsel yönelime ve sosyo-ekonomik statüye bağlı olmayan oldukça ciddiye alınması gereken bir olgudur (Ersanlı ve ark., 2013). Yabancı alan yazına bakıldığı zaman istismar teriminin daha geniş bir kullanım alanı olduğu; yalnızca çocuklar için değil bütün yaş grupları için de kullanılmakta olduğu görülmüştür (Duman, 2019). Yapılan araştırmalar istismarın sonuçlar farklılık göstermesine rağmen sadece çocuk, kadın ve yaşlı kapsamında düşünülemeyeceğini, yetişkinlerin geniş bir yelpazede istismara maruz kaldığını göstermektedir (Ersanlı ve ark., 2013). İstismar kavramı, farklı isim ve kategorilerde incelenmiş bir kavramdır.

İstismar Çeşitleri

Ersanlı ve arkadaşlarına (2013) göre, birden fazla istismar türünün aynı anda meydana geldiği ve sınırlarının kesin olarak çizilmesinin pek mümkün olmadığı belirtilmektedir. Bu çalışma kapsamında ise istismar kavramının çeşitleri, fiziksel, cinsel, ekonomik ve duygusal istismar olmak üzere 4 kategoride incelenmiştir.

Fiziksel İstismar

Öngün ve Ünsal'a (2018) göre, özellikleri ve bulguları gereği fiziksel istismar, istismar türleri içerisinden daha basit belirlenendir. Bu sebeple genellikle çalışmalar bu istismar türünde yapılmaktadır (Gündüz ve Gökçakan, 2004). Abraham'a (1999) göre, fiziksel istismar fiziksel acı verme veya yaralama niyeti olan davranışları içerir. Fiziksel istismar, partnerler arasında ölüm, yaralama, sakatlama, veya incitme potansiyeli olan kasıtlı güç kullanımıdır (Saltzman, Fanslow, McMahonve Shelley, 2002). Öztürk'e (2007) göre, itmek, ısırmak, tokat atmak, boğmaya çalışmak, yumruklamak, tekmelemek, eşya fırlatmak, fiziksel güç kullanarak evden çıkmasına müdahale etmek veya eve girmesine izin vermemek, hasta, yaralı veya hamile iken ihtiyacı olan yardımda bulunmamak, kesici aletlerle tehdit etmek veya saldırmak, işkence yapmak gibi davranışlar fiziksel istismara örnek verilebilir.

Hindistan'da yapılan bir çalışmada, fiziksel istismar sıklığı erkeklerde %25.71 iken, kadınlarda %14.85 olarak bulunmuştur (Bharat ve ark., 2016). Yurtiçinde yapılan bir çalışma ise kadın üniversite öğrencilerinin %9.8'ine partnerleri tarafından fiziksel istismara maruz kaldığını bulmuştur (Tuz, Öksüz ve Tekiner, 2015).

Ertuğ'a (2018) göre, fiziksel yaralanmalarda kemik kırıkları, bilinç kaybı, vücut bütünlüğünü bozan kesikler gibi olumsuz durumlar görülebilirken, psikolojik olarak ise depresyon, kâbus görme, intihar girişimleri, güvensizlik, sigara ve alkol kullanımına başlama, baş ağrısı, sosyal çekilme gibi olumsuz sonuçlar görülmektedir.

Cinsel İstismar

Abraham (1999), cinsel istismarı partneri tarafından cinsel tacize uğrama, rızası dışında cinsel davranışlara zorlanma, cinselliğin bir tehdit aracı olması ve tecavüz gibi eylemler olarak tanımlamıştır.

Ayrıca, Topçu'ya (2009) göre "Cinsel istismar, toplum tarafından kabul edilmeyen uygunsuz şehvet arzularının etkisi altında, cinsel doyum elde etme amacıyla yapılan tek taraflı, çarpık ve bencil insan eylemlerini içerir." (aktaran Öngün ve Ünsal, 2018, s. 54). Bu davranışlar, partneri cinsel birliktelik için fiziksel güç ile zorlamayı, kişinin rızası olmadığı halde, onunla cinsel ilişkiye girmeyi (Atakay, 2014) içeren cinsel ilişki şeklinde olabildiği gibi sadece öpme, cinsel amaçlı kucağa alma ve dokunma veya edilgin cinsel eylemlerle de sınırlı kalabilir (Topçu, 2009; akt., Öngün ve Ünsal, 2018).

Cinsel istismarın sıklığı konusunda doğru istatistiksel verilere ulaşmanın zor olduğunu belirtilmiştir çünkü bir çalışmada, cinsel istismar mağdurlarının yalnızca %15'inin bildirimde bulunduğu ve çoğunlukla cinsel istismarı sır olarak sakladıklarını belirlemiş (Uçar, 2014; akt., Öngün ve Ünsal, 2018).

Pellegrini'nin (2001) ABD'de yaptığı çalışmasında, cinsel istismarın, gençler arasında yaygınlaşmaya başladığı sonuca varmıştır. Romantik ilişkideki erkekler ve kadınların her ikisi de saldırganlık ve cinsel istismar göstermeye eğilimli olduğu halde, kadınlar erkeklerden daha sık cinsel istismara hedef olmasına rağmen heteroseksüel ilişkilerde bu tür cinsel istismarı şaşırtıcı şekilde hem erkek hem kadınların birbirine uyguladıkları bulunmuştur.

Ekonomik İstismar

Ekonomik istismar, kişinin kendisinin kazandığı parayı yönetmek, kendisine ait olan paranın kullanımını kısıtlamak ve kazanç sağlamasına engel olmak şeklinde tanımlanır. Ekonomik istismara genellikle kadınlar ve yaşlılar maruz kalır. Bir yaşlının güvendiği bir kişi tarafından parasının ve malının sömürülmesi veya çalınması da ekonomik istismar olarak düşünülebilir (Yıldırım, 2005).

Duygusal İstismar

İstismar edici davranış her zaman somut şiddeti içermez. Geleneksel olarak en çok araştırılan ve saptanabilen biçim olan fiziksel istismar ile duygusal istismar arasında ayrım yapılmalıdır (Karakurt, Kristin ve Silver, 2013). Seçim'e (2019) göre, duygusal istismar tüm istismar türlerinin hem bileşeni hem de sonucu olarak görülmektedir Duygusal istismar, psikolojik istismar, sözel istismar, duygusal kötü muamele, ruhsal sömürü gibi farklı kavramlarla anılabilmektedir (Topçu, 2009; akt., Serter, 2018). Bunların yanı sıra duygusal taciz olarak da karşımıza çıkabilmektedir. Duygusal istismar anlaşılması zor bir kavram olduğu için çoğu zaman psikolojik istismar olarak kullanılmaktadır (Newman, 1997; Jellen, McCarroll, Thayer, 2001). Karanis (2016)'e göre, çoğu araştırma duygusal istismarı yetişkin istismarı olarak tanımlamamaktadır.

Kılınçer ve Dost (2014), duygusal istismarı, sembolik olarak birisine zarar veren veya birisini incitmek için tehdit kullanan, sözel ve sözel olmayan davranışlar şeklinde tanımlamıştır. Bununla beraber, Aktaş ve arkadaşlarına (2017) göre duygusal istismar, "kişileri olumsuz etkileyen tutum ve davranışlara maruz bırakmak veya gereksinim duydukları ilgi ve sevgiden yoksun bırakılarak toplumsal ve bilimsel standartlara göre psikolojik zarara uğratmak" şeklinde açıklanabilir (s. 116). Duygusal istismar kişinin muhatabı olduğu kişiye gerekli duygusal desteği vermemesi, kişinin ihtiyaç duyduğu sevgi, şefkat, onay, gibi duyguları göstermekten imtina etmesi veya bu ihtiyaçları küçümsemesidir. Ayrıca kişinin özgüvenini zedeleyecek şekilde ona aşağılayıcı sözler sarf etmek, hakaret etmek de duygusal istismar olarak görülür (Ertuğ, 2018).

Karakurt ve arkadaşlarına (2013) göre, herhangi bir fiziksel olmayan davranış ve tutum olan duygusal istismar, başka bir kişiyi korku kullanarak kontrol altına almak veya aşağılamak, cezalandırmak, bastırmak veya izole etmek için kullanılır. Marshall'a (1996) göre ise, fiziksel şiddeti temsil eden bazı fiziksel davranış türleri de duygusal istismar olarak kabul edilebilir. Bu davranışlardan bazıları; nesnelerin fırlatılması, duvarın tekmelenmesi, mağdura karşı parmak sallanması ya da yumruğun sıkılması, mağdur arabadayken pervasızca araç kullanmak ya da mağdur için değeri olan objeleri yok etmekle tehdit etmek olabilir.

Kenney'e (2006) göre, kişiyi küçük düşürme, sömürme ya da istismardan kurtulmasını sağlayacak şekilde ekonomik özgürlük kazanmasına izin vermeme, arkadaşlarından ve ailesinden izolasyon gibi tüm davranışlar duygusal istismara dahildir. Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması (2015) tarafından, duygusal istismar, dört ayrı tür; "hakaret/ küfür", "aşağılama/küçük düşürme", "korkutma/tehdit etme" ve "kadına ve çevresine zarar verme tehdidi" olarak belirlenmiştir.

Genel bir sıralama yapılacak olursa, duygusal istismar davranışları arasında sıklıkla;

- Kişiyi görmezden gelme,
- İzole etme,
- Taklit etme,
- Alay etme,
- Dışlama,
- Onun için önemli olan bir şeyi elinden almakla veya terk etmekle tehdit etme,
- Kişiyi yetersiz kılma ya da kendisini yetersiz hissettirme,
- Hakaret etme,
- Aşağılama,
- Düzenli olarak hatalarını ve eksiklerini vurgulama,
- Kontrol etmeye çalışma,
- Çocuk gibi muamele etme,
- 'Fazla hassas' olmakla suçlama,
- Davranışlarını düzeltme,
- Başarı-hayal ve umutlarını küçümseme,
- Cinselliği kontrol ve manipüle etmek için kullanma sayılabilmektedir (Duman, 2019).

Duygusal istismar mağdurun duygusal ve psikolojik iyilik halini hedefler ve genellikle fiziksel istismarın bir öncüsüdür (Karakurt ve ark., 2013). Glaser (2002), duygusal istismarda fiziksel bir bulgu olmasa da bu istismar türünün çok şiddetli, orantısız cezalar ve tehditler içerdiğini belirtmektedir. Katz ve Arias'a (1999) göre, fiziksel ve duygusal istismar çoğunlukla bir arada oluşmasına rağmen duygusal istismarın psikolojik iyi hissetme üzerindeki negatif etkisi fiziksel istismara göre daha fazladır. Büyükgök'e (2007) göre, fiziksel istismar belgelenmesi en kolay olan ve en sıklıkla belgelenen istismar türü iken duygusal istismar çok yaygın olmasına rağmen çok az bildirilmekte ve üzerinde çok az çalışılmaktadır.

Neredeyse bütün istismar türleri duygusal istismarı içermesine rağmen ara sıra bireyin bulunduğu sosyal ve kültürel çevreyle ilişkili olarak duygusal istismar olarak kabul edilmemektedir. Benzeri bir durum eşler arasında kurulan iletişimler içinde geçerlidir. Kurulan iletişimler duygusal istismar unsurları içerse bile istismar olarak algılanmamakta ve duygusal istismar kavramı normalize edilebilmektedir. Aynı zamanda, fiziksel ve cinsel istismar gibi direkt elde edilebilecek bulguları olmaması bu durumu daha da kolaylaştırabilmektedir (Ersanlı ve ark., 2013).

Romantik İlişki İstismarı

İnsanlar yalnız yaşayamayan, diğerleri ile hayatta kalabilen ve yakın/romantik ilişkilere ihtiyaç duyan varlıklardır (Öngün ve Ünsal, 2018). Romantik ilişkiler, kişilerin en önemli psikososyal gelişim aşamaları arasında yer alır. Ergenlikten beri görülmeye başlayan romantik ilişkiler, hem olumlu hem olumsuz sonuçlanan yaşam deneyimlerini içermektedir. Yıldız, Çokamay ve Artar'a (2017) göre, bazı ilişkiler gelişimi olumlu yönde etkiler, bir sonraki gelişim evresi için kişiyi hazırlar ve gelecekte destekleyici ilişkiler geliştirmek için gerekli becerileri kazanmasını sağlar. Öte yandan, birçok ilişki baskılayıcı ve yoğun bir şekilde istismar edici örüntüler içerir.

Romantik ilişkilerdeki istismar ne yeni bir konudur ne de yaş, cinsel yönelim, ırk ya da sosyo ekonomik düzey ile ilişkilidir (Abowitz, Knox ve Zusman, 2010). Romantik ilişkilerde istismar, üniversite yıllarına denk düşen geç ergenlik döneminde de sık rastlanır (Kılınçer ve Dost, 2014). Romantik ilişkilerde yaşanan istismar, partner/eş istismarı olarak da isimlendirilmektedir (Öngün ve Ünsal, 2018). Alan

yazında partner istismarına ek olarak, yakın partner istismarı (intimate partner abuse), yakın partner şiddeti (intimate partner violence), eş istismarı / şiddeti (spousal abuse / violence) ve aile içi şiddet (domestic violence) gibi kavramları da kullanılmaktadır (Kılınçer ve Dost, 2014). Bu bağlamda, Atakay'a (2014) göre, flört eden, sözlü, nişanlı, evli, vb. her türlü çift arasında yaşanan istismar romantik ilişki istismarı olarak değerlendirilebilir. Bu çalışmada romantik ilişkilerde yaşanan istismar bağlamında, üniversite öğrencilerinin flört ilişkilerinde yaşadıkları istismar ele alınmaktadır.

Romantik ilişki istismarı, partnerlerden birinin doğrudan ya da dolaylı olarak, fiziksel, ahlaki veya ruhsal bütünlüğüne, kültürel değerlerine derecesi ne olursa olsun zararda bulunacak tutum ve davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Savoly ve ark., 2014). Merrell'in (2001) tanımına göre ise romantik ilişkilerde yaşanan istismar, duygusal birliktelik içerisinde olan bireylerin karşılıklı olarak birbirlerine uyguladıkları veya sadece birinin diğerine uyguladığı fiziksel, duygusal ve cinsel zorlama yoluyla partner üzerinde güç kazanma ve kontrol sahibi olma tutum ve davranışlardır.

Romantik ilişki istismarının daha iyi anlaşılması adına alan yazında bulunan romantik ilişkinin nedenlerine yönelik modeller incelenmiş ve bir sonraki bölümde özetlenmiştir.

Romantik İlişkilerde İstismarın Nedenlerine İlişkin Modeller

Finkel ve Eckhardt (2013) tarafından romantik ilişkilerde yaşanan şiddetin/istismarın nedenlerini ele alan çalışmalar, beş kategori altında sınıflandırılmıştır;

Sosyokültürel Modeller

Romantik ilişkilerde yaşanan şiddetin temelinde toplumsal faktörlerin, kültürel inançların (örn. ataerkil ideolojiler) ve kurumsal normların olduğu öne sürülmektedir (Finkel ve Eckhardt, 2013).

Başlıca sosyokültürel açıklamalar, romantik ilişki istismar suçunun altında yatan mekanizmaları erkekler ve kadınlar için farklı (yani cinsiyete dayalı olarak) görme derecelerine ve hatta kadınların istismarı ilk etapta gerçekleştirmesinin mümkün

olduğunu görüp görmediklerine göre değişir (Finkel ve Eckhardt, 2013). Bu yaklaşım halen destek görmeye devam etmesine rağmen, çalışmaları sosyokültürel yaklaşımla çerçevelenen diğer akademisyenler, cinsiyet yerine istismar uygulama riskini artıran ulusal, ırksal/etnik, topluluk ve ailevi sosyalleşme faktörlerine odaklanmıştır (Straus, 2008).

Sosyokültürel modeller önemli ölçüde birbirinden farklılık gösterse de, insanların romantik ilişki şiddetini işledikleri görüşünde hemfikirdirler çünkü toplum onları bunu yapmak için sosyalleştirir ve bu tür eylemlerin "mükemmel bir şekilde uygun" olduğu konusunda onları eğitir (Gelles ve Straus, 1988).

İçsel Modeller

Romantik ilişkilerdeki şiddetin temel nedenlerinin, kişinin aile içindeki deneyimleri ve öğrenmeleri, kişilik özellikleri, bilişsel ve duygusal yapısı, psikolojik rahatsızlıkları olduğu şeklinde değerlendirilmektedir.

Sosyal öğrenme teorisi, romantik ilişki istismarını incelemeye yönelik içsel yaklaşımın temel başlangıç noktasıdır. Bu teori, insanların saldırgan bir şekilde hareket etmelerini şekillendiren temel öğrenme ilkeleri -klasik koşullandırma, işlemsel koşullandırma ve gözlemsel öğrenme- yoluyla saldırganlığa yönelik eğilimler edindiğini ileri sürer (Bandura, 1973; akt., Finkel ve Eckhardt, 2013). Bu yaklaşımla tutarlı olarak, romantik ilişki istismar faillerinin fail olmayanlara göre kök ailesinde aile içi istismara tanık olduklarını ve çocukken fiziksel olarak istismara uğradıklarını bildirme olasılığı daha yüksektir (Finkel ve Eckhardt, 2013).

Bir diğer model ise Bilişsel ve davranışçı modeldir. Olumsuz çocukluk ortamlarından ortaya çıkan belirli bilişsel ve duygusal faktörleri araştırmak için bilişsel-davranışçı yaklaşımlar da benimsenmiştir (örn., O'Leary, 1988). Romantik ilişki istismar failleri kod çözme, yorumlama ve düşmanca atıf önyargıları; daha az yetkin karar verme (yani, daha fazla agresif müdahale seçenekleri oluşturma); ve yakın ilişkilerde şiddetin daha olumlu ve daha az olumsuz değerlendirmelerini sergilemektedir (Eckhardt ve Dye, 2000).

Kişilik yaklaşımları, failleri fail olmayanlardan ayıran istikrarlı bireysel farklılıkları (nevrotiklik ve olumsuz duygusallık gibi) belirleyerek romantik ilişki istismarını açıklar (Hellmuth ve McNulty, 2008; Moffitt ve ark., 2000).

Klinik yaklaşımlar, artan romantik ilişki istismarında bulunma riski ile ilişkili psikolojik bozuklukları tanımlar. Bireylerin özellikle daha yüksek psikopatolojiye (alkol kötüye kullanımı ve depresyon gibi) sahiplerse, daha şiddetli istismarda bulunma olasılığı yüksektir (Finkel ve Eckhardt, 2013).

Bu çeşitli içsel yaklaşımlar, romantik ilişki istismar işleyişinin en çok araştırılan ve etkili modelleri arasındadır. Bununla birlikte, bazı durumlarda suç işleyişini diğerlerinden daha olası kılan tetikleyicileri kışkırtma konusundaki yetersiz vurgularından dolayı sınırlıdırlar ve belirli kişisel özelliklerin neden ve ne zaman istismar uygulamasına yol açtığını keşfetmeyi sıklıkla ihmal ederler (Finkel ve Eckhardt, 2013).

Kişilerarası Modeller

Sosyokültürel ve kişisel bakış açılarından sapan yakın ilişkiler ve evlilik terapisi araştırmacıları, ilişki çatışmasının, eşler arasında sıklıkla karşılıklı davranış alışverişinden ve olumsuz duygusal ifadelerden kaynaklandığını (Gottman, 1998) ve şiddete başvuran çiftlerin sıkıntılı ve mutsuz olma eğiliminde olduklarını (Schumacher ve ark., 2001) vurgulamaktadır.

Araştırmacılar, ilişki çatışmasını ve düşük evlilik memnuniyetini romantik ilişki istismarının önemli belirleyicileri olarak tanımladılar (Jacobson ve ark., 1994; Stith ve ark., 2004). Gerçekten de, sorunlu çift iletişim kalıpları, sözlü tartışmaları ve ilişki sıkıntılarını güçlü bir şekilde öngörür ve bu da romantik ilişki istismarının işleyişini öngörür (Babcock ve ark., 1993).

Tipolojik Modeller

Romantik ilişkide şiddet kullanan bireyleri bazı özelliklerine göre, uyguladıkları şiddetin sıklığı ve yoğunluğu ile ilgili olarak sınıflandırılmaktadır (Finkel ve Eckhardt, 2013). Romantik ilişki istismarının sıklığı ve ciddiyeti ile ilgili faktörlerin toplamını

kümelemek için "vurucu alt türleri" oluşturmuşlardır. (Bu tipolojik modeller sıklıkla erkek faillerle sınırlıdır.).

Patolojik olmayan failler olarak adlandırdığımız birinci gruptaki failler, yalnızca aile veya birincil ilişki içinde saldırgan olma eğilimindedir, tipik olarak ilişki uyumsuzluğu ve psikososyal stres belirtileri gösterir. Patolojik failler dediğimiz ikinci gruptaki failler ise daha sık ve şiddetli romantik ilişki istismarı gerçekleştirmekte; daha fazla dürtüsellik ve daha yüksek düzeyde antisosyal, psikopatik ve sınırda özellikler gibi daha çok ilişkili sorunlara sahiplerdir (Finkel ve Eckhardt, 2013).

Bütüncül Modeller

Şiddete neden olan faktörleri tek bir çatı altında toplayan modellerdir. Önemli bir erken dönem örneği, Dutton'un (1985) ekolojik olarak iç içe geçmiş modelidir ve romantik ilişki istismarı risk faktörlerinin dört analiz düzeyinde kavramsallaştırılmıştır. Makro sistem, en geniş düzeyde, toplumsal cinsiyet ve güçle ilgili toplumsal ve sistemik normlar gibi genel kültürel değerleri ve inançları içerir. Dış sistem analizi düzeyi, failin arkadaşlar, sosyal ağlar, işyeri normları ve bireyleri ve ailelerini kendi toplulukları ve daha geniş kültüre bağlayan yasal kurumlar gibi sosyal yapılarla bağlantılarını içerir. Mikrosistem seviyesi, romantik ilişki istismarının meydana geldiği durumun veya koşulların yönlerini içerir (örneğin, ilişki dinamikleri, aile yapısı, ani öncüller ve taciz edici davranışların sonuçları). Analizin nihai ontojenik seviyesinde odak, istismarcının bireysel farklılıklarına ve gelişimsel geçmişine kayar. Dolayısıyla ontojenik risk faktörleri, bireyin dış sistem ve mikrosistem durumlarına nasıl tepki vereceğini belirleyen bilişsel çarpıtmalar, duygu düzenleme stratejileri ve öğrenme geçmişleri gibi daha genelleştirilmiş kişisel özellikleri içerir (aktaran Finkel ve Eckhardt, 2013).

Daha yeni bir bütünleştirici teorik model, acil romantik ilişki istismarı ile ilgili bağlamsal faktörlerin önemini vurgulamaktadır (Bell & Naugle, 2008). Bu model, istismar risk faktörlerinin beş kategoride kavramsallaştırılabileceğini varsaymaktadır. Öncüller, istismar uygulamadan önce gelen ve meydana gelme olasılığını etkileyen uyarıcıları veya olayları kapsar (örn. çocukluk çağı istismarı gibi uzak ve statik veya

kişilerarası çatışma gibi yakın risk faktörleri). Ayrımcı uyaranlar, istismar uygulamadan önce gelen varlığı, bu tür bir davranışın muhtemelen pekiştirileceğine işaret eden (örneğin, aile üyelerinin varlığı, silahların mevcudiyeti) bir öncül sınıfını kapsar. Motive edici faktörler, güçlendiricilerin veya cezalandırıcıların potansiyelini geçici olarak değiştirebilen ve sonuç olarak istismar uygulayıcısı olma olasılığını değiştirebilen (örn. kıskançlık, alkol zehirlenmesi) öncül faktörleri kapsar. Davranışsal repertuar, çatışmayla ilgili bilişsel ve sosyal becerileri (ör. öfke yönetimi, problem çözme) kapsar. Son olarak, sözlü kurallar, romantik ilişki istismarını gerçekleştirmenin uygunluğuna dair inançları kapsar (örn. "Bir erkeğin karısını kontrol etmesi gerektiği için romantik bir partnere şiddet uygulamak kabul edilebilir.").

Bundan sonraki iki bölümde araştırmanın ana odağını oluşturan romantik ilişki bağlamındaki duygusal istismar ve olası olumsuz sonuçları açıklanmıştır.

Romantik İlişkilerde Duygusal İstismar

Jacobson ve Gottman'a (1998) göre, romantik ilişkilerdeki tüm çiftler çatışma yaşarlar ve bir çatışmanın sıcağında duygusal istismar izlenimi verecek şekilde hareket edebilirler. Bununla birlikte, bu etkileşimler başka bir insanı korkutma, boyun eğdirme veya kontrol etme niyetinde değildir. Duygusal istismar olması için kilit unsur, duygusal zararı vermeyi amaçlayan zorlayıcı ve önleyici davranışların mevcut olmasıdır (aktaran, Karakurt ve Tekinalp, 2009). Mouradian'e (2000) göre ise romantik ilişkilerdeki duygusal istismar bağırma, aşağılama, alay etme, duygulara kayıtsız kalma, ilişkiyi bitirme ile tehdit etme, sevgi göstermeme gibi davranışları içerir.

Duygusal istismar, kırıcı bir dil olmanın ötesinde, baskı, alay etme ya da ilişkideki bilgilerin kötüye kullanımı, kontrol, tehdit etme, kişisel eşyalara amaçlı olarak zarar verme, telefon kullanımını sınırlama, başkalarıyla olan aktiviteleri kısıtlama, tehdit edici davranışlara kalkışma, kasten kıskançlığa kışkırtma, ilişkiyi bitirmekle tehdit etme gibi partnere hükmetme anlamına gelen diğer soyut davranışlar olarak da adlandırılmaktadır (Karakurt 2013, Orpinas 2012).

Romero'ya (1985) göre duygusal istismar, ara sıra hafif zorlayıcı davranışlardan şiddetin en uç biçimlerine kadar sürekliliği kapsayan bir dizi davranışta kendini

gösterebilir. İstismara uğrayan popülasyonlarda fiziksel istismar ve duygusal istismar arasında yüksek bir ilişki bulunmakla birlikte (Gondolf ve ark., 2002) duygusal istismar bir ilişkide fiziksel eş istismarını öngörür (Schumacher ve Leonard, 2005). Ayrıca romantik ilişkilerde maruz kalınan duygusal istismar sonucunda birey, hem psikolojik hem sosyal hem de fiziksel anlamda olumsuz etkilenmektedir.

Romantik İlişkide Duygusal İstismar Sonuçları

Romantik ilişkilerdeki istismar deneyimleri, bireylerin yeni romantik ilişkiler yaşamalarını engelleyebilmekte hatta sağlıklarını tehdit edici olabilmektedir (Öngün ve Ünsal, 2018). İstismara uğramış bireylerde daha çok psikolojik rahatsızlık ve sosyal ilişkilerinde zorluk bulunmuştur (Branstetter ve ark., 2008). Öngün ve Ünsal'a (2018) göre, bireyler üzerinde istismarın psikolojik etkilerinin yanında fiziksel etkileri de görülmektedir. Fiziksel etkileri kısa süreli olarak tanımlanırken, psikolojik ve sosyal etkileri uzun süreli olarak tanımlanmıştır.

Duygusal istismar bireyin üzerinde fiziksel ve cinsel istismara oranla daha fazla hasar bırakmaktadır (Ersanlı ve ark., 2013). Duman (2019)'ın yaptığı araştırmada, istismarcı bir evliliğin son bulması, fiziksel istismarın sıklığındansa daha çok duygusal istismarın yoğunluğunun daha iyi bir işaret olabildiğini, zamanla duygusal istismarın, fiziksel istismar kadar etkili bir kontrol yöntemi olduğunu ileri sürülmüştür.

Yurtdışında yapılan bir çalışmada duygusal istismarın kronik yorgunluk sendromu ve fibromiyalji gibi hastalıkların gelişimine ve/veya ciddiyetine katkı sağlayabileceği öne sürülmüştür (Van Houdenhove ve ark., 2001). Murphy ve Hoover'a (1999) göre, duygusal istismar sıklıkla korku hissi, artan bağımlılık ve benlik kavramına verilen zararla ilişkilidir. Farklı istismar türlerinin aile içi şiddet kurumundan hizmet alan kadınlar üzerindeki etkisi araştırılmış ve hem duygusal istismarın hem de fiziksel istismarın depresyona ve düşük benlik saygısına katkı sağladığı gözlemlenmiştir (Sackett ve Saunders, 1999).

Yukarıda bahsedilen araştırmalardan yola çıkarak romantik ilişkide maruz kalınan duygusal istismarın hem kısa hem uzun vadede fiziksel, psikolojik ve sosyal bağlamda kişileri olumsuz etkilediği görülmektedir. Alan yazın incelendiğinde romantik

ilişki duygusal istismarının maruz kalan bakımından birçok belirleyicisi olduğu görülmüştür.

Romantik İlişki Duygusal İstismarı İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Bu bölümde romantik ilişkilerdeki duygusal istismarın görülme oranları, en çok görülen duygusal istismar davranışları ve hem istismarın hem de belirli olarak duygusal istismarın ilişkili olduğu bazı değişkenler ile ilgili yurtiçinde ve yurtdışında yapılan araştırmalardan bahsedilmiştir.

Romantik ilişkilerde yaşanan istismarın incelendiği çalışmalarda duygusal istismar olmaksızın fiziksel istismar nadir olarak ortaya çıkmasına karşın duygusal istismara klinik ve araştırma alanlarında fiziksel istismardan daha az önemsenmiştir (Roseman ve ark., 2008). Flake ve ark. (2013), Brezilya'da yaptıkları araştırmada, üniversite öğrencilerinin yakın ilişkilerinde en fazla duygusal istismara (%76) maruz kaldığını, duygusal istismardan sonra cinsel istismarın geldiği görülmüştür. 18-67 yaş arası 155 kadınla Ankara ilinde yapılan bir çalışmada, kadınların %89'unun duygusal istismar türlerinden birine hayatları boyunca en az bir defa maruz kaldıkları belirlenmiştir (Gülçür, 1996; akt., Karanis, 2016). Öngün ve Ünsal (2018)'ın araştırmasında, üniversite öğrencisi bireylerin flört ilişkilerinde psikolojik saldırganlığın yaklaşık %80, fiziksel saldırganlığın %20-30 ve cinsel saldırganlığın %10-15 olduğu varsayılmaktadır.

Demirtaş, Sümer ve Fincham, (2017) tarafından yapılan çalışma sonuçları, kadın üniversite öğrencilerinin duygusal istismar olarak en çok kıskançlığı deneyimlediği ve onu istismar olarak algılamadıkları, ilişkide kontrol sağlama olarak yer alan kıskançlığın, yaygın bir şekilde "seven kıskanır" söylemini açıkça gösteren ve istenen bir davranış olarak algılandığını göstermiştir. Yapılan bir araştırmaya göre, genç kadınlar en yüksek izolasyon oranlarını tecrübe etmekte ve kadınların genel mala zarar verme deneyimlerinin, erkeklerden önemli ölçüde yüksek olduğu görülmektedir (Karakurt ve ark., 2013).

Seçim'in (2019) yaptığı araştırmanın bulguları kapsamında ise, romantik ilişkilerde en fazla görülen üç istismar davranışlarının sırasıyla, ceza verme, yargılama

ve önemsiz görme olduğu belirtilmiştir. Hatunoğlu, Hatunoğlu ve Avcı (2014) araştırmasında, ülkemizde kadınların %44'ünün duygusal istismar mağduru olduğunu, duygusal istismar davranışlarından en fazla görülenin küfür ve ağır hakaret olduğunu, evlenmiş her 5 kadından 1'inin aşağılandığını ve küçük düşürüldüğünü, kadınların % 19'unun eş veya birlikte oldukları kişi tarafından korkutulup tehdit edildiğini bulmuştur.

Romantik ilişkilerdeki istismara ilişkin birçok değişken araştırmacılarca çalışılmıştır. Çoğunlukla cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, ilişki süresi, bağlanma, benlik saygısı, çocukluk döneminde algılanan istismar, akılcı olmayan inançlar ve sosyal destek değişkenleri ele alınmıştır. Aşağıda bu değişkenler sırasıyla aktarılmaktadır.

Bu değişkenlerden ilk ele alınanı cinsiyet değişkenidir. Romantik ilişkilerdeki duygusal istismar ile cinsiyet değişkeninin ilişkisi tartışmalı bir konudur. Yurtiçinde yapılan bir araştırma sonucuna göre "Duygusal istismar kadınlar için tanımlanması daha kolay olan bir istismar türü gibi gözükebilmektedir." (Ersanlı ve ark., 2013). Araştırmalar özellikle gebe kadınlarda duygusal istismarın fiziksel ve cinsel şiddete oranla arttığını göstermiştir. Eşlerin aşağılayıcı, tehdit edici ve küçük düşürücü duygusal istismar davranışları gebelik döneminde artabilmektedir (Karaoğlu ve ark., 2006).

Yurtdışında yapılan bir araştırma kadınların orantısız bir şekilde yakın ilişki şiddetine ve daha sık olarak ciddi yaralanmalara maruz kaldıkları sonucuna varmıştır (Hamberger, 2005). Fakat duygusal istismar üzerine yapılan geçmiş araştırmalar; kadınların erkeklere göre duygusal istismara daha çok maruz kaldığını göstermiş olsa bile (Shepard ve Campbell, 1992); yıllar geçtikçe ortaya çıkan araştırma sonuçları cinsiyetler arasında benzer yakın ilişki istismarı oranları rapor etmektedir (Archer, 2000). Yapılan son araştırmalar (Anderson, 2010; Holtzworth ve Munroe, 2005; Sears ve ark., 2006) erkeklerin de kadınlar kadar romantik ilişkilerinde istismar mağduru olabildiğini ortaya koymaktadır (aktaran Abowitz ve ark., 2010). Benzer şekilde, Ehrensaft, Moffitt ve Caspi'ye (2004) göre, erkekler ve kadınlar neredeyse eşit oranlarda romantik ilişki istismarı uygulamaktadır.

Araştırmalarda romantik ilişkilerdeki duygusal istismarın belirleyicisi olarak ele alınan diğer bir değişken yaş değişkenidir. Romantik ilişkilerde istismar yaşantısı için en riskli aralık olarak 17-29 yaş aralığı kabul edilir. Merrill ve arkadaşları (2014)

araştırmasında eşlerin bu dönemde istismar davranışlarını diğer dönemlere göre daha çok sergiledikleri ve bu riskin 30 yaşından itibaren azalmaya başladığını bulmuştur. Bir başka çalışma da ileri yaşlarda yakın ilişki istismarının azaldığını göstermektedir (Burazeri ve ark., 2005). Rivara'ya (2009) göre yakın ilişki istismarı 20'li yaşların ortalarından 30'lu yaşların başlarında kadınlar arasında en yaygın şekilde görülmektedir. Ayrıca 26 ila 30 yaşları arasındaki kadınların en yüksek yakın ilişki şiddeti riskine sahip olduğu ve riskin yaşla birlikte azaldığı ve 50 yaşından sonra kayda değer düşüşler olduğu görülmüştür. Benzer şekilde, Hatunoğlu ve arkadaşlarına (2014) göre, 15-24 yaş arası kadınların %11'i gebeliklerinde istismara maruz kaldığını bildirmiştir. Daha yüksek eğitimli ve refah düzeyi yüksek olan kadınların gebeyken istismar yaşama oranı düşüktür. Öte yandan eğitimi olmayan kadınlarda bu oran % 14 dür.

Yapılan araştırmalarda romantik ilişki duygusal istismarının belirleyicilerinden biri olarak eğitim düzeyi değişkeni de incelenmiştir. Yaşları 18 ile 65 arası 1152 kadın ile yapılan bir araştırmada, duygusal istismarın yaş ve ırkla anlamlı bir ilişkisinin olmadığı, ancak eğitim düzeyine göre liseden daha aşağı eğitim seviyesinde ve çalışmayan bireylerde anlamlı bir artış olduğu görülmüştür (Karanis, 2016). Özcan'ın (2009) yaptığı araştırma sonucunda, yetişkinlerde algılanan duygusal istismarın yaşa bağlı olmadığı, lisans mezunu yetişkinlerin diğer eğitim seviyelerine göre daha az duygusal istismar algıladıkları, bu seviyeyi sırasıyla lisansüstü, ilkokul, ortaokul ve lisenin izlediği sonucuna varılmıştır (aktaran Karanis, 2016). Başka bir araştırma sonucuna göre ise lise ve üzeri eğitim almış kadınların % 37'si, hiç eğitim almayan ve ilköğretimi bitirmemiş kadınların ise %50'si duygusal istismara maruz kalmaktadır (Hatunoğlu ve ark., 2014).

Alan yazındaki araştırmalara bakıldığında, romantik ilişki istismarı ile ilişkili olabilecek bir diğer değişken ise ilişki süresidir. Çiftin birbirine aşık olduğu, takıntılı bir şekilde sevginin olduğu bir ilişkide kişilerin istismar mağduru olma riskinin daha fazla olduğu belirtilmiştir (Mıhçıokur ve Akıncı, 2015). Buna karşın, Keeffe ve arkadaşlarına (1986) göre, romantik ilişkilerde yaşanan istismarın sıklığı ve yoğunluğu ilişki süresi içerisinde artmaktadır. Sommer'e (1994) göre romantik ilişkilerde, eşlerin kendilerini gizleyerek sorunları görmezden geldikleri, her şeye "evet" dedikleri bir dönem bulunur. Bazı çiftler bu dönemi çok kısa, bazı çiftler ise uzun yaşayabilirler. Bireyler gerçek

duygu ve düşüncelerini ifade etmeye başladıkları andan itibaren bu gizil dönem sona erer ve çiftler arasında tartışma, kavga, şiddet davranışları görülmeye başlayabilir. Bu bulgular ilişkilerde eşlerin birbirilerini tanımaları ve kimliklerini ortaya koymalarının zaman almasına ve özellikle olumsuz duygu ve davranışların zaman içinde artmasına bağlanabilir (Kılınçer ve Dost, 2014).

Önceki araştırmalarda bağlanmanın romantik ilişki istismarının belirleyicisi olduğu düşünülmüştür. Eşe güvensiz bağlanma ile istismar etme ve istismara maruz kalma arasında olumlu bir ilişki olduğu (Bookwala, 2002) yönünde bulgular bulunmaktadır. Ayrıca kaçınan ve kaygılı bağlanma tarzına sahip bireylerin ilişkilerde istismara uğramalarıyla bağlanma tarzları arasında olumlu bir ilişki olduğu ortaya konulmuştur (Gormley, 2005). Bağlanma ve romantik ilişkilerde yaşanan istismar ile ilgili çalışma sonuçları, kaygılı bağlanma ile romantik ilişki istismarı arasında anlamlı ilişkiler olduğu yönündedir (Kılınçer ve Dost, 2014). Bartholomew ve Horowitz'e (1991) göre, kaygılı bağlanan kişiler kendilerini değersiz hissederler ve benlik saygıları düşüktür. Araştırmanın bu sonucunun olası bir nedeni, kendisine güveni az olan üniversite öğrencilerinin kız/erkek arkadaşlarının istismar davranışlarını kabul ediyor veya doğal buluyor olması olabilir.

Kaçıngan bağlanan erkek üniversite öğrencilerinin romantik ilişkilerinde istismara maruz kalmaları ile bağlanma şekilleri arasında olumlu yönde bir ilişki bulunmuştur. Kaçıngan bağlanan üniversite öğrencileri kız/erkek arkadaşlarına güvenmekte zorlanabilir. İlişkileri hakkında olumsuz beklentilere sahip olabilir ve yakınlık kurmaktan kaçınabilirler. Bu davranışları da partnerlerinin onlara istismar edici davranışlarını artırabilir (Kılınçer ve Dost, 2014).

Önceki araştırmalarda romantik ilişki istismarı ile düşük benlik saygısı arasında ilişki olduğu sonucunu ortaya koyan çeşitli çalışmalar bulunmaktadır (Kılınçer ve Dost, 2014). Tice'e (1991) göre, düşük benlik saygısına sahip olan bireyler, romantik ilişkilerinde iddiası olmayan, kendilerini ifade etmekte zorlanan ve genellikle geri çekilen kişilerdir. Bu özellikleri çoğunlukla eşlerinin istedikleri şekilde davranmalarına sebep olur. Bu durum ise romantik ilişkideki istismar edici davranışların oluşması açısından büyük bir risk faktörüdür (Kılınçer ve Dost, 2014). Şahin ve arkadaşlarının (2010) araştırmasında, aile içi şiddet mağduriyeti yaşayan kadınların benlik saygısı

puanlarının belirgin olarak düştüğü ve bu düşüşün çocukluk yaşantılarında maruz kaldıkları istismar seviyesiyle ilişkili olduğu bildirilmiştir. Ayrıca, Öngün ve Ünsal'a (2018) göre, çocuklukta yaşanan istismarın ileriki yaşlarda da istismara uğrama riskini arttırdığı da bilinmektedir. Yaşanmış olan her türlü duygusal istismar ileriki yaşlarda kişinin sosyal yaşamında hatalı bir istismar algısının oluşumuna temel oluşturmaktadır (Ersanlı ve ark., 2013).

Alan yazındaki çalışmalarda akılcı olmayan inançlar ile kişilerin romantik ilişkilerindeki istismar yaşantıları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulmuşlardır (Harned, 2002, Vezina ve Hebert, 2007). Yapılan araştırmalara göre üniversite öğrencilerinin özellikle toplumsal cinsiyet rollerine (Harmon, 2006), öz-saygı, kendine güven gibi kendilerine ve beden imajlarına (Bush ve Simmons, 1987) yönelik akılcı olmayan inançları arttıkça istismar kabul düzeyleri de artış göstermektedir (Akt., Savoly ve ark., 2014). Bir araştırma sonucuna göre kadınların ilişkiye dair beklenti ve amaçları, istismar davranışı görmeye yönelik yorumlarını etkileyebilir. Daha fazla eşine uyum sağlayan, çatışmaları önemsemeyen ve istismar yaşantılarını kabul edilebilir olarak yorumlayan bir kadının öncelikli amacı yakın bir ilişki yaşamak ve bunu sürdürmek olabilir (Macke, 2010; akt., Savoly ve ark., 2014). Bu anlamda kendisine veya partnerine yönelik akılcı olmayan inançlara sahip kişilerin istismar kabul düzeylerinin farklılaşacağı düşünülebilir.

İlk ilişkilerinde erkek kadına karşı güç kullanmayı, kadın ise erkeğe boyun eğmeyi deneyimlediyse, bu kişiler bütün ilişkilerin ve gerçek ilişkinin böyle olması gerektiği düşüncesini ve akılcı olmayan inancını geliştirebilir. Bu sebeple de bireyin istismara yönelik akılcı olmayan inançları, onun istismar kabul düzeyinin artmasına yol açabilir (Savoly ve ark., 2014).

Alan yazında sosyal desteğin romantik ilişki istismarının anlamlı bir belirleyicisi olduğunu ortaya koyan araştırma bulguları bulunmaktadır (Abadi, Ghazinour, Nojomi, ve Richter, 2012). Heise ve arkadaşlarına (1999) göre birey için sosyal destek kaynaklarının ve özellikle aile desteğinin yetersizliği, özellikle genç yetişkinlik döneminde olan bireyler için yakın ilişkilerde istismara maruz kalma olasılığını artıran risk faktörleri arasındadır. Diğer ailesel risk faktörü ise, ebeveyni arasındaki ilişkinin nitelikli olmaması ve daha çok tek ebeveyni olan gençlerde görülen özdeşim

kurulabilecek ebeveynin bulunmamasıdır (Chase, Treboux ve O'Leary, 2002). Yumuşak (2013)'a göre, her iki cinsiyet için de ebeveynle kötü ilişki geçmişi veya fiziksel istismar; fiziksel, psikolojik ve cinsel flört şiddeti ile ilişkilidir.

Yurtiçinde ve yurtdışında yapılan araştırmalarda görülmüştür ki cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, ilişki süresi, bağlanma, benlik saygısı, çocukluk döneminde algılanan istismar, akılcı olmayan inançlar ve sosyal destek gibi değişkenler romantik ilişkilerdeki istismar yaşantısı için belirleyicidir. Bu çalışmada da önceki çalışma sonuçlarından yola çıkarak romantik ilişkilerdeki duygusal istismar için, kişiler arası bağımlılık ve romantik ilişki kalıp yargılarının belirleyici olabilecekleri düşünülmüştür.

Kişiler Arası Bağımlılık

Kişiler Arası Bağımlılık Tanımı

Kişiler arası bağımlılık, kişinin cinsiyeti, yaşadığı kültür veya etnik kökeninden bağımsız olarak sahip olduğu evrensel bir olgudur ve çocukların olduğu kadar yetişkinlerin de ilişkilerinde önemli bir rol oynamaya devam etmektedir (Bornstein, 1992). Geleneksel ve çağdaş yaklaşımlar, kişiler arası bağımlılığın, bilişsel, duygusal ve davranışsal boyutları ile çok yönlü bir yapısı olduğu ve bireyin hayatını genellikle olumsuz, fakat bazı durumlarda da olumlu şekilde etkileyebilen ve işlevsel olabilen bir kişilik eğilimini yansıttığı konusunda hemfikir olmuşlardır (Arslan, 2017).

Hirschfeld ve arkadaşları (1977), kişiler arası bağımlılık kavramını, değer verilen diğer kişilerle yakınlık ve etkileşim kurma ile bağlantılı gereksinimler yönünde meydana gelen karmaşık düşünce, duygu, inanç ve davranışlar şeklinde tanımlamıştır. Kişiler arası bağımlılık, Bornstein'a (2011) göre özerk işleyişin mümkün olduğu durumlarda bile yardım, rehberlik ve destek için diğer insanlara güvenme eğilimidir.

Borstein (2005a) kişiler arası bağımlılığı 4 bileşene ayırmıştır;

1. **Motivasyonel:** Diğerleri tarafından desteklenmek ve onaylanmak için belirgin bir ihtiyaç hissetme.

2. **Bilişsel:** Kendini güçsüz ve etkisiz algılama.

3. **Duygusal:** Özerk bir şekilde görevini yerine getirme gerekliliği durumunda anksiyete yaşama.

4. **Davranışsal:** Diğerleri ile bağları güçlendirecek şekilde onlara teslim olma stratejilerini kullanma.

Bağımlı bireyler doğru karar alma konusunda kendilerinin beceriksiz olduklarına inanırlar. Bu nedenle, hayatlarını devam ettirebilmek için güçlü birisine güvenme gereksinimi duyarlar ve bu kişinin yanlış davrandığını düşünmelerine rağmen terk edilme veya reddedilmenin doğuracağı şiddetli kaygıdan kaçınmak için genellikle pasif ve boyun eğici davranışlarda bulunurlar. Bu bireylerin ilgi ve destek görmek için diğer insanları memnun etme konusundaki güdüsü oldukça fazladır; bu sebeple de başkalarının istek ve beklentilerini yerine getirmek adına yoğun bir uğraş verirler ve kolayca diğerlerinin etkisi altında kalırlar (Bornstein, 1992). Öte taraftan, bağımlı kişiler ilişkiyi sonlandırma ile tehdit edildikleri zaman, terk edilmemek için bir taktik olarak, oldukça saldırgan davranabilirler (Bornstein, 2005a; Pincus ve Wilson, 2001).

Kişiler arası bağımlılık ile yakın ilişkili olan ancak birbirinden farklı olan kavramlar mevcuttur. Kavram karmaşasının önlenmesi ve kişiler arası bağımlılık kavramının netleşmesi için aşağıda yakın kavramlar aktarılmıştır.

Kişiler Arası Bağımlılık ve Yakın Kavramlar

Alan yazın incelendiğinde kişiler arası bağımlılığın, bağlanma ve bağımlı kişilik bozukluğu kavramlarından ayrıldığı görülmektedir.

1. Bağlanma

Kişiler arası bağımlılık ile en fazla karıştırılan kavramlardan biri bağlanmadır. Ainsworth'e (1969) göre, bağlanma, bireyin diğer bireye karşı beslediği duygusal bağ olarak tanımlanırken; bağımlılık, olgunlaşmamışlık olarak tanımlamaktadır. Bu iki olgu birbirine yakın görünse de bağımlılık ile bağlanma arasındaki iki önemli farka vurgu yapılmıştır. Birincisi, bağlanma yakınlık arayışı ile ilgili iken; bağımlılık, destek,

yönlendirilme ve onay arayışı ile kendini göstermektedir. İkincisi, bağlanma belirli bir özneye yönelik ve devamlı iken; bağımlılık, bağımlı olan kişinin kendi gözünde büyüttüğü, onu koruyan ya da bakıcı potansiyeline sahip herhangi birisine/birilerine yöneltilebilmektedir (Ainsworth, 1969).

Öyle ki, Livesley ve arkadaşlarına (1990) göre, bağlılık ile bağımlılık arasındaki farkı ayırt edebilmek amacıyla kişinin duygu, düşünce ve davranışlarına temel oluşturan ihtiyaçları belirlemek ve eğilimin hangi bireylere yönelik olduğunu anlamak ciddi önem taşımaktadır.

2. Bağımlı Kişilik Bozukluğu

Bağımlılık, aşırı düzeye ulaştığı zaman, patolojik hale gelir ve işlevselliği bozar ve kişiler arası ilişkilerde çeşitli problemlere sebep olabilir. Dolayısıyla aşırı bağımlılık ve boyun eğici davranışlar kişilik bozukluğu ekseninde değerlendirilmektedir (Beck ve ark., 2004; Sperry, 2003).

Bağımlı kişilik bozukluğu olan kişiler aşırı ilgilenilmeye ihtiyaç duyarlar ve bu da kopamayan ve boyun eğen davranışlar sergilemelerine neden olur. Bağımlı kişiler genellikle yaşamlarını diğerlerinin çevresinde kurarlar ve bu başkalarının ilgileri sürsün diye kendi ihtiyaçları ve düşüncelerinden vazgeçerler (Butcher, Hooley ve Mineka, 2013). Arslan'a (2017) göre, kişiler arası bağımlılık bazı durumlarda işlevsel olabilmesine rağmen, özellikle aşırı düzeylere ulaştığı zaman, hem bireyin mevcut olan potansiyellerini ortaya çıkarmasına engel teşkil ettiği hem de çeşitli psikolojik rahatsızlıklar yaşamasına sebep olabildiği için önemli bir sorun olarak kabul edilmektedir.

Araştırmanın romantik ilişki duygusal istismarına belirleyici değişken olacağı düşünülerek ele alınan kişiler arası bağımlılık kavramının daha iyi anlaşılması adına alan yazında yer alan ve kişiler arası bağımlılığa temel oluşturan kuramlar incelenmiş ve bir sonraki bölümde özetlenmiştir.

Kişiler Arası Bağımlılığa Kuramsal Bakış

Neredeyse bütün kişilik kuramlarının bağımlılık için ortaya koyduğu kavramsal bir model olmasına rağmen, bazı yaklaşımların bağımlılığa yönelik varsayımları diğerlerine göre daha fazla ön plana çıkmıştır (Bornstein, 1992). Bu bölümde, alan yazında kişiler arası bağımlılık kavramını açıklayan en etkili ve yaygın olarak kabul gören kuramsal modellerden psikodinamik, öğrenme ve bilişsel yaklaşımlar incelenmiştir.

Psikodinamik Yaklaşımlar

Psikanalitik yaklaşıma göre, bağımlılık anne gibi sosyal nesnelerle etkileşime geçerek güdüsel hedefleri elde etmeye hizmet eder (Freud, 1938; akt., Hirschfeld ve ark., 1977). Çağdaş psikanalitik yaklaşım, klasik psikanalitik yaklaşımdan farklı varsayımlara sahiptir. Klasik psikanalitik yaklaşım bağımlılığın gelişiminde temelde kişinin kendisinin pasif olduğunu savunup bebeklik beslenme yaşantılarına odaklanırken; çağdaş psikanalitik yaklaşım ise bağımlılığın gelişiminde kişinin çatışmaları ve gerçeği gizlemek için sahip olduğu savunma mekanizmalarına odaklanmaktadır (Ulusoy, 2010).

Öğrenme Yaklaşımları

Sosyal öğrenme kuramına göre, bağımlılık ihtiyaçları ödül ve cezalara ilişkin inanç ve beklentiler ile ilişkilendirilmiştir ve bunlar kişinin bağımlı davranışlarının esas belirleyicisi olarak ele alınmaktadır (Bornstein, 1992). Davranışçı öğrenme yaklaşımının bağımlılığa ilişkin temel varsayımı şudur; insanlar bağımlı davranışlarda bulunur; çünkü bu davranışlar ödüllendirilir, önceden ödüllendirilmiştir veya en azından kişi bağımlı davranışların ödüllendireceğine ilişkin bir düşünceye sahiptir. Bu şekilde ödüllendirme ile pekiştirilen bağımlı davranışın tekrarlanma şansı artar ve zamanla devamlılık kazanmaktadır (Bornstein, 2005a).

Bilişsel Yaklaşım

Bilişsel yaklaşım, bireyin, bağımlılıkla ilişkili davranışının ortaya çıkmasına ve sürmesine neden olan düşünce şekli ve bilgi işleme süreçlerine odaklanmaktadır.

Burada, Beck'in (1976) ortaya koyduğu bilişsel tarz kavramı, bağımlılığın gelişiminde, erken çocukluk yaşantılarına (hem ailesel hem kültür ile ilişkili) bağlı olarak gelişen düşünce şeklinin önemine vurgu yapmaktadır (aktaran, Arslan, 2017). Her yeni zorlukla karşılaşıldığında, bağımlı kişinin çaresizlik ve yetersizlik hislerini güçlendiren bilişsel şemaları harekete geçer ve otomatik düşünceler, kişi farkına varmadan, bir anda belirir. Sonuç olarak bu kısır döngü devamlı tekrar ettikçe, bağımlı kişinin çaresizlik ve yetersizlik hisleri giderek artar ve her yeni zorluk kişiye daha da üstesinden gelinmez gibi görünür (Bornstein, 1993a; 2005a).

Kişiler arası bağımlılık kavramı ile ilgili ele alınan kuramların (psikodinamik, öğrenme ve bilişsel) yanı sıra alan yazında bu kavramla ilişkili olan bazı değişkenlerin de bulunduğu görülmüştür.

Kişiler Arası Bağımlılık İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Yurtdışında kişiler arası bağımlılık kavramı ile ilgili yapılan araştırmalar, 1950 yılından sonra artmasına rağmen yurtiçinde bu konu ile ilgili araştırmalar kısıtlıdır (Ulusoy ve Durmuş, 2011). Bornstein (2005a) ise bağımlılığı farklı açılardan inceleyen altı yüzden fazla çalışma olduğunu belirtmiştir.

Bu bölümde kişiler arası bağımlılığın farklı değişkenlerle olan ilişkilerinin incelendiği bazı çalışmalara yer verilmiştir. Çoğunlukla cinsiyet, cinsiyet rolleri, kültür, yetiştirme tarzları, ebeveyn tutumları, doğum sırası ve mizaç değişkenleri ele alınmıştır. Aşağıda bu değişkenler sırayla aktarılmıştır.

Bornstein (1992) yetişkinler üzerinde kendini bildirim yöntemi ile gerçekleştirilen araştırmalarda bağımlılığın cinsiyete göre farklılaştığı, kadınların erkeklere göre daha bağımlı oldukları yönünde tutarlı sonuçların var olduğunu aktarmıştır. Öte yandan, projektif ölçekler kullanılarak yapılan araştırmalarda kadın ve erkeklerin bağımlılık düzeylerinin farklılaşmadığı görülmüştür (Weiss, 1969; Weiss ve Masling, 1970). Kendini bildirime dayalı ölçümler ile projektif ölçümler arasındaki bu farklılığın, erkeklerin, bağımlılıkla ilişkili duygu, düşünce ve davranışların açık bir biçimde sorulduğu kendini bildirim ölçekleri üzerinde, bağımlılık ihtiyaçlarını kabul

etme ve ifade etme konusunda kadınlara göre isteklerinin az olabileceğinden kaynaklandığı düşünülmektedir (Akın, 2007).

İlerleyen yaş ile birlikte cinsiyete göre bağımlılık düzeylerinin farklılaşması, geleneksel cinsiyet rolüne uygun sosyalleşme yaşantıları ile oldukça ilişkilidir. Bu durumda, kadın ve erkeklere yüklenen cinsiyet rollerinin etkili olduğu varsayılmaktadır. Bağımlı davranışın geleneksel kadın cinsiyet rolü ile uyumlu olduğu düşünüldüğü zaman, kadınların diğer kişi veya kişilere (eşine, ailesine hatta çocuklarına) bağımlı olmasının geleneksel cinsiyet rol kalıplarını benimseyen topluluklarda hoş görülmesi beklenir. Bu toplulukların kadının bağımlı davranmamasını hoş karşılamamasının yanı sıra bağımlı olmayan_itaat etme ve boyun eğme bakımından_ kadına bakışının negatif olduğu söylenebilir (Ulusoy, 2010).

Bağımlılığın belirleyicilerinden birisinin de kültür olduğu düşünülmektedir (Neki, 1976). Kişiler arası ilişkileri, bireysel başarıdan üstün gören kültürlerde (Japon, Hint) doğanların, bireysel başarıyı grup uyumundan (bütünlüğünden) üstün gören kültürlerde (Amerikan, İngiliz) doğanlardan daha bağımlı oldukları belirtilmektedir (Neki, 1976; Gjerde, 2001; akt., Ulusoy, 2010).

Ulusoy'a (2010) göre, değişik kültürlerde yetişen insanların yaşam tarzları farklı olduğu gibi yetiştirilme şekilleri de farklıdır. Bu farklılıkların bireylerin kişiler arası ilişkilerdeki davranış örüntüleri üzerinde de etkisi olabilmektedir Örneğin, Amerika'da bir çocuk, okul öncesi çağda oldukça sıkı kurallarla eğitilir. Okul döneminde üstündeki baskı azalır. Daha bağımsız olmaya yöneltilir, araştırmacılığı ve denemeciliği engellenmez. Japon veya Türk bir çocuğa ilk yıllarda sınır konmaz ve bu çocuk özgür bırakılır. Sevilir, okşanır, şımartılır. Kurallar gevşek olmakla beraber koruyuculuk fazladır. Girişkenlik ve merakı desteklemek, bağımsızlık ve kendine güveni ödüllendirmek yerine usluluk ve boyun eğme ödüllendirilir (Yörükoğlu, 2002; akt., Ulusoy 2010).

Bornstein'a (1992) göre, aşırı koruyucu ve otoriter ebeveyn tutumu aynı anda bağımsız ve özerk davranışların gelişiminde çocuğu kısıtlar ve hem kız hem de erkek çocukların bağımlı davranışlarını pekiştirir. Çünkü ebeveynler tarafından çocukların

egemenlik ve bağımsızlık duygularının gelişimini içeren deneme-yanılma yoluyla öğrenme gibi yaşantılarla meşgul olmalarına izin verilmez.

Ayrıca Adler'in (1927), yaptığı gözlemler sonucunda, çocuğun doğum sırasının aynı ailede yetişmiş kişiler arasındaki farklılıkları açıklamada önemli bir faktör olduğu öne sürülmüştür. Ona göre ailenin en büyük çocuğu ve tek çocuk olanlar, anne veya babadan birine ya da her ikisine de bağımlı olma eğilimine sahip olmaktadır (aktaran Arslan, 2017).

Ebeveyn tutumları ve doğum sırasının yanı sıra mizaç özellikleri de önemli bir değişkendir. Cloninger'in biyososyal modelinde (1987), doğuştan gelen üç temel mizaç özelliği tanımlanmıştır. Bunlar; yenilik arayışı, zarardan kaçınma ve ödül bağımlılığıdır. Bağımlı bireylerde, yenilik arayışı düşük iken; zarardan kaçınma ve ödül bağımlılığı yüksektir. Dolayısıyla, bu mizaç özelliklerine sahip çocuklar, ebeveynlerinin yetkeci ve/veya aşırı koruyucu tutumlarına boyun eğerek bağımlı davranışların pekiştirilmesine sebep olmuştur (aktaran, Arslan, 2017).

Alan yazında, yukarıda bahsedildiği üzere kişiler arası bağımlılıkla ilişkili birçok değişken olduğu görülmüştür. Aşağıda ise, bu araştırmaya da referans olan, kişiler arası bağımlılık ve romantik ilişki istismarı ilişkisine yönelik araştırmalar ayrıca aktarılmıştır.

Kişiler Arası Bağımlılık ve Romantik İlişki İstismarı

Bağımlılık aşırı boyutlara ulaşarak patolojik hale geldiği zaman boyun eğici davranışlar ve aşırı bağımlılık kişilik bozukluğu olarak değerlendirilmektedir (Beck ve ark., 2004). Kumcağız ve arkadaşlarının (2018) yaptığı araştırmaya göre, üniversite öğrencilerinin romantik ilişkilerinde istismar algılarının boyun eğici davranışlarla yordandığı görülmüştür.

Yapılan çalışmalar, hem istismara maruz kalma hem de istismar uygulamanın kişiler arası bağımlılık eğilimi seviyesi ile pozitif olarak ilişkili olduğunu göstermiştir (Bornstein, 2012). Bornstein ve arkadaşları (2009), kentlerde yaşamakta olan düşük sosyoekonomik statüde 110 kadınla yaptığı araştırmada, kadınların bağımlılık düzeyleri ile fiziksel, cinsel veya duygusal istismar mağduru olma sıklığı arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğunu ortaya koymuşlardır.

Yüksek seviyelerde kişilerarası bağımlılığı olan bir erkekle evli olan kadındaki yüksek düzeylerde kişilerarası ya da ekonomik bağımlılık, eş istismarı olasılığını arttırmaktadır. İstismara uğrayan eşlerin kişilerarası, ekonomik ve fonksiyonel bağımlılıkları; çaresizlik, güçsüzlük duyguları ve istismarcıya meydan okuma yetersizliği ile ilişkilidir. Tıpkı yüksek bağımlılık seviyesinin terk edilme korkusundan dolayı istismar etme olasılığını artırdığı varsayıldığı gibi, bağımlı kişinin çaresiz benlik kavramı, bu ilişki önemli olumsuz sonuçlar doğursa bile yakın bir ilişkiyi sonlandırmalarını zorlaştırdığından dolayı yüksek bağımlılık seviyesinin istismar mağduriyetini ve toleransını arttırdığı da varsayılmaktadır (Bornstein, 2019).

Alan yazındaki genel olarak kişiler arası bağımlılık ile istismar etme/edilme ilişkisini inceleyen çalışma bulgularına bakıldığı zaman, bağımlılık ile istismara uğrama arasındaki ilişkide istismara maruz kalanların çoğunlukla kadın olduğu gözlemlenirken; bağımlılık ile istismar etme arasındaki ilişkide istismara maruz bırakanların çoğunlukla erkekler olduğu görülmektedir (Arslan, 2017).

Bornstein (2005) tarafından, zayıflık duygularına neden olan çocukluktaki fiziksel ya da cinsel istismarın, ergenlik ve yetişkinlik boyunca bağımlılığın artmasına öncülük ettiği belirtilmiştir. Aynı zamanda, çocukluk döneminde maruz kalınan istismarın yetişkinlikte istismara uğrama riskini arttırdığı da bilinmektedir (Öngün ve Ünsal, 2018).

Yukarıda değinilen araştırma bulguları romantik ilişki duygusal istismarı ile kişiler arası bağımlılık arasında bir ilişkinin olabileceğini düşündürmüştür. Araştırmada incelenen bir diğer romantik ilişki duygusal istismarına belirleyici olabilecek değişken romantik ilişki kalıp yargılarıdır.

Romantik İlişki Kalıp Yargıları

Toplumsal Cinsiyet Tanımı

Cinsiyet, kişinin kadın veya erkek olarak gösterdiği biyolojik, genetik ve fizyolojik özellikleri olarak tanımlanırken, "toplumsal cinsiyet" ise, kadının veya erkeğin toplumsal olarak belirlenmiş kişilik özellikleri, rol ve sorumlulukları şeklinde

tanımlanmaktadır (Vefikuluçay ve ark., 2007). Kadınların ve erkeklerin toplumsal cinsiyet kimlikleri, biyolojik cinsiyetten farklı olarak psikolojik ve sosyolojik yani tarihsel ve kültürel unsurlarla belirlenmiştir. Toplumsal cinsiyet kavramını sosyolojiye ekleyen Ann Oakley tarafından "cinsiyet" (sex) kavramı biyolojik olarak erkek ve kadın farkı olarak tanımlanırken; "toplumsal cinsiyet" (gender) erkeklik ve kadınlık arasında ve toplumsal bakımdan eşitsiz bölünme olarak ifade edilmektedir (Vatandaş, 2007).

Terzioğlu'na (2008) göre, bir diğer tanım olarak, cinsiyet doğal, biyolojik ve değişmez kabul edilirken, toplumsal cinsiyet birey tarafından ortaya konan, kültüre, zamana ve ailelerin özelliklerine göre farklılık gösterebilen kavramları belirtmektedir. Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkek olarak içinde bulunduğumuz toplum tarafından nasıl göründüğümüz, nasıl algılandığımız, bizim hakkımızda ne şekilde düşünüldüğü ve nasıl davranmamız beklendiği ile alakalı bir kavramdır (Akın, 2007; Bhasin, 2003). Atfedilmiş bir statü olan toplumsal cinsiyet, başka bir ifadeyle toplumda kişiye atfedilen bir konumdur. Kişilerin atfedilmiş statüleri üzerinde kontrolü yoktur (Can, 2013).

Kişinin içinde yer aldığı toplumun kültürü; kadın ve erkeğin nasıl düşüneceği, nasıl davranacağı ve nasıl hareket edeceğine ilişkin beklentileri ortaya koyan, yani kadın ve erkeği sosyal açıdan düzenleyen özellikleri belirler (Günay ve Bener, 2011). Bir başka deyişle, insanlar kadın veya erkek cinsiyeti ile dünyaya gelirler fakat yetiştirilirken toplumun cinsiyetlere ilişkin yüklediği roller çerçevesinde kız veya erkek çocuk olmayı öğrenerek yetişkin olurlar (Terzioğlu ve Taşkın, 2008). Böylelikle zamanla toplumsal cinsiyet kimliğini edinmektedirler. Örneğin, dünyaya gelecek çocukları için giysi ve eşya hazırlayan ebeveynler, eşyanın rengi ve şekli konusunda seçimlerini yaparken, çocuktan yaşamı boyunca bağlı olması istenecek roller, davranışlar ve tutumlar inşasını oluşturmanın ilk adımını atmış olurlar. Dünyaya geldikten sonra ise çocuk için karar verilen toplumsal dünya giderek belirginleşir (Vatandaş, 2007).

Birçok faktör, kişinin toplumsal cinsiyetini belirlemekte, toplumsal cinsiyet de kişileri yaşamının her aşamasında değişik şekillerde de olsa etkilemektedir (Akın, 2007). Kişilerin toplumsal cinsiyet algıları ise kadın ve erkek rollerine dayalı kalıp yargılara ilişkin önyargıları ve ayrımcılığı içerebilmektedir. Bu bağlamda da cinsiyet

eşitsizliğine yönelik uygulamalara sebebiyet verebilmektedir (Alabaş, Akyüz ve Kamer, 2019).

Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları

Toplumsal cinsiyet rolü, kadın ve erkek olmanın anlamı, kişinin cinsiyeti ile belirlenmiş olan yaygın rolüdür ve kalıplaşmış olan beklentileri içermektedir (Connell, 1998, Elgün ve Alemdar, 2017). Şirvanlı Özen'e (1993) göre, toplumun kadın ve erkeğe yakıştırdığı davranış ve roller, cinsiyet rollerine yönelik kalıp yargılar, kadın ve erkek cinsiyetlerinden birisini diğerinden daha çok nitelendiren özellikler, ise cinsiyet özelliklerine yönelik kalıp yargılar olarak ifade edilmektedir.

Powell and Greenhause'un (2010) araştırma sonucuna göre, kadınlar ev işi ve çocuk bakımı rollerine daha fazla sahipken, erkeklerde iş rolleri aile rollerinden daha önemli duruma gelmektedir. Geleneksel toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına göre sevecenlikle ve bakımla bağdaştırılan kadın, erkeklere sevgi vermekte, bunun karşılığında ise otorite ile bağdaştırılan erkek evi geçindirmekte ve aileyi koruma görevini almaktadır (Hooks, 2016; akt., Elgün ve Alemdar, 2017).

Prentice ve Carranza (2002) cinsiyet kalıp yargılarının oldukça kuralcı olduğunu ve kişilerin genel olarak kadın ve erkeklerin birçok yönden farklı olacağına inandıklarını göstermiştir. Bilindiği üzere, kadınlara kişilerarası duyarlılık, alçakgönüllülük, kibarlık ve sosyallik gibi kadınsı özelliklere sahip olmaları önerilmekte, erkeklere ise girişkenlik, güç ve kendine güven gibi erkeksi özellikler atfedilmektedir.

Kadınlardan beklenen ve kadınsı özellikler (feminen), duygusallık, bakım vericilik, başkalarının ihtiyaçlarına duyarlı olma, bağımlılık gibi özelliklerken; erkeklerden beklenen ve erkeksi olarak nitelenen özellikler (maskülen) ise başarılı olma, duygularını gizleme, bağımsız olma, dışarıda çalışma gibi özelliklerdir. Diğer bir deyişle kadınsılık, ev içinde bakım verici, ilgi gösterici olma ile ilgili özellikleri, erkeksilik ise iş dünyasında rekabetçi ve başarı yönelimli olma ile ilgili özellikleri kapsamaktadır (Dökmen, 2012).

Geleneksel cinsiyet rollerinin sosyalleşme sürecinde sebep olduğu bazı sorunlar da vardır. Bunlardan bir tanesi de; kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet eşitsizliğidir. Dayatılmış olan cinsiyetçi rol ve beklentiler, kadınların eğitim, evlilik ve çalışma hayatını etkileyecek konularda karar verme ve kararlarını uygulamalarına büyük ölçüde engel olmakta, ileriye dönük hedef geliştirmelerini olumsuz etkilemekte ve bunun sonucunda kadınları geleneksel rollerini aksatmayacak işlere yönelmektedir. Üstelik kadınlar her iki rolünü yerine getirirken daha çok çaba göstermek mecburiyetinde kalmaktadır (Dinç, 2010).

Romantik ilişkilerde kadın ve erkeğin nasıl davranması gerektiğine dair belirgin kalıp yargılar da mevcuttur. Romantik ilişkiler hakkındaki cinsiyet kalıp yargıları bu çalışmanın odak noktasını oluşturmaktadır.

Romantik İlişkilerle İlgili Kalıp Yargılar

Sakallı ve Curun'a (2001) göre, toplumsal cinsiyet kalıp yargıları hayatta birçok şeyi etkilediği gibi romantik ilişkileri de etkilemektedir. Romantik ilişkilerle ilgili kalıp yargılar, heterosexüel bir ilişkinin nasıl olması gerektiğine ilişkin açık mesajlardır (Sakallı ve Curun, 2001).

Başka alanlarda da görüldüğü gibi erkeğin romantik ilişkilerde daha baskın olması, cinsiyetçi yaklaşımlarla kız arkadaşına davranması beklenebilecek bir durumdur. Öte yandan; kızlardan erkeğe uymaları, naz yapmaları, cinselliğe hayır demeleri ve estetik anlayışları nedeniyle erkeklerin giyinme tarzlarına müdahale etmeleri beklenebilir. Kız arkadaşlarının kıyafetlerine karışmaları, sayısız konuda kontrolü ellerinde tutmaya uğraşmaları ve ilişkilerinde daha girişkenlik göstermeleri de erkeklerden beklenenler arasındadır (Sakallı ve Curun, 2001).

Erkeklerin baskın davranışları ve bu konunun nasıl algılandığını araştıran çalışmalar, erkeklerin baskın olmasına yönelik geleneksel tutum bazen erkeklerin ilişkilerinde baskın olamama kaygısı yaşamalarına sebep olduğunu vurgulamaktadır. Bir araştırma %30 erkeğin ilişkide olduğu kişiye yönelik üstün olmama kaygısı hissettikleri bulunmuştur. Bunun sonucunda kadınlar erkeklerin kendilerini üstün hissedebilecekleri

biçimde davranmakta ve oyunu partnerinin kazanmasına göz yummaktadır (Kamarowski, 1972).

Bazı çalışmalara göre, yaygın şekilde görülen romantik ilişkilerle ilgili kalıp yargılar, romantik ilişkilerde erkeğin etkin, karar verici ve yönetici rolleri üstlenmesi, kadınların ise itaat eden, uyum gösteren ve edilgen olmasıdır (Peplau ve Gordon, 1985; Rose ve Frieze, 1993; Sakallı-Uğurlu, 2003b). Benzer olarak, Okutan (2011) araştırmasında, erkeksiliğin, romantik bir ilişkiyi başlatma ile ilişkili olduğu gözlemlemiştir. Geleneksel flört senaryosuna göre, erkek proaktiftir ve kadın reaktif rolü üstlenir. Erkeklerin randevuları başlatması, planlaması ve ödemesi ve cinsel teması başlatması beklenir. Öte taraftan, kadınların çekici olması, sohbeti kolaylaştırması ve cinsel aktiviteyi sınırlaması gerekir (Eaton ve Rose, 2011). Bu gibi romantik ilişki kalıp yargıları hakkında kişiler belli tutumlara sahip olurlar (Sakallı ve Curun, 2001).

Ayrıca, araştırmalar romantik ilişki kalıp yargılarının cinsiyete göre farklılık gösterdiğini belirtmektedir (Okutan, 2011). Romantik ilişkilere bakıldığında kadınların erkeğin girişken olması kalıp yargılarını daha çok benimsedikleri; erkeklerin ise erkeğin baskın kadının kabul edici tavırlarını daha fazla benimsedikleri gözlemlenmiştir (Sakallı ve Curun, 2001; Sakallı-Uğurlu, 2003b). Sakallı ve Curun (2001) çalışmasında, Türk kültüründe romantik ilişkilerde cinsiyet kalıp yargılarının (erkeğin baskınlığı ve kadının kabul ediciliği ile erkeğin girişkenliği) iki yönünü ortaya koymuştur. Bu çalışmada da Sakallı ve Curun'un (2001) araştırmasından ve geliştirdiği ölçekten yararlanılmıştır.

Romantik ilişki duygusal istismarına belirleyici olarak düşünülen romantik ilişki kalıp yargılarının daha iyi anlaşılması adına, alan yazında yer alan ve toplumsal cinsiyete temel oluşturan kuramlar incelenmiş ve bir sonraki bölümde özetlenmiştir.

Toplumsal Cinsiyete Kuramsal Bakış

Alan yazın incelendiğinde toplumsal cinsiyete en belirgin şekilde temel oluşturan kuramsal modeller; psikanalitik kuram, sosyal faktörler kuramı ve şema kuramıdır.

Psikanalitik Kuram

İnsan gelişimi ile alakalı diğer alanlarda olduğu gibi toplumsal cinsiyetin gelişimine yönelik ilk fikirleri ortaya atan ilk kuram Freud'un kuramsal bakış açısıdır. Freud'un toplumsal cinsiyetin oluşmasına yönelik kuramı olan psikanalitik kuram, libido kavramlaştırmasına dayanmaktadır. Libido, biyolojik ve toplumsal cinsiyeti organize eden, biyolojik temel olan yaşam enerjisidir (Dökmen, 2012). Libido Freud tarafından erkek cinsel organı merkez alınarak açıklanmaktadır. Freud'un kuramında toplumsal cinsiyetin gelişimine ilişkin üç dönem vardır: Çocuklar tarafından cinsiyetler arasındaki farklılıkların farkında olunmadığı dönem, farklılıkların anlaşılmaya başlandığı dönem (18-24 ay) ve odipal dönem (3-6 yaş) (Dökmen, 2012).

Toplumsal cinsiyete uygun kalıp davranışlar (erkeklerde erkeksi, kadınlarda kadınsı davranış) veya toplumsal cinsiyet rolleri, çocuğun küçüklüğünden itibaren kendi cinsiyetinden olan ebeveyni ile kurduğu özdeşim sürecinde kazanılır. Freud, çocuğun kendi cinsiyetinden ebeveyniyle özdeşim kurarak onun özelliklerini aldığına vurgu yapar ve bu şekilde kız çocuklar nasıl bir kız olmaları gerektiğini; erkek çocuklar da nasıl bir erkek olmaları gerektiğini öğrenirler (Dusek, 1987; akt., Seçgin, 2012).

Sosyal Faktörler Kuramı

Toplumsal cinsiyet ile ilişkili alan yazında görülen en yaygın kuramlardan birisi de sosyal faktörler kuramıdır. Kişilerin işbirliği kurmalarında, ortak bir kültüre bağlı olmalarında ve toplumsal işlevlerini gerçekleştirmelerinde sosyalleşme önemli bir süreçtir. Sosyalleşme sürecinde toplumsal düzen ve kuralların yanı sıra roller, tutum ve değerler açık veya örtük olarak öğrenilmektedir.

Sosyalleşme süreci bireylerin cinsiyet rollerini öğrenmeleri ve bireylerde toplumsal cinsiyet algısının oluşumunda oldukça etkilidir (Alabaş ve ark., 2019). Aile, arkadaş çevresi ve medya gibi dış etkenler cinsiyete yönelik beklentileri somutlaştırır ve çocuğun bu davranışları benimseyebileceği ve öğrenerek davranış haline getirebileceği ortamlar hazırlamaktadır. Bireyin, içinde yetiştiği kültürün kurallarını ve değerlerini, içselleştirerek biyolojik cinsiyeti ile birlikte zamanla toplumsal cinsiyeti de oluşur (Connell, 1998; akt., Yumuşak, 2013).

Dökmen'e (2012) göre, cinsiyete yönelik beklentiler kültürden kültüre değişmekle beraber her toplumda görülür. Örneğin, birçok toplumda kadınlar ev işlerinden erkeklere göre daha fazla sorumlu görülürler ve bu yüzden kadın üzerinde baskı deneyimlemektedir. Bu baskı kadının bilinçli olmadan istemese de bu işleri yapmak zorunda hissetmesine sebep olmaktadır.

Toplumsal Cinsiyet Şema Kuramı

Bem'in (1981) ortaya attığı toplumsal cinsiyet şema kuramı, kişilerin cinsiyetle alakalı düşünce ve davranışları nasıl edindikleri ile ilişkili önemli açıklamalar yapan bir kuramdır. Şema genel itibariyle kişinin algısına şekil veren ve onu yönlendiren bir yapıdır. Toplumsal cinsiyet şemalarına ilişkin bilgilerin işlenmesi ise, davranış ve özellikleri maskülen ve feminen olarak kategorilere ayırarak gerçekleşir (aktaran Seçgin, 2012).

İnsanlar küçük yaşlarından itibaren içinde doğup büyüdükleri kültürün toplumsal cinsiyet şemalarını gözlemleyerek, kendi cinsiyetleriyle ilgili olan özellikleri öğrenmeye başlarlar. Çocuk cinsiyet ayrımını öğrenmekle beraber hem kendisi ile ilişkili bir algı meydana getirir hem de içselleştirdiği cinsiyet şemalarını kullanmaya başlar. Böylelikle çocuk cinsiyet şeması ile ilgili gözlemlediği bilgileri algılar, kodlar ve örgütler. Bu şekilde de çocuk; kızları zayıf, güçsüz, erkekleri ise güçlü, kuvvetli olarak algılamayı; zayıf erkek çocukları ve güçlü kız çocukları fark etmemeyi ve belki de istisna olarak kabul etmeyi öğrenmektedir. Tüm bunların sonucunda cinsiyetleri ayrıştıran bir birey olmaktadır (Dökmen, 2012).

Görüldüğü üzere toplumsal cinsiyet kavramına temel oluşturan yaygın kuramlar psikanalitik kuram, sosyal faktörler kuramı ve şema kuramlarıdır. Sonraki iki bölümde hem toplumsal cinsiyetle alakalı yapılmış çalışmalardan hem de romantik ilişki istismarı ile kalıp yargılarının ilişkisine yönelik araştırmalardan bahsedilmiştir.

Toplumsal Cinsiyetle İlgili Yapılan Çalışmalar

Yurtiçi ve yurtdışında toplumsal cinsiyet kavramı ile ilgili yapılan araştırmalar incelenmiş ve toplumsal cinsiyetle ilişkili olarak çalışılan cinsiyet, yaş ve kültür değişkenleri aşağıda sırasıyla aktarılmıştır.

Alan yazın incelendiğinde toplumsal cinsiyet rolleri ve cinsiyet değişkeni ilişkisi hakkında yapılmış olan araştırmalar, üniversite öğrencilerinin cinsiyet rolleri konusunda geleneksel rolleri benimsiyor olduğu (Keith ve Jacqueline, 2002), erkek öğrencilerin, kız öğrencilere göre toplumsal cinsiyet rolleri bakımından daha fazla geleneksel bakış açısına sahip oldukları bulunmuştur (Vefikuluçay ve ark., 2007; Güvenç, 1996). Benzer şekilde Türkiye'de, erkeklerin cinsiyet rollerine ilişkin daha katı kalıp yargı tutumları olduğunu belirten çalışmalar da vardır (Sakallı ve Curun, 2001). Öte yandan, Pınar ve arkadaşları (2008) tarafından yapılan araştırma sonucuna göre, hem kadın hem de erkek öğrenciler geleneksel toplumsal cinsiyet bakış açısına sahiptir.

Yılmaz ve arkadaşlarının (2009) araştırmasında, üniversitede okuyan erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre, evlilik ve çalışma hayatı konularında daha geleneksel bakış açılarına sahip oldukları, toplum ve aile yaşamı konularında ise kız ve erkek öğrencilerin daha eşitlikçi görüşlere sahip oldukları gözlenmiştir. Toplumsal cinsiyete erkeğin nasıl baktığının incelendiği bir çalışmada ise, daha genç ve bekar olan, yüksek öğrenim düzeyine sahip olan, çocuğu olmayan erkeklerin, diğer erkeklere göre eşitlikçi cinsiyet rollerini daha çok benimsedikleri belirtilmiştir (Özmete ve Yanardağ, 2016).

Alan yazındaki toplumsal cinsiyet çalışmalarına bakıldığında, toplumsal cinsiyetin yaş değişkeni ile olan ilişkisine yönelik tutarlı bir sonuca ulaşılmamıştır. Pınar ve arkadaşları (2008) araştırmalarında, gençlerin yaşları arttıkça geleneksel düşünceye doğru eğilim gösterdikleri sonucuna varılmıştır. Yıldız ve Keçeci'nin (2016) çalışma sonucuna göre ise, üniversite öğrencilerinin yaşları yukarı doğru çıktıkça geleneksel yapıdan daha cinsiyet eşitlikçi bir tutuma ulaştıkları görülmüştür. Pesen ve arkadaşları (2016) araştırmasında ise yaş değişkenine göre üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algılarında anlamlı bir farklılık sonucuna ulaşılmamıştır.

Toplumsal cinsiyet kadını kültürel açıdan erkeğe göre daha az değerli görmektedir, bu da kadının sağlığını genellikle negatif etkilemektedir. Doğu ve güneydoğu bölgesinde yapılan bir çalışma sonuçlarına göre kadınlar partnerlerinden izinsiz hastaneye gidememekte, erkek doktorlar tarafından muayene edilememekte, aile planlaması ve bunun gibi birçok sağlık hizmetlerinden yeterince faydalanamamaktadır (Kitiş ve Bilgici, 2007).

Bir sonraki bölümde ise araştırmanın amaçlarından birisi olan romantik ilişki duygusal istismarı ile romantik ilişki kalıp yargıları arasındaki ilişkiyi incelemede yol gösterici olan alan yazındaki çalışmalardan bir kısmı aktarılmıştır.

Toplumsal Cinsiyet, Romantik İlişki Kalıp Yargıları ve İstismarı

Burazeri'e (2005) göre romantik ilişki şiddeti, ataerkil toplumlarda ve şiddetin yaygın olarak çatışmada veya yükseliş elde etmek için kullanıldığı ortamlarda daha yaygındır. Romantik ilişki şiddeti, erkeklerin kadınlara üstünlüğü fikirleriyle bütünsel olarak bağlantılıdır (Jewkes, 2002). Bunlar farklı toplumlarda farklı şekillerde ortaya çıkar, ancak şiddet genellikle cinsiyet hiyerarşisi yaratmak ve uygulamak ve ihlalleri cezalandırmak için; ilişki çatışmasını çözmek için; ve (genellikle geçici) bir güç duygusu sağlayarak erkeklik krizinin çözümünü aramak için kullanılır (Burazeri, 2005). Aslan ve arkadaşlarına (2008) göre flört şiddetini kabullenmede toplumsal cinsiyet rollerinin rolü çok fazladır.

Ayrıca romantik ilişki kalıp yargıları incelendiğinde, "Kadın eşinden dayak yiyorsa bu durumu saklamalıdır." ve "Kadın hak ediyorsa erkeğin şiddet uygulaması normaldir." şeklinde kalıp yargıların mevcut olduğu görülmektedir (Vefikuluçay ve ark,. 2007). Kitiş ve Bilgici'nin (2007) araştırmasında, doğu ve güneydoğu bölgesinde yaşamakta olan erkeklerin %60.2'si, "erkekler kadınlardan daha akıllıdır" ve %56.7'si "eşine itaat etmeyen kadını kocasının dövmeye hakkı vardır" kalıp yargılarını onayladığı sonucuna varılmıştır. Can'ın (2013) kadına yönelik şiddetin toplumsal cinsiyet temelleri ile ilgili gerçekleştirdiği araştırmada, kadınlara yönelik fiziksel şiddet konusunda ne düşündüklerinin anlaşılmasına yönelik sorulan soruya katılımcıların %19'unun "Gerektiği zaman kadın dövülebilir." yönünde cevap verdiği görülmüştür.

Yukarıda bazı örnekleri verilen, alan yazındaki araştırmalar ışığında romantik ilişkide maruz kalınan duygusal istismar ile romantik ilişki kalıp yargıları arasında bir ilişki olacağı düşünülmektedir.

BÖLÜM 3. YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, evreni ve örneklemi, veri toplama araçları ile toplanan verilerin değerlendirilmesinde kullanılan istatistiksel yöntemler hakkında bilgi verilmiştir.

Araştırma Modeli

Araştırmada üniversite öğrencilerinin romantik ilişkilerindeki duygusal istismar, kişiler arası bağımlılık ve romantik ilişki kalıp yargıları arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla, ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma nicel araştırma deseninde hazırlanmıştır.

Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini, Türkiye'de üniversite okuyan (Hazırlık, lisans, yüksek lisans, doktora) ve romantik ilişkisi olan katılımcılar oluşturmaktadır. Bu çalışmanın örneklemi ise, Türkiye'nin farklı bölgelerinde yaşayan, romantik bir ilişkisi olan, 18 ve 28 yaş aralığında bulunan 243 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Katılımcıların %65.8'ini (N=160) kadın, %34.2'sini (N=83) erkek katılımcılar oluşturmaktadır. Örneklem seçiminde rasgele örneklem seçim yöntemi kullanılmıştır. Katılımcıların demografik özellikleri ile ilgili bilgiler Tablo 3. 1.'de verilmiştir.

Tablo 3. 1. Katılımcıların Demografik Özelliklerinin Frekans Dağımları Tablosu

Değişken	*n*	%	$\bar{x}$ *(Ss)*
Cinsiyet			
Kadın	160	65.8	
Erkek	83	34.2	
Yaş			
18-23	127	52.3	23.26
24-28	116	47.7	(2.63)
Eğitim Durumu			
Hazırlık	10	4.1	
Lisans 1	29	11.9	
Lisans 2	26	10.7	
Lisans 3	29	11.9	
Lisans 4	62	25.5	
Yüksek Lisans	83	34.2	
Doktora	4	1.6	
Çalışma Durumu			
Çalışıyor	64	26.3	
Çalışmıyor	179	73.7	
Çoğunlukla Yaşanılan Yer			
Köy	2	.8	
Kasaba	2	.8	
İlçe	83	34.2	
İl	155	63.8	
Yurtdışı	1	.4	
Kiminle Yaşıyor?			
Aile	140	57.6	
Yurt	24	9.9	
Ev Arkadaşı/Arkadaşları	32	13.2	
Tek Başına	32	13.2	
Diğer	15	6.2	
İlişki Süresi			
1 Yıldan Az	95	39.1	
1-2 Yıl	53	21.8	
2-3 Yıl	29	11.9	
3 ve Üzeri	66	27.2	
Sosyoekonomik Durum			
Alt	4	1.6	
Alt-orta	24	9.9	
Orta	138	56.8	
Orta-üst	70	28.8	
Üst	7	2.9	
Anne Eğitim Düzeyi			
İlköğretim	74	30.5	
Ortaöğretim	41	16.9	
Lise	67	27.6	
Üniversite	58	23.9	
Yüksek Lisans	3	1.2	
Baba Eğitim Düzeyi			
İlköğretim	49	20.2	
Ortaöğretim	38	15.6	
Lise	73	30.0	

Üniversite	69	28.4
Yüksek Lisans	14	5.8
Anne-Baba Birlikteliği		
Evet	203	83.5
Hayır	35	14.4
Eksik	5	2.1
Anne ile İlişki		
Kötü	5	2.1
Orta	27	11.1
İyi	86	35.4
Çok İyi	124	51.0
Eksik	1	.4
Baba ile İlişki		
Kötü	10	4.1
Orta	43	17.7
İyi	99	40.7
Çok İyi	90	37.0
Eksik	1	.4
Kendini Tanımlama Şekli		
1 Muhafazakar	4	1.6
2	7	2.9
3	52	21.4
4	109	44.9
5 Özgürlükçü	71	29.2
Toplam	243	100

Veriler ve Toplanması

Veriler araştırmanın yapılmış olduğu dönem içerisinde toplanmış olup araştırmada verilerin toplanmasından önce Maltepe Üniversitesi Etik Kurulu'ndan çalışma izni alınmıştır. Uygulama öncesinde katılımcılara hem sözlü hem de yazılı olarak araştırma ile ilgili bilgi verilmiştir. Katılımcılara Bilgilendirilmiş Onam Formu, Demografik Bilgi Formu ve Duygusal Taciz Ölçeği, Kişiler Arası Bağımlılık Ölçeği ve Romantik İlişki Kalıp Yargıları Tutum Ölçeği bir arada verilmiştir. Çalışma katılımcıların gönüllülük esasına dayalı olarak gerçekleştirilmiş ve çalışmaya katılan bireylerin diledikleri zaman çalışmayı sonlandırabilecekleri bilgisi verilmiştir. Yaklaşık olarak 15-20 dk içinde uygulama tamamlanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın veri toplama sürecinde Bilgilendirilmiş Onam Formu, Demografik Bilgi Formu, Duygusal Taciz Ölçeği, Kişiler Arası Bağımlılık Ölçeği ve

Romantik İlişki Kalıp Yargıları Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Aşağıda bu ölçeklerin psikometrik özellikleri ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Bilgilendirilmiş Onam Formu

Araştırmacı tarafından araştırma yapılan konu hakkında bilgilendiren bu form araştırmaya uygun şekilde geliştirilmiş olup, formda katılımcılara bu çalışmanın kim tarafından yapıldığı, çalışmanın amacı, katılımın gönüllülük esasına bağlı olduğu ve katılımcıların vermiş olduğu cevapların gizliliği ve yalnızca bilimsel çalışmalarda katılımcı izni ile kullanılacağı belirtilmiş olup katılımcıların onayı alınmıştır.

Demografik Bilgi Formu

Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin demografik bilgilerini tespit etmek amacıyla araştırmacı tarafından "Demografik Bilgi Formu" geliştirilmiştir. Bu form ile araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin cinsiyet, yaş, eğitim durumu, çalışma durumu, çoğunlukla yaşadığı yer, kiminle yaşadığı, ilişki süresi, sosyoekonomik durumu, anne/baba eğitim düzeyi, anne/baba birlikteliği, anne/baba ile ilişkisi, kendini tanımlama şekli demografik bilgileri tespit edilmiştir.

Duygusal Taciz Ölçeği (DTÖ)

Duygusal taciz ölçeği, Jacobson ve Gottman'ın (1998) şiddet içeren evliliklerle ilgili daha geniş bir çalışmasının bir parçası olarak geliştirilmiştir. DTÖ, likert tipi bir ölçekte katılımcılar tarafından 1 (Hiçbir Zaman) ile 4 (Her Zaman) arasında sıralanan 66 öğeye sahiptir. DTÖ'nun dört alt ölçeği vardır: tecrit, aşağılama, cinsel istismar ve mülkiyet hasarı (aktaran, Karakurt ve Tekinalp, 2009). Tecrit, partnerin ailesiyle ve arkadaşlarıyla temasını kısıtlamak veya partneri fiziksel olarak sınırlamak gibi davranışları içerir. Mağdurun ilişkinin dışındaki yaşam ve kimliğini baltalamayı ve bir bağımlılık duygusu geliştirmeyi amaçlar (Karakurt, 2013). Aşağılama, hem kamusal hem de özel hakaretler de dahil olmak üzere, en yaygın duygusal istismar türüdür. Cinsel istismar, fiziksel güç olmadan gerçekleşebilir ve cinsel baskı, mağdurun kendisini eşini reddetmekten, utandırmaktan, suçluluk duymaktan veya korkutmaktan korktuğunda duygusal istismar olarak düşünülebilir. Mülkiyet hasarı; Mala verilen zarar, ciddi psikolojik, sosyal ve ekonomik maliyetlerle sonuçlanan "sembolik şiddet"

olarak kabul edilen bir duygusal istismar biçimidir (Engel, 2002). Alt ölçekler için iç tutarlılık sırasıyla .92, .94, .72 ve .82'dir.

Ölçeğin Türkçe Standardizasyonu Karakurt ve arkadaşları (2009) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe uyarlamasının alt ölçeklerinin güvenirlik düzeyleri sırası ile; tecrit .89, aşağılama .92, cinsel istismar .73 ve mülkiyet hasarı .86'dır. Bu sonuçlar orijinal İngilizce alt ölçeklerle tutarlıdır. Tecrit alt ölçeği "İlişkide olduğum kişi istediğim zaman evden çıkmamı engeller." gibi 24 maddeden, aşağılama alt boyutu, "İlişkide olduğum kişi başkalarına bende bir anormallik olduğunu söyler." gibi 28 maddeden oluşur. Cinsel istismar alt ölçeğinde, "İlişkide olduğum kişi benim cinsel olarak yetersiz olduğumu söyler." gibi 7 madde vardır. Mülkiyet hasarı alt boyutu ise, "İlişkide olduğum kişi evdeki eşyalara zarar verir. " gibi 7 maddeden oluşur. DTÖ bu çalışma için geniş bir yelpazedeki duygusal istismar kalıpları ve güçlü psikometrik değerlerinden dolayı seçilmiştir. Maddelerin ortalaması alınarak ölçek puanları elde edilmiştir. Yüksek puanlar daha fazla duygusal istismara uğrama seviyelerini göstermektedir.

Bu çalışma için ölçeğin güvenirlik düzeyleri sırası ile: tecrit .86, aşağılama .89, cinsel istismar .76, mala zarar verme .84 olarak bulunmuştur. Bu değerler ölçeğin güvenirlik seviyesinin yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir.

Kişiler Arası Bağımlılık Ölçeği (KBÖ)

Kişiler arası bağımlılık Ölçeği Hirschfeld ve arkadaşları (1977) tarafından geliştirilmiştir. Kendini bildirime dayalı olan KBÖ toplamda 48 maddeden oluşmaktadır.

Katılımcılar her bir maddeyi kendi inanç ve davranışlarını en iyi tanımlayacak şekilde 1 (hiç uygun değil) ile 4 (tamamen uygun) arasında derecelendirmektedir. KBÖ'nün toplam üç alt boyutu vardır; duygusal güven, sosyal özgüven eksikliği ve otonomi. Duygusal güven alt boyutu tek bir kişiyle olan ilişkinin yoğunluğunu ve seviyesini; sosyal özgüven eksikliği alt boyutu genel olarak insanlarla kurulan ilişkiyi ve otonomi alt boyutu kişinin başkalarının değerlendirmelerinden bağımsız hareket etmesini veya başkalarının değerlendirmelerini dikkate almamasını ölçmektedir. Alt ölçeklerin yarım test katsayıları sırasıyla .87, .78, .72' dir (Hirschfeld ve ark., 1977).

Ölçeğin Türkçe standardizasyon çalışması, Ulusoy (2010) tarafından, üniversite öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğine ilişkin analizler sonucunda, Türkçe formunda, dört madde dışında kalan 44 maddenin ölçeğin özgün formunda yer alan üç alt boyuta yerleştiği görülmüştür. Duygusal güven alt boyutu "Yaptığım işin takdir edileceğini bildiğim zaman, elimden gelenin en iyisini yaparım." gibi 18 maddeden, sosyal özgüven eksikliği alt boyutu "Başkalarının fikirlerini çabuk kabul ederim." gibi 12 maddeden ve otonomi alt boyutu ise "Kendimle baş başa kalmayı tercih ederim." gibi 14 maddeden oluşur. Ölçekte yer alan 9., 24. ve 44. maddeler ters kodlanmıştır. Yapılan çalışmada, ölçeğin alt boyutları için iç tutarlılık katsayılarının α = .72-.79 arasında değiştiği gözlenmiştir. Ölçeğin test-tekrar test güvenirliğinin değerlendirilmesinde ise, toplam puan için Pearson korelasyon katsayısı r = .82 olarak bulunmuştur. Yapılan analizler sonucunda Kişiler Arası Bağımlılık Ölçeğinin Türkçe formu geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olarak değerlendirilmiştir. Bu nedenle çalışmada kullanılmıştır.

Bu çalışma için ölçeğin güvenirlik düzeyleri sırası ile; duygusal güven .75, sosyal özgüven eksikliği .67, otonomi .71 şeklinde bulunmuştur. Bu sonuçlar ölçeğin Türkçe formu ile tutarlı görünmektedir.

Romantik İlişki Kalıp Yargıları Tutum Ölçeği

Romantik ilişkilerle ilgili kalıp yargılara karşı tutumları ölçmek için Curun (2000) tarafından, Tutumların Ölçülmesi ve Ölçek Geliştirme adlı yüksek lisans dersi için geliştirilmiştir. Katılımcılardan, l'den 6'ya kadar olan bir ölçek üzerinde verilen her bir ifade ile hemfikir olup olmadıklarını belirtmeleri istenmiştir. Ölçek üzerindeki 1 verilen ifade ile hemfikir olmadıklarını; 6 ise verilen ifade ile hemfikir olduklarını belirtir. 6. Ve 10. maddeler ters çevrilerek analiz edilmiştir. Faktör analizi ile ifadeler iki faktörün veriyi açıkladığını göstermiştir. Bu faktörler verilerin toplam % 54.01'ni açıklamaktadır. Bu iki alt boyut şunlardır; romantik ilişkide erkeğin baskın, kadının kabul edici tavırları ve romantik ilişkide erkeğin girişken olması. Alt ölçeklerin yarım test katsayıları sırasıyla .83 ve .83'dür. Tüm bu maddeler için Cronbach alfa .85 değerinde bulunmuştur (Aktaran, Sakallı ve Curun, 2001). Erkeğin baskın, kadının kabul ediciliği alt boyutu "Erkek kız arkadaşının kıyafetine karışabilir." gibi 7 maddeden ve erkeğin girişkenliği alt boyutu "Romantik ilişkilerde evlenme teklifi erkekten gelmelidir." gibi 5 maddeden oluşur.

Bu çalışma için ölçeğin güvenirlik düzeyleri sırası ile; erkeğin baskın kadının kabul ediciliği .77, erkeğin girişkenliği .76 şeklinde bulunmuştur.

Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumlanması

Araştırmanın denencelerini sınamak amacıyla Demografik Bilgi Formu, Duygusal Taciz Ölçeği, Kişiler Arası Bağımlılık Ölçeği ve Romantik İlişki Kalıp Yargıları Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda öncelikle değişkenler arasındaki ilişkiler Pearson momentler çarpımı tekniği ile incelenmiştir. Daha sonra, kişiler arası bağımlılık ve romantik ilişki kalıp yargılarının, romantik ilişki duygusal istismarı konusundaki yordayıcı gücünü incelemek amacıyla aşamalı (stepwise) regresyon analizi yapılmıştır.

BÖLÜM 4. BULGULAR

Araştırma raporunun bu bölümünde öncelikle katılımcıların bütün ölçeklerden almış oldukları puanların ortalama ve standart sapma değerlerine yer verilmiş, ardından araştırmanın amaçları dikkate alınarak yapılan istatistiksel analizlerden elde edilen bulgular aktarılmıştır.

Tablo 4. 1. Araştırmada Kullanılan Duygusal Taciz, Kişiler Arası Bağımlılık ve Romantik İlişki Kalıp Yargıları Tutum Ölçekleri ve Alt Boyutlarına Ait Betimleyici İstatistikler

Ölçek	$\bar{x}$	Ss	N
Duygusal Taciz Toplam	77.78	15.67	243
Tecrit	28.89	6.98	243
Aşağılama	33.79	7.60	243
Cinsel Taciz	7.69	1.81	243
Mala Zarar Verme	7.41	1.57	243
Kişiler Arası Bağımlılık Toplam	107.54	13.13	243
Otonomi	34.09	5.87	243
Sosyal Özgüven Eksikliği	24.52	4.85	243
Duygusal Güven	48.93	7.40	243
Roman İlişki Kalıp Yargıları Tutum Toplam	30.64	11.74	243
Erkeğin Baskın, Kadının Kabul Ediciliği	17.21	7.47	243
Erkeğin Girişkenliği	13.43	5.91	243

Tablo 4. 1.'de Duygusal Taciz, Kişiler Arası Bağımlılık ve Romantik İlişki Kalıp Yargıları Tutum ölçekleri ve alt boyutları için ortalama ve standart sapma değerleri verilmiştir.

Tablo 4. 2. Duygusal Taciz Ölçeği ve Alt Boyutlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşmasına Dair Bağımsız Gruplar T-Testi Analizi Sonucu

Ölçek	Cinsiyet	$\bar{x}$	*Ss*	*t*	*p*
Duygusal Taciz Toplam	Kadın	75.73	12.32	-2.479	.015*
	Erkek	81.72	20.15		
Tecrit	Kadın	27.86	6.02	-2.979	.003**
	Erkek	30.89	8.21		
Aşağılama	Kadın	33.09	6.14	-2.000	.047*
	Erkek	35.13	9.74		
Cinsel Taciz	Kadın	7.49	1.21	-1.999	.048*
	Erkek	8.08	2.58		
Mala Zarar Verme	Kadın	7.30	1.08	-1.216	.227
	Erkek	7.61	2.22		

Not. *p<0.05, **p<0.01.

Tablo 4. 2.'de Duygusal Taciz Ölçeği ve alt boyutu puanlarının cinsiyet değişkenine göre karşılaştırılmasına ilişkin bağımsız gruplar t-testi sonuçları verilmiştir. Duygusal taciz toplam puanları (t(114.688)=-2.479; p<0.05), Tecrit alt boyutu (t(128.953)=-2.979; p<0.05), Aşağılama alt boyutu (t(241)=-2.000; p<0.05), ve Cinsel Taciz alt boyutunun (t(101.084)=-1.999; p<0.05) cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Erkek katılımcıların duygusal taciz toplam puanları ve alt boyutu puanları, kadın katılımcılarınkinden daha yüksek olduğu görülmüştür.

Mala Zarar Verme alt boyutu puanlarının cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir (p>0.05).

Tablo 4. 3. Ölçeklerin Ortalama, Standart Sapma Puanları ve Birbirleriyle Olan İlişkilerine Dair Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

	$\bar{x}$	*Ss*	*1*	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*	*7*	*8*	*9*	*10*	*11*
1.Duygusal Taciz Toplam	77.78	15.67											
2.Tecrit	28.89	6.98	.876**										
3.Aşağılama	33.79	7.60	.938**	.681**									
4.Cinsel Taciz	7.69	1.81	.707**	.445**	.682**								
5.Mala Zarar Verme	7.41	1.57	.726**	.486**	.697**	.616**							
6.Kişiler Arası Bağımlılık Toplam	107.54	13.13	.201**	.179**	.173**	.179**	.163*						
7.Otonomi	34.09	5.87	.183**	.170**	.144*	.164*	.183**	.626**					
8.Sosyal Özgüven Eksikliği	24.52	4.85	.163*	.119	.144*	.164*	.210**	.729**	.241**				
9.Duygusal Güven	48.93	7.40	.105	.105	.099	.080	.006	.800**	.159*	.447**			
10.Romantik İlişki Kalıp Yargıları Tutum Toplam	30.64	11.74	.286**	.358**	.201**	.147*	.116	.303**	.137*	.176**	.314**		
11.Erkeğin Baskın, Kadının Kabul Ediciliği	17.21	7.47	.310**	.394**	.213**	.160*	.125	.282**	.179**	.156*	.256**	.905**	
12.Erkeğin Girişkenliği	13.43	5.91	.176**	.212**	.130*	.091	.073	.247**	.047	.152*	.301**	.843**	.533**

Not. *p<0.05, **p<0.01.

Tablo 4. 3.'te ölçeklerin ortalama, standart sapma ve birbirleriyle olan korelasyon analizi sonuçları verilmiştir. Pearson korelasyon analizine göre, duygusal taciz ile tecrit (r=.876, p<.05), aşağılama (r=.938, p<.05), cinsel taciz (r=.707, p<.05), mala zarar verme (r=.726, p<.05), kişiler arası bağımlılık (r=.201, p<.05), otonomi (r=.183, p<.05), sosyal özgüven eksikliği (r=.163, p<.05), romantik ilişki kalıp yargıları tutum (r=.286, p<.05), erkeğin baskın, kadının kabul ediciliği (r=.310, p<.05) ve erkeğin girişkenliği (r=.176, p<.05) anlamlı pozitif bir korelasyon göstermektedir.

Tecrit ile aşağılama (r=.681, p<.05), cinsel taciz (r=.445, p<.05), mala zarar verme (r=.486, p<.05), kişiler arası bağımlılık (r=.179, p<.05), otonomi (r=.170, p<.05), romantik ilişki kalıp yargıları tutum (r=.358, p<.05), erkeğin baskın, kadının kabul ediciliği (r=.394, p<.05) ve erkeğin girişkenliği (r=.212, p<.05) anlamlı pozitif bir korelasyon göstermektedir.

Aşağılama ile cinsel taciz (r=.682, p<.05), mala zarar verme (r=.697, p<.05), kişiler arası bağımlılık (r=.173, p<.05), otonomi (r=.144, p<.05), sosyal özgüven eksikliği (r=.144, p<.05), romantik ilişki kalıp yargıları tutum (r=.201, p<.05), erkeğin baskın, kadının kabul ediciliği (r=.213, p<.05) ve erkeğin girişkenliği (r=.130, p<.05) anlamlı pozitif bir korelasyon göstermektedir.

Cinsel taciz ile mala zarar verme (r=.616, p<.05), kişiler arası bağımlılık (r=.179, p<.05), otonomi (r=.164, p<.05), sosyal özgüven eksikliği (r=.164, p<.05), romantik ilişki kalıp yargıları tutum (r=.147, p<.05) ve erkeğin baskın, kadının kabul ediciliği (r=.160, p<.05) anlamlı pozitif bir korelasyon göstermektedir.

Mala zarar verme ile kişiler arası bağımlılık (r=.163, p<.05), otonomi (r=.183, p<.05) ve sosyal özgüven eksikliği (r=.210, p<.05) anlamlı pozitif bir korelasyon göstermektedir.

Kişiler arası bağımlılık ile otonomi (r=.626, p<.05), sosyal özgüven eksikliği (r=.729, p<.05), duygusal güven (r=.800, p<.05), romantik ilişki kalıp yargıları tutum (r=.303, p<.05), erkeğin baskın, kadının kabul ediciliği (r=.282, p<.05) ve erkeğin girişkenliği (r=.247, p<.05) anlamlı pozitif bir korelasyon göstermektedir.

Otonomi ile sosyal özgüven eksikliği (r=.241, p<.05), duygusal güven (r=.159, p<.05), romantik ilişki kalıp yargıları tutum (r=.137, p<.05) ve erkeğin baskın, kadının kabul ediciliği (r=.179, p<.05) anlamlı pozitif bir korelasyon göstermektedir.

Sosyal özgüven eksikliği ile duygusal güven (r=.447, p<.05), romantik ilişki kalıp yargıları tutum (r=.176, p<.05), erkeğin baskın, kadının kabul ediciliği (r=.156, p<.05) ve erkeğin girişkenliği (r=.152, p<.05) anlamlı pozitif bir korelasyon göstermektedir.

Duygusal güven ile romantik ilişki kalıp yargıları tutum (r=.314, p<.05), erkeğin baskın, kadının kabul ediciliği (r=.256, p<.05) ve erkeğin girişkenliği (r=.301, p<.05) anlamlı pozitif bir korelasyon göstermektedir.

Romantik ilişki kalıp yargıları tutum ile erkeğin baskın, kadının kabul ediciliği (r=.905, p<.05) ve erkeğin girişkenliği (r=.843, p<.05) anlamlı pozitif bir korelasyon göstermektedir.

Erkeğin baskın, kadının kabul ediciliği ve erkeğin girişkenliği arasında anlamlı pozitif bir korelasyon vardır (r=.533, p<.05).

Diğer korelasyonlar anlamlı bir ilişki göstermemektedir (p>.05).

Tablo 4. 4. Katılımcıların Duygusal Tacizin Yordanmasına İlişkin Aşamalı (Stepwise) Regresyon Tablosu

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	β	t	R^2	ΔR^2	F
Duygusal Taciz Toplam	Model 1:					
	-Erkeğin Baskın, Kadının Kabul Ediciliği	.650	5.064**	.096	.096	25.641**
	Model 2:					
	-Erkeğin Baskın, Kadının Kabul Ediciliği	.601	4.638**	.113	.017	15.278**
	-Otonomi	.351	2.130*			

Not. *p<0.05, **p<0.01.

Tablo 4. 4.'te duygusal taciz toplam puanlarının aşamalı (stepwise) lineer regresyon analiziyle, ilgili değişkenler tarafından yordanmasına ilişkin bulgular verilmiştir. Analize, bağımsız değişken olarak kişiler arası bağımlılık, otonomi, sosyal özgüven eksikliği, romantik ilişki kalıp yargıları tutum, erkeğin baskın, kadının kabul ediciliği ve erkeğin girişkenliği değişkenleri eklenmiştir. Aşamalı regresyon analizinin bulgularına göre, ilk adımda model, istatistiksel olarak anlamlıdır (F(1, 241)=25.641, p<.05). Buna göre, ilk adımda erkeğin baskın kadının kabul ediciliği alt boyutu, duygusal tacizi anlamlı derecede yordamaktadır (β=.650, t (242) =5.064, p <.05, CI =.397, .903). Erkeğin baskın, kadının kabul ediciliği, duygusal tacizin en önemli yordayıcısıdır ve %9.6 varyansını açıklamaktadır. İkinci adımda model, istatistiksel olarak anlamlıdır (F(2, 240)=15.278, p<.05). Buna göre, erkeğin baskın kadının kabul ediciliği alt boyutu, duygusal tacizi anlamlı derecede yordamaktadır (β=.601, t (242)

=4.638, p <.05, CI =.346, .856). Otonomi alt boyutu ise erkeğin baskın, kadının kabul ediciliği alt boyutu ile birlikte duygusal tacizi anlamlı derecede yordamaktadır (β=.351, t (242) =2.130, p <.05, CI =.026, .676). Otonomi alt boyutunun toplam varyansa etkisi %1.7'dir. Erkeğin baskın, kadının kabul ediciliği ve otonomi alt boyutları duygusal tacizin %11.3 varyansını açıklamaktadır.

Tablo 4. 5. Tecrit Alt Boyutu Puanlarının İlgili Değişkenler Tarafından Yordanmasına İlişkin Aşamalı Lineer Regresyon Analizi Bulguları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	β	t	R^2	ΔR^2	F
	Model 1:					
Tecrit	Erkeğin Baskın, Kadının Kabul Ediciliği	.368	6.657**	.155	.155	44.313**

Not. *p<0.05, **p<0.01.

Tablo 4. 5.'te tecrit alt boyutu puanlarının aşamalı (stepwise) lineer regresyon analiziyle, ilgili değişkenler tarafından yordanmasına ilişkin bulgular verilmiştir. Analize, bağımsız değişken olarak kişiler arası bağımlılık, otonomi, romantik ilişki kalıp yargıları tutum, erkeğin baskın, kadının kabul ediciliği ve erkeğin girişkenliği değişkenleri eklenmiştir. Aşamalı regresyon analizinin bulgularına göre, model, istatistiksel olarak anlamlıdır (F(1, 241)=44.313, p<.05). Buna göre, ilk adımda erkeğin baskın kadının kabul ediciliği alt boyutu, tecriti anlamlı derecede yordamaktadır (β=.368, t(242)= 6.657, p <.05, CI =.259, .477). Erkeğin baskın, kadının kabul ediciliği, tecritin tek yordayıcısıdır ve %15.5 varyansını açıklamaktadır.

Tablo 4. 6. Aşağılama Alt Boyutu Puanlarının İlgili Değişkenler Tarafından Yordanmasına İlişkin Aşamalı Lineer Regresyon Analizi Bulguları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	β	t	R^2	ΔR^2	F
	Model 1:					
Aşağılama	Erkeğin Baskın, Kadının Kabul Ediciliği	.217	3.389**	.045	.045	11.482**

Not. *p<0.05, **p<0.01.

Tablo 4. 6.'da aşağılama alt boyutu puanlarının aşamalı (stepwise) lineer regresyon analiziyle, ilgili değişkenler tarafından yordanmasına ilişkin bulgular verilmiştir. Analize, bağımsız değişken olarak kişiler arası bağımlılık, otonomi, sosyal özgüven eksikliği, romantik ilişki kalıp yargıları tutum erkeğin baskın, kadının kabul ediciliği ve erkeğin girişkenliği değişkenleri eklenmiştir. Aşamalı regresyon analizinin bulgularına göre, model, istatistiksel olarak anlamlıdır (F(1, 241)=11.482, p<.05). Buna göre, ilk adımda erkeğin baskın kadının kabul ediciliği alt boyutu, aşağılamayı anlamlı derecede yordamaktadır (β=.217, t(242)= 3.389, p <.05, CI =.091, .343). Erkeğin baskın, kadının kabul ediciliği, aşağılamanın tek yordayıcısıdır ve %4.5 varyansını açıklamaktadır.

Tablo 4. 7. Cinsel Taciz Alt Boyutu Puanlarının İlgili Değişkenler Tarafından Yordanmasına İlişkin Aşamalı Lineer Regresyon Analizi Bulguları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	β	t	R^2	ΔR^2	F
Cinsel Taciz	Model 1: Kişiler Arası Bağımlılık	.025	2.822**	.032	.032	7.963**

Not. *p<0.05, **p<0.01.

Tablo 4. 7.'de cinsel taciz alt boyutu puanlarının aşamalı (stepwise) lineer regresyon analiziyle, ilgili değişkenler tarafından yordanmasına ilişkin bulgular verilmiştir. Analize, bağımsız değişken olarak kişiler arası bağımlılık, otonomi, sosyal özgüven eksikliği, romantik ilişki kalıp yargıları tutum toplam ve erkeğin baskın, kadının kabul ediciliği değişkenleri eklenmiştir. Aşamalı regresyon analizinin bulgularına göre, model, istatistiksel olarak anlamlıdır (F(1, 241)=7.963, p<.05). Buna göre, ilk adımda kişiler arası bağımlılık toplam puanları, cinsel tacizi anlamlı derecede yordamaktadır (β=.025, t(242)= 2.822, p <.05, CI =.007, .042). Kişiler arası bağımlılık, cinsel tacizin tek yordayıcısıdır ve %3.2 varyansını açıklamaktadır.

Tablo 4. 8. Mala Zarar Verme Alt Boyutu Puanlarının İlgili Değişkenler Tarafından Yordanmasına İlişkin Aşamalı Lineer Regresyon Analizi Bulguları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	β	t	R^2	ΔR^2	F
Mala Zarar Verme	Model 1:					
	Sosyal Özgüven Eksikliği	.068	3.342**	.044	.044	11.169**
	Model 2:					
	Sosyal Özgüven Eksikliği	.057	2.743**	.063	.019	8.042**
	Otonomi	.037	2.178*			

Not. *p<0.05, **p<0.01.

Tablo 4. 8.'de mala zarar verme alt boyutu puanlarının aşamalı (stepwise) lineer regresyon analiziyle, ilgili değişkenler tarafından yordanmasına ilişkin bulgular verilmiştir. Analize, bağımsız değişken olarak kişiler arası bağımlılık, otonomi ve sosyal özgüven eksikliği değişkenleri eklenmiştir. Aşamalı regresyon analizinin bulgularına göre, ilk model, istatistiksel olarak anlamlıdır (F(1, 241)=11.169, p<.05). Buna göre, ilk adımda sosyal özgüven eksikliği alt boyutu, mala zarar verme alt boyutunu anlamlı derecede yordamaktadır (β=.068, t(242)= 3.342, p <.05, CI =.028, .108). Sosyal özgüven eksikliği, mala zarar vermenin en önemli yordayıcısıdır ve %4.4 varyansını açıklamaktadır. İkinci model, istatistiksel olarak anlamlıdır (F(2, 240)=8.042, p<.05). Buna göre, ikinci adımda sosyal özgüven eksikliği alt boyutu, mala zarar verme alt boyutunu anlamlı derecede yordamaktadır (β=.057, t(242)= 2.743, p <.05, CI =.016, .098). Otonomi alt boyutu, sosyal özgüven eksikliği alt boyutu ile birlikte, mala zarar verme alt boyutunu anlamlı derecede yordamaktadır (β=.037, t(242)= 2.178, p<.05, CI =.004, .075). Otonomi alt boyutunun toplam varyansa etkisi %1.9'dur. Özgüven eksikliği ve otonomi, mala zarar vermenin %6.3 varyansını açıklamaktadır.

BÖLÜM 5. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışmanın amacı romantik ilişkilerdeki duygusal istismar, kişiler arası bağımlılık ve romantik ilişki kalıp yargıları arasındaki ilişkileri üniversite öğrencilerinden oluşan bir örneklemde incelemektir. Spesifik olarak araştırmanın amacı sözü edilen iki bağımsız değişken olan kişiler arası bağımlılık ve romantik ilişki kalıp yargıları alt boyutlarının romantik ilişkide yaşanan duygusal istismar üzerindeki yordayıcı gücünü incelemektir.

İstismar din, ırk veya kültürden bağımsız olarak her toplumda ve gelişmişlik düzeyinde var olan bir sorundur. Anlaşılması ve ortaya çıkarılması en güç istismar türlerinden olan duygusal istismarın yıkıcı sonuçları olabilmektedir. Romantik ilişkilerdeki istismar önemli bir araştırma konusu olmuştur. Bu alanda çocukluk yaşantısı istismarı, bağlanma, benlik saygısı, akılcı olmayan inançlar, bağımlılık ve toplumsal cinsiyet rolleri gibi çok sayıda değişkenin istismara maruz kalma ile ilişkisi incelenmiştir (örn. Öngün ve Ünsal, 2018, Bookwala, 2002, Kılınçer ve Dost, 2014, Savoly ve ark., 2014, Bornstein, 2019, Dinç, 2017). Önceki araştırmaların ışığında romantik ilişkiler bağlamında yaşanan duygusal istismara belirleyicisi olma bakımından kişiler arası bağımlılık ve romantik ilişki kalıp yargıları önemli değişkenler olarak görülmektedir.

Araştırmanın çalışma grubunun üniversite öğrencilerinden seçilmesinin nedenleri, duygusal taciz ölçeğinin Türkçe standardizasyonunun bu grup üzerinden yapılması ve üniversite yıllarının istismar içeren romantik ilişkiler açısından riskli bir dönem olarak ele alınmasıdır.

Araştırmanın amacı doğrultusunda öncelikle tüm değişkenler arasında korelasyonlar incelenmiş, daha sonra duygusal istismarın dört alt boyutu bağımlı, kişiler arası bağımlılık ölçeğinin üç alt boyutu ve romantik ilişki kalıp yargılarının iki alt boyutu bağımsız değişken olarak ele alınarak aşamalı (stepwise) regresyon analizleri yapılmıştır.

Değişkenler arasındaki korelasyonlar incelendiğinde sonuçlar şu şekildedir; yordanan değişken olarak ele alınan duygusal taciz değişkeni ile alt boyutları olan tecrit, aşağılama, cinsel taciz ve mala zarar verme, yordayıcı değişken olan kişiler

arası bağımlılık ve alt boyutları olan otonomi, sosyal özgüven eksikliği, diğer yordayıcı değişken romantik ilişki kalıp yargıları ve alt boyutları erkeğin baskın, kadının kabul ediciliği, erkeğin girişkenliği arasında olumlu yönde ilişkiler bulunmuştur.

Duygusal taciz alt boyutlarından tecrit ile aşağılama, cinsel taciz, mala zarar verme, kişiler arası bağımlılık, otonomi, romantik ilişki kalıp yargıları, erkeğin baskın, kadının kabul ediciliği ve erkeğin girişkenliği anlamlı pozitif bir ilişki göstermektedir. Duygusal tacizin ikinci alt boyutu olan aşağılama ile cinsel taciz, mala zarar verme, kişiler arası bağımlılık, otonomi, sosyal özgüven eksikliği, romantik ilişki kalıp yargıları, erkeğin baskın, kadının kabul ediciliği ve erkeğin girişkenliği anlamlı pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Duygusal tacizin üçüncü alt boyutu olan cinsel taciz ile mala zarar verme, kişiler arası bağımlılık, otonomi, sosyal özgüven eksikliği, romantik ilişki kalıp yargıları tutum ve erkeğin baskın, kadının kabul ediciliği arasında anlamlı pozitif bir ilişki bulunmuştur. Duygusal tacizin dördüncü alt boyutu olan mala zarar verme ile kişiler arası bağımlılık, otonomi ve sosyal özgüven eksikliği anlamlı pozitif bir ilişki göstermektedir.

Araştırmanın yordayıcı değişkeni olan kişiler arası bağımlılık ile otonomi, sosyal özgüven eksikliği, duygusal güven, romantik ilişki kalıp yargıları, erkeğin baskın, kadının kabul ediciliği ve erkeğin girişkenliği arasında anlamlı olumlu yönde ilişkiler bulunmaktadır. Kişiler arası bağımlılık değişkeninin ilk alt boyutu ile otonomi ile sosyal özgüven eksikliği, duygusal güven, romantik ilişki kalıp yargıları ve erkeğin baskın, kadının kabul ediciliği anlamlı pozitif ilişkiler göstermektedir. Diğer alt boyut olan sosyal özgüven eksikliği ile duygusal güven, romantik ilişki kalıp yargıları tutum, erkeğin baskın, kadının kabul ediciliği ve erkeğin girişkenliği arasında olumlu yönde anlamlı ilişkiler bulunmaktadır. Son alt boyut olan duygusal güven ile romantik ilişki kalıp yargıları tutum, erkeğin baskın, kadının kabul ediciliği ve erkeğin girişkenliği anlamlı pozitif bir ilişki göstermektedir.

Araştırmanın diğer yordayıcı değişkeni olan romantik ilişki kalıp yargıları ile erkeğin baskın, kadının kabul ediciliği ve erkeğin girişkenliği anlamlı pozitif bir ilişki göstermektedir. Romantik ilişki kalıp yargıları değişkeninin alt boyutları olan erkeğin baskın, kadının kabul ediciliği ve erkeğin girişkenliği arasında ise olumlu yönde anlamlı bir ilişki vardır.

Görüldüğü gibi araştırmada ilişkili olduğu varsayılan bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında anlamlı ilişkilere ulaşılmıştır. Aşağıda araştırmanın aşamalı regresyon analizi sonuçları genel hatları ile ilgili alan yazındaki araştırma bulguları dikkate alınarak tartışılmıştır.

Romantik ilişki duygusal istismarı, kişiler arası bağımlılık ve romantik ilişki kalıp yargılarının arasındaki ilişkilerin incelendiği bu araştırmada yapılan aşamalı regresyon analizleri, romantik ilişki duygusal istismarına etki eden yordayıcı değişkenlerin etki gücünü belirlemeyi amaçlamaktadır. Duygusal taciz için birinci olarak erkeğin baskın, kadının kabul ediciliği ve ikinci olarak otonomi alt boyutları karşımıza yordayıcı olarak çıkmıştır. Tecrit alt boyutu için erkeğin baskın, kadının kabul ediciliği alt boyutu yordayıcı olmuştur. Aşağılama alt boyutu için erkeğin baskın kadının kabul ediciliği alt boyutu yordayıcı olmuştur. Bu sonuçlar doğrultusunda, erkeğin baskın kadının kabul ediciliği alt boyutu, duygusal taciz, tecrit ve aşağılama alt boyutlarının anlamlı yordayıcısı olduğu görülmektedir. Aşağıda ilgili alan yazından çalışmalara yer verilerek sonuçlar incelenip yorumlanmıştır.

Romantik ilişki kalıp yargılarının, erkeğin baskın kadının kabul ediciliği alt boyutu, duygusal tacizi ve tecrit ile aşağılama alt boyutlarını anlamlı derecede yordamaktadır. Bu sonuçlar alan yazınla tutarlı görülmektedir. Yaşamın bütün yönlerini etkileyen toplumsal cinsiyet rol ve kalıp yargıları, romantik ilişkileri de etkilemektedir (Sakallı ve Curun, 2001). Bu araştırmada kullanılan ve Curun (2000) tarafından geliştirilmiş olan Romantik İlişki Kalıp Yargıları Tutum Ölçeği'nin iki boyutu mevcuttur; erkeğin baskın, kadının kabul ediciliği ve erkeğin girişkenliği boyutları. Başka alanlarda olduğu gibi erkeğin romantik ilişkide baskın olması ve partnerine cinsiyetçi tavırla yaklaşması ayrıca kontrolü elinde bulundurması ve daha girişken olması beklenebilir. Erkeklerin baskın davranışları ile ilişkili araştırmalar, erkeklerin baskın olmasına yönelik geleneksel tutumun bazen erkeklerin ilişkilerinde baskın olamama kaygısı yaşamalarına neden olduğunu ortaya koymaktadır (Sakallı ve Curun, 2001). Basow'a (1992) göre ise baskın davranışlar erkeklerin çekiciliklerini arttırırken; kadınların çekiciliği üzerinde hiçbir etkiye sahip değildir (aktaran Sakallı ve Curun, 2001).

Düşmanca cinsiyetçilik, geleneksel cinsiyet rollerine uymayan kadınlara yönelik negatif özelliklerin atfedilmesini, dostça cinsiyetçilik ise pozitif özelliklerin

atfedilmesini öngörür (Glick ve Fiske, 1996). Sakallı ve Curun'nun (2001) araştırma sonuçları incelendiğinde, düşmanca ve dostça cinsiyetçilik puanları yüksek olan katılımcıların romantik ilişkide erkeğin baskın, kadının kabul edici tutumları hakkındaki kalıp yargılara daha olumlu yaklaştıkları görülmektedir. Hem cinsiyetçilik hem de romantik ilişki kalıp yargılarında vurgulanmakta olan erkeğin baskın olmasıdır. Bir diğer önemli sonuç ise, erkekler kadınlara göre romantik ilişkilerde erkeğin baskın, kadının kabul edici tutumları ile ilişkili ifadelere daha olumlu bakmaktadırlar. Curun ve arkadaşlarının (2017) araştırma sonuçlarına göre, feminenlik, dostça cinsiyetçiliğin aracılık etkisiyle, baskın ve girişken olma gibi romantik bir partnerin gücünü yordamaktadır. Glick ve Fiske'ye (1996) göre, erkeğin baskınlığı düşmanca cinsiyetçiliği, kadınlara karşı düşmanca tavırları yaratır. Bu hakimiyet büyük ölçüde toplumsal cinsiyet rolleri ve stereotipler tarafından canlandırılır ve güçlendirilir.

Kadına yönelik şiddetin oluşumunu, tekrarını, türünü ve şiddetini etkileyen birçok faktör olsa da, şiddetin temel kaynağı cinsiyet eşitsizliği ve ataerkil toplumsal yapının neden olduğu kadın ve erkek arasındaki güç asimetrisidir (Başar ve Demirci, 2015). Toplumun erkeklerin sert, daha güçlü ve daha baskın olması gerektiği algısı, fiziksel ve zayıf kadın ve çocuklara yönelik şiddeti gün yüzüne çıkarır. Yani sosyal yapıda erkek egemen ideoloji (siyasi, sosyal, ekonomik vb.) şiddet üretir, besler ve en önemlisi kadınların yardım almasını engelleyerek şiddetin devam etmesini sağlar (Gökkaya, 2009). Şiddet mağduru kadın, erkek egemen bir aile yapısı içinde büyüdükçe, kocasının baskın davranışına tahammül edebilir.

Geleneksel olarak kadınlara, erkeklere yardım etmeleri ve bulundukları konumdan memnun olmaları, öfkelerini asla belli etmemeleri, otorite figürlerine asla soru ile gitmemeleri, karşı çıkmamaları ve başka insanları rahat ve mutlu ettirmeleri gerektiği, bu şekilde, kadına çocukluğundan itibaren girişken olmayan davranışlara sahip olma öğretilmektedir. Bu davranışlar ayrıca başkalarının gereksinimlerini kendi gereksinimlerinden önce karşılama, sessiz kalma ve uyumlu davranmayı da içermektedir (Dinç, 2017). Sonuç olarak kendine güvenmeyen, pasif, kararsız, başkalarının verdiği kararlara uyan ve duygularını saklayan, çatışmadan kaçınan geleneksel kadın figürü gelişmekte ve sonuçta kadınların ruh sağlıkları negatif etkilenirken, istismara uğramayı kabullenmeye eğilimli olmaya itilmektedir (Dinç, 2017). Aslan ve arkadaşlarına (2008) araştırmasına göre de flört şiddetini

kabullenmede toplumsal cinsiyet rollerinin rolü çok fazladır. Bu bulgular bağlamında, geleneksel toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına yönelik erkeğin ilişkide baskın olması ve kadının ise erkeğin bu baskınlığını kabul edici olması gerektiğine yönelik inaçlar, kadının istismara da açık ve kabul edici olmasına yol açabildiği düşünülmektedir.

Kişiler arası bağımlılığın otonomi alt boyutu ise erkeğin baskın, kadının kabul ediciliği alt boyutu ile birlikte duygusal tacizi anlamlı derecede yordadığı görülmektedir. Bu da beklenen bir sonuçtur. Bilindiği üzere otonomi alt boyutu, kişinin başkalarının değerlendirmelerinden bağımsız davranmasını ya da diğerlerinin değerlendirmelerini dikkate almamayı ölçmektedir (Hirschfeld ve ark., 1977). Kişiler arası bağımlılık arttıkça otonomi ve özerklik azalmaktadır. Bornstein ve arkadaşları (1993) araştırmalarında kişilerarası bağımlılığın sosyal öz güven eksikliği ve duygusal güven ile arasında pozitif; otonomi ile arasında negatif yönde ilişki ortaya koymuşlardır. Yukarıda otonomi ile erkeğin baskın, kadının kabul ediciliği değişkenlerinin arasında anlamlı pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir. Yani otonomi azaldıkça erkeğin baskın, kadının kabul ediciliği kalıp yargısına yönelik tutum artmaktadır. İkisi birlikte duygusal istismarı yordamaktadır. Bu sonuçlar alan yazınla tutarlı görülmektedir. Alanyazın incelendiğinde bağımlılığın cinsiyete göre farklı olmasında kadın ve erkeklere yüklenen cinsiyet rollerinin etkili olduğu görülmektedir. Genellikle erkeklerin duygularını ve ihtiyaçlarını alenen ifade etmeleri engellenir ve tarih boyunca kadınların duygularını ifade etmeleri desteklenir. Geleneksel olarak, pasif ve bağımlı davranışlar kadınların cinsiyet rolleriyle uyumludur (Bornstein, 1992). Bağımlılık davranışlarının geleneksel kadın cinsiyet rolleriyle uyumlu olduğu düşünüldüğünde, geleneksel cinsiyet rol modellerini benimseyen bir toplumda kadının başka bir kişi veya kişilere (eş, aile ve hatta çocuklar) bağımlılığının hoş karşılanması beklenmektedir. Bu toplumların başkalarına bağımlı olmayan kadınları hoş karşılamamasının yanında itaat etmeyen ve boyun eğmeyen kadınlara olumsuz bir bakış olduğu söylenebilir (Ulusoy, 2010). Bağımsız duygu, tutum ve düşüncelerini ifade edebilen bir kadının geleneksel kadın cinsiyet rollerinden farklı olduğu söylenebilir (Ulusoy, 2010).

Yapılan bir çalışmada, geleneksel evlilik rollerini üstlendiğini belirten kadınların bağımlılık puanlarının, evlilikte geleneksel cinsiyet rollerinin tersini ifade eden kadınlara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur (Birtchnell ve Kennard, akt:

1983, Ulusoy, 2010). Toplumsal cinsiyet rollerini benimsemeyen bir kadının, bağımlılık ihtiyaçlarını ortaya koymada daha az istekli olması beklenirken, bu rolleri içselleştirmeyen bir erkeğin bağımlılık gereksinimlerini ifade etmede daha istekli olması beklenmektedir. Sonuç olarak, bağımlılıkla ilgili gereksinimlerin açık bir biçimde ifade edilmesi, kadın ve erkeklerin kendi cinsiyetlerine yönelik toplumsal rolleri ne ölçüde benimsedikleriyle ilişkili olarak değişmektedir (Alonso-Arbiol ve ark. 2002; Bornstein, 1992). Sakallı ve Curun'un (2001) yaptıkları araştırmada, kadın ile romantik cinselliği ve kişiler arası ilişkilerde kadının erkeğe bağımlılığını içeren dostça cinsiyetçilikten yüksek puan alan katılımcılar romantik ilişkiler ile ilgili kalıp yargılara yönelik olumlu tutumlara sahip olmuşlardır.

Otonominin duygusal tacizi ikinci olarak yordamasının yanı sıra cinsel taciz alt boyutu için kişiler arası bağımlılık karşımıza yordayıcı olarak çıkmakta ve otonomi alt boyutu, sosyal özgüven eksikliği alt boyutu ile birlikte, mala zarar verme alt boyutunu da anlamlı derecede yordamaktadır. Bilindiği üzere sosyal özgüven eksikliği, genel olarak diğerleri ile olan ilişkileri ölçer. Sosyal ortamlarda, Karar verme ve girişimde bulunma süreçlerinde yardıma ihtiyaç duyulduğuna işaret eder (Hirschfeld ve ark., 1977). Kişiler arası bağımlılık arttıkça bireyin sosyal özgüven eksikliği artmaktadır. Yukarıda otonomi ile sosyal özgüven eksikliği arasında da anlamlı pozitif ilişki olduğu görülmüştür. Kişinin otonomisi azaldıkça kendine güveni de azalmaktadır. Bu analiz sonuçları da beklendiği gibi gelmiştir. Ulusoy (2010) tarafından da, sosyal özgüven eksikliği alt ölçeği ile otonomi alt ölçeği arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur

Bu sonuçlarla ilişkili olarak alan yazın incelendiğinde; yapılan araştırmalarda, hem istismar mağduru hem de istismar faili olmanın, kişiler arası bağımlılık düzeyi ile pozitif yönde ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır (Bornstein, 2012). İstismar mağduru eşlerin kişiler arası bağımlılığı; çaresizlik, güçsüzlük duyguları ve istismar edene meydan okuma yetersizliği ile ilişkilidir. Tıpkı yüksek bağımlılık seviyesinin terk edilme korkusundan dolayı istismar etme olasılığını artırdığı varsayıldığı gibi, bağımlı kişinin çaresiz benlik kavramı, bu ilişki önemli olumsuz sonuçlar doğursa bile yakın bir ilişkiyi sonlandırmalarını zorlaştırdığından dolayı yüksek bağımlılık seviyesi istismara uğrama ve tolerans gösterme düzeyini arttırdığı varsayılmaktadır (Bornstein, 2019).

Kumcağız ve arkadaşlarına (2018) göre boyun eğici davranışların, üniversite öğrencilerinin romantik ilişkilerinde istismara maruz kalmalarında belirleyici olduğu görülmektedir. Bağımlılık aşırı boyutlara ulaşarak patolojik hale geldiği zaman boyun eğici davranışlar ve aşırı bağımlılık kişilik bozukluğu olarak değerlendirilmektedir (Beck ve ark., 2004). Yani kişiler arası bağımlılık arttıkça boyun eğici davranışlar artar. Bu da romantik ilişkilerde maruz kalınan duygusal istismara boyun eğmeye yol açabilir.

Ayrıca, Bornstein'a (1992) göre, bağımlı insanların asıl hedefleri, destekleyici bir ilişki ve yardım elde etmek ve bu ilişki ve yardımı sürdürmek olduğu için basit bir biçimde ilişki kurma ve sürdürmedeki şanslarını artıracaklarına inandıkları davranışları tercih etmektedirler. Öyle ki, kişi basit bir şekilde yalnız kalmama ve ilişkiyi sürdürme amacıyla pasif ve uysal davranarak partneri tarafından cinsel tacize uğrasa ve malına zarar verilse bile algıladığı duygusal istismara karşı çıkmayabilir.

Araştırmanın amacı doğrultusunda bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni yordayıp yordamadığını incelemek için aşamalı regresyon analizi kullanılmıştır. İleriki araştırmalarda veriler aşamalı regresyon analizinde, kadın ve erkekler için ayrı ayrı incelenebilir. Literatüre bakıldığında değişkenler arasındaki ilişkilerde kadın ve erkekler için birbirinden farklı bulgular olduğu görülmüştür.

Araştırmada ayrıca duygusal taciz ölçeği ve alt boyutları ile demografik değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Cinsiyet değişkeni dışındaki diğer demografik değişkenler ile anlamlı ilişkiler gözlenmemiştir. Duygusal taciz toplam, tecrit, aşağılama ve cinsel taciz alt boyutlarının cinsiyet açısından farklılaştığı görülmektedir. Mala zarar verme alt boyutu cinsiyete göre anlamlı bir fark göstermemektedir.

Yapılan analiz sonuçlarına göre erkek katılımcıların duygusal taciz toplam puanları ve alt boyutu puanları, kadın katılımcılarınkinden daha yüksek olduğu görülmektedir. Alanyazın incelendiğinde, duygusal istismar bağlamında cinsiyet değişkeni ile ilişkili birbirinden farklı sonuçlara ulaşan araştırmaların olduğu görülmektedir. Hamberger'e (2005) göre, kadınlar orantısız bir şekilde yakın ilişki şiddetine ve daha sık olarak ciddi yaralanmalara maruz kalmaktadır. Ersanlı ve arkadaşlarına (2013) göre ise "Duygusal istismar kadınlar için tanımlanması daha kolay olan bir istismar türü gibi gözükebilmektedir." Fakat duygusal istismar üzerine

yapılan geçmiş araştırmalar; kadınların erkeklere göre duygusal istismara daha çok maruz kaldığını göstermiş olsa bile (Shepard ve Campbell, 1992); yıllar geçtikçe ortaya çıkan araştırma sonuçları cinsiyetler arasında benzer yakın ilişki istismarı oranları rapor etmektedir (Archer, 2000). Öngün (2016) araştırmasında erkek üniversite öğrencilerinin kadın öğrencilere göre yakın ilişkilerinde daha fazla istismar algıladıklarını göstermiştir. Karakurt ve arkadaşları (2013) çalışmalarında, genç erkeklerin en fazla duygusal istismara maruz kaldığını bildirmiştir. İlişki şiddeti araştırmalarındaki odak geleneksel olarak prototip kurbanları olarak gençler ve çocuk doğurma çağındaki kadınlar üzerinde olmuştur, ancak şimdi bu geleneksel görüşü engelleyen kanıtlar bulunmaktadır (Karakurt ve ark., 2013).

Alan yazındaki araştırmalar erkek ve kadınların romantik ilişkilerinde algıladıkları istismarın fiziksel, cinsel ve duygusal boyutlar bakımından farklılaştığını ortaya koymuştur. Bazı araştırma sonuçları kadınların daha fazla cinsel ve fiziksel istismar mağduru olduklarını gösterirken (Forke, Myers, Catallozzi ve Schwarz, 2008; Kalkan, 2010; Swindell, Liebniz ve Brigham 2005; akt., Kılınçer ve Dost, 2014), bazı araştırmalar ise erkeklerin daha fazla duygusal istismara uğradıklarını (Harned, 2001) sonucuna varmıştır. Hatipoğlu (2010), üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmasında, kadınların romantik ilişkilerinde fiziksel istismar mağduru konumundayken, duygusal istismar bakımından saldırgan konumda olduklarını ortaya koymuştur. Yapılan çalışmalara göre, geleneksel olarak ilişkisel saldırganlık, kadınlar için fiziksel şiddetten daha dolaylı ve sosyal olarak kabul edilebilir olduğu için kadınlar romantik ilişkilerinde duygusal istismar türlerini daha çok kullanıyor olabilirler (Archer, 2004; Crick ve Grotpeter, 1995). Ayrıca Chase ve arkadaşlarına (2002) göre, kadınların uyguladığı duygusal istismar esasen kendini savunma amaçlı olabilir. O'Keefe'e (1997) göre, kadınlar kendilerini savunma amacıyla daha fazla kişiler arası şiddet kullanmaktadır. Yani erkekler de kadınlar kadar hatta bazen daha fazla duygusal istismara riski taşımaktadır. Bu bulgular araştırma sonucu ile tutarlıdır.

ÖNERİLER

Sınırlılıklar ve Öneriler

Bu araştırma nicel yöntemlerle dizayn edilmiştir. İleriki çalışmalarda nitel yöntemlerin kullanılması değişkenlerin derinlemesine anlaşılmasında yararlı olabilir. Bu araştırma ilişki türleri bakımından sınırlı kalmıştır. İleriki yapılacak olan çalışmalarda farklı ilişki türleri (flört, sözlü, nişanlı, evli) bir arada çalışılarak duygusal istismarın farklı ilişkilere sahip çiftlerdeki durumunu görmemizi sağlayarak alan yazına katkı sunabilir. Bir diğer sınırlılık ise sadece istismara maruz kalan açısından değişkenlerin incelenmesidir. Alan yazına bakıldığında araştırmada incelenen değişkenlerin istismar uygulama ile de ilişkili olduğu görülmektedir. İleriki çalışmalar için hem istismar eden hem de istismara uğrayan bakımından iki taraflı bir araştırma önerilmektedir.

Araştırma değişkeni olarak seçilen faktörler dışında duygusal istismarla ilişkili görülen birçok değişken vardır. Ancak sadece belirleyici olabileceği düşünülen iki tane değişken incelenmek üzere araştırmaya dahil edilmiştir. İleriki çalışmalar başka değişkenlerle romantik ilişki duygusal istismarı ilişkisini inceleyebilir ve aracılık çalışabilir. Araştırmaya erkek katılımcının kadın katılımcıya oranla azlığı da bir sınırlılık oluşturmaktadır. İleriki çalışmalarda kadın erkek oranlarının birbirine yakın olması önerilmektedir. Araştırma, Türkiye'de üniversite okuyan 18 ve 28 yaş arasındaki mevcut romantik ilişkisi olan öğrencilerle sınırlı tutulmuştur. Romantik ilişkilerin yaşamın her döneminde yaşandığı düşünüldüğünde, farklı yaş grupları üzerinde de benzer araştırmalar yapılabilir.

Klinik Uygulama ve Öneriler

Klinik uygulama bağlamında profesyonel ruh sağlığı hizmeti sunan uzmanlara bu araştırma bir referans olabilir. Bireylerin daha sağlıklı romantik ilişkiler kurmaları için danışma sürecinde duygusal istismar olarak algılamadıkları tutum ve davranışlar konusunda bilinçlenmesi ve önlem alması konusunda yardımcı olmanın önemli bir unsur olduğu psikolojik danışmanlarca göz önünde bulundurulması yararlı olabilir. Çünkü çoğu zaman duygusal istismar bir ilişkinin gereği, sevgi göstergesi, sahiplenicilik gibi algılanmakta ve üzerinde durulmamaktadır. Oysaki araştırmanın

alan yazın incelemesi kısmında ele alındığı gibi uzun vadede kişide çok fazla tahribat bırakmaktadır. O nedenle hem araştırmacıların hem de klinik alanda çalışan uzmanların duygusal istismar konusuna daha fazla vurgu yapması gerektiği düşünülmektedir.

Türkiye'de, lise ve üniversite öğrencileri başta olmak üzere her yaştan çiftlere duygusal, fiziksel ve cinsel istismara yönelik farkındalık kazanmalarını sağlamak ve istismara maruz kaldıkları zaman ne yapmaları ve nereden yardım almaları gerektiği gibi konularda bilgiler vermek amacıyla eğitici programlar uygulanabilir.

Hem bireysel terapi hem de çift terapilerinde romantik ilişkilerinde duygusal istismara maruz kalan danışanlarla çalışırken, danışanların kişiler arası bağımlılık eğilimleri ve toplumsal cinsiyet bakımından romantik ilişki kalıp yargılarına karşı tutumları göz önünde bulundurulabilir. Kişiler arası bağımlılığın klinik açıdan olumsuz sonuçları bulunmaktadır. Borstein (2004) ilgili çalışmaları gözden geçirmiş ve bu bağlamda aşırı bağımlılığı eksen birde depresyon, kaygı, somatizasyon ve yeme bozukluğu ile eksen ikide ise sınır bozukluk, histriyonik ve kaçıngan kişilik bozukluklarına ilişkin risk gözlemlemiştir. Danışanın, kişiler arası bağımlılık düzeyinin romantik ilişkisine yansımaları hakkında farkındalık kazanması sağlanabilir. Danışanın otonomisi ve özgüveni gerekli çalışmalarla desteklenebilir. Benzer şekilde bireylerin toplumsal cinsiyet ve romantik ilişki kalıp yargılarının romantik ilişkisindeki istismarı kabullenici tutumlarını nasıl etkilediğini anlaması önemli olabilir. Akgül Gök'e (2013) göre, ilişkilerinde toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına yönelik tutumları olan bireyler, problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme ve davranış kontrolü gibi işlevlerinde sağlıklı olmayan bir eğilim gösterebilmektedirler. Klinik bağlamda toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının negatif etkilerine vurgu yapılarak danışanlara problem çözme ve etkili iletişim becerileri kazandırılabilir. Toplumsal cinsiyetle ilişkili anlaşmazlıkların eşler arasında önemli problemlere sebep olabileceği göz önünde bulundurulduğunda, kadın ve erkeklere küçüklüklerinden itibaren "toplumsal cinsiyet konulu'' eğitimlerin verilmesi gerekmektedir (Akgül Gök, 2013). Bu problemlerden en önemlilerinden birisinin de uygulanan ve maruz kalınan istismar olduğu düşünülmektedir.

Bu araştırmada üniversite öğrencilerinde romantik ilişkilerinde maruz kaldıkları duygusal istismar ile maruz kalanın kişiler arası bağımlılığı ve romantik

ilişki kalıp yargıları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırma sonuçları göstermektedir ki, değişkenler arasında anlamlı pozitif ilişkiler bulunmaktadır. Ayrıca kişiler arası bağımlılık ve romantik ilişki kalıp yargılarının bazı alt boyutları duygusal istismarı yordamaktadır. Bilindiği kadarı ile bu değişkenleri bir arada inceleyen ilk çalışmadır. Hem teorik hemde pratik alan yazınına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

EK'LER

EK 1. Bilgilendirilmiş Onam Formu

LÜTFEN BU DÖKÜMANI DİKKATLİCE OKUMAK İÇİN ZAMAN AYIRINIZ

Sizi Maltepe Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisans öğrencisi olan Selen Kemaloğlu tarafından yürütülen **araştırmaya** davet ediyoruz. Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmaya **katılmama** veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan **çıkma** hakkında sahipsiniz. **Çalışmayı yanıtlamanız, araştırmaya katılım için onam verdiğiniz** biçiminde yorumlanacaktır. Size verilen **formlardaki** soruları yanıtlarken kimsenin baskısı veya telkini altında olmayın. Bu formlardan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacaktır. Herhangi bir sorunuz olursa sorabilirsiniz.

1. **Araştırmayla İlgili Bilgiler:**

Bu araştırma, üniversite öğrencilerinin romantik ilişkileri hakkındadır ve bir yüksek lisans tez çalışmasıdır.

2. **Çalışmaya Katılım Onayı:**

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya/gönüllüye verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın ne amaçla yapıldığını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları tamamen anladım. **Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama yukarıda adı belirtilen araştırmacı tarafından yapıldı, soru sorma ve tartışma imkanı buldum ve tatmin edici yanıtlar aldım. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı.** Bu çalışmayı istediğim zaman ve herhangi bir neden belirtmek zorunda kalmadan bırakabileceğimi ve bıraktığım takdirde herhangi bir olumsuzluk ile karşılaşmayacağımı anladım.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının (Kendi el yazısı ile)

İmzası:

EK 2. Demografik Bilgi Formu

1. Yaş:……
2. Cinsiyet: Kadın ( ) Erkek ( )
3. Okuduğunuz bölüm:……
4. Sınıfınız:……
5. Şuanda çalışıyor musunuz? Evet ( ) Hayır ( )
6. Yaşamınızın büyük kısmını geçirmiş olduğunuz yer: Köy ( ) Kasaba ( ) İlçe ( ) İl ( ) Yurtdışı ( )
7. Şuanda kiminle yaşıyorsunuz? Ailemle ( ) Yurtta ( ) Ev arkadaşım/arkadaşlarımla ( ) Evde tek başıma ( ) Diğer (Lütfen yazınız)…….
8. İlişkiniz ne kadar süredir devam etmektedir? 1 yıldan az ( ) 1 – 2 yıl ( ) 2 – 3 yıl ( ) 4 ve üzeri yıl ( )
9. Bu ilişki kaçıncı ilişkiniz?.....
10. Sosyoekonomik durumunuzu en iyi belirteni işaretleyiniz. Alt ( ) Alt- orta( ) Orta ( ) Orta-üst( ) Üst ( )
11. Annenizin eğitim seviyesi nedir?: İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise ( ) Üniversite ( ) Yüksek Lisans ( )
12. Babanızın eğitim seviyesi nedir?: İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise ( ) Üniversite ( ) Yüksek Lisans ( )
13. Anne ve babanız birlikteler mi (Eğer hayattalarsa)? Evet ( ) Hayır ( )
14. Annenizle ilişkiniz nasıl? Kötü ( ) Orta ( ) İyi ( ) Çok iyi ( )
15. Babanızla ilişkiniz nasıl? Kötü ( ) Orta ( ) İyi ( ) Çok iyi ( )
16. Kendinizi hangisi daha iyi tanımlar ? (1 muhafazakar..……. 5 özgürlükçü) 1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5 ( )

EK 3. Duygusal Taciz Ölçeği (DTÖ)

Hiçbir zaman	**Nadiren**	**Bazen**	**Sık sık**
1	**2**	**3**	**4**

_____ 1) İlişkide olduğum kişiyi kıskandıracak şeylerden kaçınmaya çalışırım.
_____ 2) İlişkide olduğum kişi kiminle zaman harcayacağımı kontrol etmeye çalışır.
_____ 3) İlişkide olduğum kişi arkadaşlarımı onaylamaz.
_____ 4) İlişkide olduğum kişi nerede olduğumu söylediğimde bana inanmaz.
_____ 5) İlişkide olduğum kişi başkalarıyla fazla zaman harcadığımdan şikayet eder.
_____ 6) İlişkide olduğum kişi beni başkalarıyla flört etmekle suçlar.
_____ 7) Sosyal ortamlarda ilişkide olduğum kişi onu ihmal etmemden şikayet eder.
_____ 8) İlişkide olduğum kişi onu aldattığımdan şüpheleniyor.

_____ 9) İlişkide olduğum kişi yanlış yaptığım şeyleri bulmak için dedektif gibi ipuçları arar
_____10) İlişkide olduğum kişi beni gözden geçirir.
_____11) İlişkide olduğum kişi istediğim yerlere gitmemi engeller.
_____12) İlişkide olduğum kişi yapmak istediğim şeyleri yapmamı engeller.
_____13) İlişkide olduğum kişi insanları baştan çıkarmaya çalıştığımı söyler
_____14) İlişkide olduğum kişi yaparken iyi vakit geçirdiğim şeyleri yapmamı engeller.
_____15) İlişkide olduğum kişi eğer onun dediklerini yapmazsam arabanın anahtarlarını almakla tehdit eder.
_____16) İlişkide olduğum kişi eğer onun dediklerini yapmazsam paraları almakla tehdit eder.
_____17) İlişkide olduğum kişi eğer onun dediklerini yapmazsam bankamatik kartımı almakla tehdit eder.
_____18) İlişkide olduğum kişi istediğim zaman evden çıkmamı engeller.
_____19) İlişkide olduğum kişi telefonu kullanmamı engellemek için telefonun fişini çeker .
_____20) İlişkide olduğum kişi benim arabayı kullanmamı engellemek için arabayı bozar.
_____21) İlişkide olduğum kişi beni telefonun hattını kesmekle tehdit eder.
_____22) İlişkide olduğum kişi zorla davranışlarımı kısıtlamaya uğraşır.
_____23) İlişkide olduğum kişi kıskanç davranır.
_____24) İlişkide olduğum kişi istediğim insanlarla zaman geçirmemi engeller.
_____25) İlişkide olduğum kişi yalanımı bulmak için açığımı kollar.
_____26) İlişkide olduğum kişi benim deli olduğuma başkalarını ikna etmeye uğraşır.
_____27) İlişkide olduğum kişi başkalarına bende bir anormallik olduğunu söyler.
_____28) İlişkide olduğum kişi bana kin güttüğü için beni incitecek şeyler yapar.
_____29) İlişkide olduğum kişi benim cinsel olarak çekici olmadığımı söyler.
_____30) İlişkide olduğum kişi benim cinsel olarak yetersiz olduğumu söyler.
_____31) İlişkide olduğum kişi benim dini inançlarıma hakaret eder.
_____32) İlişkide olduğum kişi benim etnik kökenime hakaret eder.
_____33) İlişkide olduğum kişi benim aileme hakaret eder.
_____34) İlişkide olduğum kişi kendimi yaparken kötü hissedeceğim şeyler yapmaya ikna eder.
_____35) İlişkide olduğum kişi beni başka hiç kimsenin istemeyeceğini söyler.
_____36) İlişkide olduğum kişi beni başkalarının önünde utandırır.
_____37) İlişkide olduğum kişi beni küçük düşürücü şeyler yapmaya zorlar.
_____38) İlişkide olduğum kişi benim akıl sağlığımdan şüphe eder.
_____39) İlişkide olduğum kişi benimle ilgili kişisel bilgileri ve sırları başkalarına söyler.
_____40) İlişkide olduğum kişi bana küfür eder.
_____41) İlişkide olduğum kişi kişiliğime saldırır.
_____42) İlişkide olduğum kişi bana beceriksiz olduğumu söyleyerek hakaret eder.
_____43) İlişkide olduğum kişi benimle dalga geçer
_____44) İlişkide olduğum kişi beni değerlerime aykırı davranmaya zorlar
_____45) İlişkide olduğum kişi aşkımın gerçek aşk olup olmadığını sorgular
_____46) İlişkide olduğum kişi beni başkalarıyla karşılaştırıp daha istenmeyen bulur
_____47) İlişkide olduğum kişi özellikle beni korkutacak şeyler yapar
_____48) İlişkide olduğum kişi tartışmalarımız sırasında beni fiziksel olarak tehdit eder.
_____49) İlişkide olduğum kişi eğer bir takım şeyleri yapmaya devam edersem şiddet kullanacağını söyleyerek uyarır.
_____50) Tartışmalarımız kontrolümüzün dışına çıkar.
_____51) En çok ilişkide olduğum kişi suskun olduğunda tasalanırım.
_____52) Kızgın olduğu zaman ilişkide olduğum kişi çok hızlı araba ve tehlikeli araba kullanır.

_____53) İlişkide olduğum kişi benim sapkın olduğunu düşündüğüm cinsel denemeler yapmaya zorlar.
_____54) İlişkide olduğum kişi yatakta iğrenç bulduğum şeyler yapmaya zorlar.
_____55) İlişkide olduğum kişi cinsel ilişki sırasında bana karşı duyarlı değil.
_____56) İlişkide olduğum kişi tartışmadan sonra seks yapmak için bana baskı yapar.
_____57) İlişkide olduğum kişi cinsel ilişki sırasında bana özellikle zarar verir.
_____58) İstemediğim zamanlarda bile seks yapmak için baskı hissederim.
_____59) İstemediğim halde şiddet cinsel yaşantımızın bir parçası.
_____60) İlişkide olduğum kişi benim değer verdiğim şeylere zarar verir.
_____61) İlişkide olduğum kişi benim değer verdiğim birisine zarar vermekle tehdit eder.
_____62) İlişkide olduğum kişi bilerek benim değer verdiğim şeylere zarar verir.
_____63) İlişkide olduğum kişi benim değer verdiğim şeyleri kırar.
_____64) İlişkide olduğum kişi evdeki eşyalara zarar verir.
_____65) İlişkide olduğum kişi mülkiyetimi harap eder.
_____66) İlişkide olduğum kişi hayvanlara gaddarca davranır.

EK 4. Kişiler Arası Bağımlılık Ölçeği (KBÖ)

	Hiç tanım lamıyor	**Biraz tanımlıyor**	**Oldukça iyi tanımlıyor**	**İyi tanımlıyor**	**Çok iyi tanımlıyor**
1. Kendimle baş başa kalmayı tercih ederim.					
2. Yaptığım işin takdir edileceğini bildiğim zaman, elimden gelenin en iyisini yaparım					
3. Hasta olduğum zaman, üstüme titrenilmesine tahammül edemem.					
4. Lider olmaktansa geri plandaki kişi olmayı tercih ederim.					
5. İnanıyorum ki; insanlar istedikleri takdirde benim için daha fazlasını yapabilirler.					
6. Çocukken ailemi memnun etmek benim için çok					

önemliydi.					
7. Kendimi iyi hissetmek için başkalarına ihtiyaç duymam.					
8.Önemsediğim biri tarafından beğenilmemek bana acı verir.					
9. Hayatta karşılaşacağım kişisel problemlerimin çoğuyla başa çıkmada kendime güvenirim.					
10.Yalnızca kendimi memnun etmek isterim.					
11.Yakın bir arkadaşımı kaybetme düşüncesi beni korkutur.					
12.Başkalarının fikirlerini çabuk kabul ederim.					
13.Başkasının yardımı olmadan kendi başımın çaresine bakabilirim.					
14.Özel bir arkadaşım olmazsa, kendimi yolumu kaybetmiş biri gibi hissederim.					
15.Yaptığım hatayı başkası fark ederse çok üzülürüm.					
16.İnsanların bana sempatik görünmeye çalışmalarından nefret ederim.					
17.Başkalarından beklediğimi elde edemediğim zaman hemen moralim bozulur.					
18.Bir tartışmada kolay pes ederim.					
19.İnsanlardan çok fazla bir şey beklemem.					
20.Hayatımda benim için özel olan biri olmalı.					

21.Bir partiye (sosyal eğlence ortamı) gittiğim zaman, diğer insanlar tarafından beğenilirim.					
22.Kontrolün başka birinin elinde olduğunu bildiğim zaman kendimi daha iyi hissederim.					
23.Hasta olduğum zaman, arkadaşlarımın beni yalnız bırakmalarını tercih ederim.					
24.Beni, insanların iyi bir iş yaptığımı söylemelerinden daha mutlu edecek başka bir şey yoktur.					
25.Benim için önemli olan bir şeyi başarmak adına, başkalarının duygularını göz ardı etmeye hazırım.					
26.Beni diğer insanlardan üstün tutan birine ihtiyaç duyarım.					
27.Sosyal ortamlarda çok çekingen davranırım.					
28.Hiç kimseye ihtiyacım yok.					
29.Kendi kendime aldığım kararların çoğunda sorun yaşadım.					
30.Sevdiğim bir kişi beklediğim süre içinde gelmezse, aklıma en kötü olasılıklar gelir.					
31. İşler ters gitse bile, arkadaşlarımdan yardım almadan var olan durumla baş edebilirim.					
32.Başkalarından beklentilerim çoktur.					
33.Tek başıma kendime kıyafet satın alamam.					

34.Yalnız kalmayı tercih ederim.					
35.İnsanlardan umduğumu bulamıyorum.					
36.Bütün insanlar bana karşı gelse bile, yanımda sevdiğim kişi olduğu sürece yoluma devam edebilirim.					
37.İnsanlar tarafından hayal kırıklığına uğratılma riskini göze alamadığım için onlardan uzak dururum.					
38.Başkalarının benim hakkımdaki düşünceleri, benim duygularımı etkilemez.					
39.İnsanların çoğunun beni nasıl kolayca incittiklerinin farkında olmadıklarını düşünüyorum.					
40.Kendi kararlarıma çok güvenirim.					
41.Desteğine ve sevgisine çok ihtiyaç duyduğum insanları kaybetmekten her zaman çok korkarım.					
42. İyi bir liderde olması gereken özellikler bende yok.					
43. Sevdiğim biri tarafından terk edilirsem, kendimi çaresiz hissederim.					
44. .Başkalarının ne söylediği beni rahatsız etmez.					

EK 5. Romantik İlişki Kalıp Yargıları Tutum Ölçeği

	Hiç Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Emin Değilim	Kısmen Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1.Erkek kız arkadaşının kıyafetine karışabilir.					
2.Kadın toplum içinde erkek arkadaşına ters düşecek davranışları yapmamalıdır.					
3. Romantik ilişkilerde erkek (para, mevki vs. açısından) kadından bir adım da olsa önde olmalıdır.					
4.Kadın erkeğin dış görünüşüne karışabilir.					
5.Bir İlişkinin başlangıcında kadın cinsel açıdan deneyimsiz olmalıdır.					
6.Kız erkek arkadaşı olmadan gece gezebilir.					
7.Kadın erkeği elinde tutmak için onu eleştirmemelidir.					
8.Romantik ilişkilerde ilk adımın erkek tarafından atılması gerektiğini düşünüyorum.					
9.Romantik ilişkilerde evlenme teklifi erkekten gelmelidir.					
10.Romantik					

ilişkilerde erkeğin kadını daha sık araması gerektiğini düşünüyorum.					
11.Kadın hoşlandığı bir erkeğe çıkma teklif edebilir.					
12.Romantik ilişkilerde kadınların erkeklerin cinsellik isteklerini reddetmeleri daha uygundur.					

KAYNAKÇA

Abadi, M. N. L. Ghazinour, M., Nojomi, M. ve Richter, J. (2012). The buffering effect of social support between domestic violence and self-esteem in pregnant women in Tehran, Iran. *Journal of Family Violence*, 27(3), 225-231. Doi: 10.1007/s10896-012-9420-x

Abowitz, D. A., Knox, D. ve Zusman, M. (2010). Emotional abuse among undergraduates in romantic relationships. *International Journal of Sociology of The Family*, 36(2), 117-38. Doi: 10.2307/23028825

Abraham, M. (1999). Sexual abuse in South Asian immigrant marriages. *Violence Against Women*, 5(6), 591-618. Doi: 10.1177/10778019922181392

Alabaş, R., Akyüz, H. İ., & Kamer, S. T. (2019). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algılarının belirlenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 16(44), 429-448. https://dergipark.org.tr/tr/pub/mkusbed/issue/49680/594230

Alonso-Arbiol, I., Shaver, P. R., & Yarnoz, S. (2002). Insecure attachment, gender roles, and interpersonal dependency in the Basque country. *Personal Relationships,* 9(4), 479–490. https://psycnet.apa.org/doi/10.1111/1475-6811.00030

Akın, A. (2007). Toplumsal cinsiyet (gender) ayırımcılığı ve sağlık. *Toplum Hekimliği Bülteni*, 26(2), 1-9.

Akgül Gök, Fulya (2013). Evli kadın ve erkeklerin toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili algılarının aile işlevlerine yansıması. *Yüksek Lisans Tezi*. *Ankara: Hacettepe Ü.* http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/handle/11655/2533

Aktaş, B., Pasinlioğlu, T., & Demirdüzen, N. (2017). Kadın doğum polikliniğine başvuran evli kadınların algıladıkları duygusal istismar ve etkileyen faktörlerin incelenmesi. *Journal Of Forensic Medicine*, 31(3), 115-123.

Ainsworth, M. D. S. (1969). Object relations, dependency, and attachment: a theoretical review of the infant-mother relationship. *Child Development*, 40(4), 969-1025. http://www.psychology.sunysb.edu/attachment/courses/620/pdf_files/attach_depend.pdf

Archer J. 2000. Sex differences in aggression between heterosexual partners: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin.* 126(5), 651–680.

Archer, J. (2004). Sex differences in aggression in real-world settings: A meta-analytic review. *Review of General Psychology, 8(4), 291–322.* Doi: 10.1037/1089-2680.8.4.291

Arntz, A. (2012). *Schema Therapy for Cluster C personality disorders.*

Arslan, R. (2017). Algılanan ebeveynlik biçimleri, erken dönem uyumsuz şemalar ve kişiler arası bağımlılık eğilimi arasındaki ilişkiler: şema terapi modeli çerçevesinde bir inceleme. *Yüksek Lisans Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.* http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/handle/11655/3416?show=full

Aslan, D., Vefikuluçay, D., Zeyneloğlu, S., Erdost, T., & Temel, F. (2008). Ankara'da iki hemşirelik yüksekokulunun birinci ve dördüncü sınıflarından okuyan öğrencilerinin flört şiddetine maruz kalma, flört ilişkilerinde şiddet uygulama durumlarının ve bu konudaki görüşlerinin saptanması araştırması. *Hacettepe Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma Merkezi.* http://www.huksam.hacettepe.edu.tr/Turkce/SayfaDosya/flort_siddeti.pdf

Atakay C. (2014). *Evli çiftlerde şiddeti yordayan etmenler: partnerin sadakatine ilişkin açık ve örtük algılar ile öfke duygusu.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12575/31604

Babcock, J. C., Waltz, J., Jacobson, N. S., & Gottman, J. M. (1993). Power and violence: The relation between communication patterns, power discrepancies, and domestic violence. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 61, 40–50. https://doi.org/10.1037/0022-006X.61.1.40

Babcock, J. C., Roseman, A., Green, C. E., & Ross, J. M. (2008). Intimate partner abuse and PTSD symptomatology: Examining mediators and moderators of the abuse-trauma link. *Journal of Family Psychology, 22*(6), 809–818. https://doi.org/10.1037/a0013808

Bandura, A. (1973). *Aggression: A social learning analysis*. Oxford: Prentice-Hall.

Bartholomew, K. ve Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*. 61(2), 226-244 https://doi.org/10.1037/0022-3514.61.2.226

Başar, F., & Demirci, N. (2015). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve şiddet. *Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi,* 2(1), 41-52. https://dergipark.org.tr/tr/pub/kashed/issue/22285/239034

Beck, A. T., Freeman, A., & Davis, D. D. (2004). *Cognitive therapy of personality disorders* (ikinci baskı). New York: The Guilford Press.

Bell, K. M., & Naugle, A. E. (2008). Intimate partner violence theoretical considerations: Moving towards a contextual framework. *Clinical Psychology Review*, 28(7), 1096–1107.
Doi: 10.1016/j.cpr.2008.03.003

Bhasin, K. (2003). *Toplumsal cinsiyet, bize yüklenen roller* (Çev. Kader Ay). Kadav Yayınları: İstanbul.
https://docplayer.biz.tr/4690201-Toplumsal-cinsiyet-kamla-bhasin.html

Bharat A, Jain N, Gupta BK, Bharat V. (2016). To determine the pattern and effects of verbal, emotional and physical abuse in both sexes. *International Journal of Community Medicine and Public Health*, 3(4), 818-25.
DOI: 10.18203/2394-6040.ijcmph20160729

Bookwala, J. (2002). *The Role of Own and Perceived Partner Attachment in Relationship Aggression. Journal of Interpersonal Violence, 17(1), 84–100.*
https://psycnet.apa.org/doi/10.1177/0886260502017001006

Bornstein, R. F. (1992). The dependent personality: developmental, social, and clinical perspectives. *Psychological Bulletin*, 112, 3-23.

Bornstein, R. F. (1993). *The dependent personality.* Guilford Press.

Bornstein, R. F. (2004). Integrating Cognitive and Existential Treatment Strategies in Psychotherapy With Dependent Patients. *Journal of Contemporary Psychotherapy: On the Cutting Edge of Modern Developments in Psychotherapy, 34*(4), 293–309.

Bornstein, R.F. (2005a). The dependent patient: Diagnosis, assessment and treatment. *Professional Psychology: Research and Practice*, 36 (1), 82-89.

Bornstein, R.F. ve Masling, J.M. (2005b). Scoring the Rorschach: Seven validated sytems. Mahwah, NJ: Erlbaum.

Bornstein, R. F., Porcerelli, J. H., Huprich, S. K., & Markova, T. (2009). Construct validity of the Relationship Profile Test: correlates of overdependence, detachment, and healthy dependency in low income urban women seeking medical services.*Journal of Personality Assessment*, 91(6), 537-544.

Bornstein, R. F. (2011). An interactionist perspective on interpersonal dependency. *Current Directions in Psychological Science*, 20(2), 124-128.

Bornstein, R. F. (2012). From Dysfunction to Adaptation: An Interactionist Model of Dependency, *Annual Review of Clinical Psychology*, 8(1), 291-316.
https://doi.org/10.1146/annurev-clinpsy-032511-143058

Bornstein, R. F. (2019). Synergistic dependencies in partner and elder abuse. *American Psychological Associations*.
Doi: 10.1037/amp0000456

Burazeri, G., Roshi, E., Jewkes, R., Jordan, S., Bjegovic, V. ve Laaser, U. (2005). Factors associated with spousal physical violence in Albania: Cross sectional study. *British Medical Journal*, 331(7510), 197-201. https://doi.org/10.1136/bmj.331.7510.197

Butcher, J. N., Mineka, S. M., & Hooley, J. M. (2013). *Abnormal psychology*. *Boston: Pearson. DSM-IV-TR Tanı Ölçüt-leri Başvuru Elkitabı,* Amerikan Psikiyatri Birliği, (Çev. Ertuğrul Köroğlu). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.

Büyükgök, D. (2007). Eşler arası şiddet: Belirleyicileri ve ruh sağlığına etkileri (Doctoral dissertation, Adnan Menderes Üniversitesi).

Branstetter A.S., Bower H., Komıen J., Amass L. (2008). A history of sexual, emotional, or physical abuse predicts adjustment during opioid maintanence treatment. *Journal of Substance Abuse Treatment*, 34(2), 208–214. Doi: 10.1016/j.jsat.2007.03.009.

Büyük Türkçe Sözlük. (2015). Türk Dil Kurumu, Ankara.

Chase, K., Treboux, D.& O'Leary, K. (2002). Characteristics of high-risk adolescents' dating violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 17(1), 33– 49.
DOI: 10.1177/0886260502017001003

Crick NR, Grotpeter JK. (1995). Relational aggression, gender, and social-psychological adjustment. *Child Development*, 66, 710–722.

Curun, F., Taysi, E. ve Orcan, F. (2017). Ambivalent sexism as a mediator for sex role orientation and gender stereotypes in romantic relationships: a study in Turkey. *Interpersona: An International Journal on Personal Relationships.* 11(1), 55-69.

Demirtaş ET, Sümer ZH, Fincham FD. (2017). Intimate partner violence in Turkey: The Turkish intimate partner violence attitude scale-revised. *J Fam Viol*. 32, 349-56.
DOI: 10.1007/s10896-016-9852-

Dinç Kahraman, S. (2010). Kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yönelik görüşlerinin belirlenmesi.

Dökmen, Z. (2012). *Toplumsal cinsiyet.* İstanbul: Remzi Kitabevi.

Durmuşoğlu N, Doğru SSY. (2006). Çocukluk örseleyici yaşantılarının ergenlikteki yakın ilişkilerde bireye etkisinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 15, 237-46.

Duman, N. (2019). Yetişkin psikolojik istismarını tanımak. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(1), 33-43. https://doi.org/10.24289/ijsser.478248

Eckhardt, C. I., & Dye, M. L. (2000). The cognitive characteristics of maritally violent men: Theory and evidence. *Cognitive Therapy and Research*, 24, 139–158.

Ehrensaft, M. K., Moffitt, T. E., & Caspi, A. (2004). Clinically abusive relationships in an unselected birth cohort: Men's and women's participation and developmental antecedents. *Journal of Abnormal Psychology,* 113, 258–271.

Engel, B. (2002). *The emotionally abusive relationship- how to stop being abused and how to stop abusing.* New Jersey: John Wiley & Sons.

Ersanlı, K., Yılmaz, M., ve Özcan, K. (2013). Algılanan duygusal istismar ölçeği (ADİÖ): geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 32(1), 147-164.
https://toad.halileksi.net/olcek/algilanan-duygusal-istismar-olcegi

Ertuğ, H. İ. (2018). Üniversite öğrencilerinde algılanan duygusal istismar ve ruminasyon ilişkisi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü.*

Finkel, E.J. ve Eckhardt, C.I. (2013). Intimate partner violence. J.A. Simpson ve L. Campbell, (Ed.), *The Oxford Handbook of Close Relationships* içinde *(452-474).* New York: Oxford University Press.

Flake TA, Barros C, Schralber LB, Menezes PR. (2013). Intimate partner violence among undergraduate students of two universities of the state of Sao Paulo, Brazil. *Rev Bras Epidemiol.* 16(4), 801-16.
DOI: 10.1590/S1415-790X2013000400001

Gelles, R. J., & Straus, M. A. (1988). Intimate violence. Simon & Schuster.

Glaser, D. (2002). Emotional abuse and neglect (psychological maltreatment): a conceptual framework. *Child Abuse & Neglect*, 26(6-7), 697–714.
https://doi.org/10.1016/S0145-2134(02)00342-3

Glick, P., Fiske, S. T., Mladinic, A., Saiz, J. L., Abrams, D., Masser, B., … López, W. L. (2000). Beyond prejudice as simple antipathy: Hostile and benevolent sexism across cultures. *Journal of Personality and Social Psychology, 79(5), 763–775*
https://doi.org/10.1037/0022-3514.79.5.763

Gondolf EW, Heckert DA, Kimmel CM., (2002). Nonphysical abuse among batterer program participants. *Journal of Family Violence,* 17, 293–314.

Gormley, B. (2005). An adult attachment theoretical perspective of gender symmetry in intimate partner violence. *Sex Roles*, 52(11/12) 785-795.

Gottman, J. M. (1998). Psychology and the study of the marital processes. *Annual Review of Psychology,* 49, 169–197.

Gökkaya V. B. (2009). Türkiye'de şiddetin kadın sağlığına etkileri. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 10(2), 167-179. http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/2011.pdf

Günay, G., & Bener, Ö. (2011). Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde aile içi yaşamı algılama biçimleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *153*(153).

Gündüz B, Gökçakan Z. (2004). Fiziksel istismar açısından üniversite öğrencilerinin problem çözme becerilerinin incelenmesi. *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi*, 13, 29-40.

Güvenç, G. (1996). Üniversite öğrencisi kızların annelerinin ve babalarının aile algısı ve toplumsal cinsiyete ilişkin tutumları. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi,* 13(1-2). 0-0.

Hamberger LK. (2005). Men's and women's use of intimate partner violence in clinical samples: Toward a gender sensitive approach. Violence and Victims. 2(2), 131–151.

Harned M. (2001). Abused women or abused men? An examination of the context and outcomes of dating. *Violence and Victims.* 16(3), 269-85. DOI: 10.1891/0886-6708.16.3.269

Hatipoğlu Ü.S. 2010. *Başkent Üniversitesi Öğrencilerinde Flört Şiddeti Prevelansı Anketi*. (Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi). Başkent Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı.

Hatunoğlu Y, Hatunoğlu A, Avcı MA. (2014). In Anatolia custom and honour bins on violence against women found in the evaluation of implementation sociological and psychological dimensions. *The Journal of Academic Social Science,* 2(5), 440-50.

Heise, L., Ellsberg, M. ve Gottemoeller, M. (1999). Ending violence against women. Population reports.

Hellmuth, J. C., & McNulty, J. K. (2008). Neuroticism, marital violence, and the moderating role of stress and behavioral skills. *Journal of Personality and Social Psychology*, 95, 166–180.

Hirschfeld, R. M. A., Klerman, G. L., Chodoff, P., Korchin, S., & Barrett, J. (1976). Dependency, self esteem, clinical depression. *Unknown Journal*, 4(3), 373-388.

Hirschfeld, R. M. A., Klerman, G. L., Gough, H. G., Barrett, J., Korchin, S. J., & Chodoff, P. (1977). A measure of interpersonal dependency. *Journal of Personality Assessment,* 41(6), 610-618.

İstismar hakkında bilgiler (t.y.). Nedir sözlük içinde. "İstismar", (t.y.)

Jacobson, N. S., Gottman, J. M., Waltz, J., Rushe, R., Babcock, J., & Holtzworth-Munroe. A. (1994). Affect, verbal content, and psychophysiology in the arguments of couples with a violent husband. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 62, 982–988.

Jellen L.K., Mccarroll J.E., Thayer L.E. (2001). Child emotional maltreatment: a 2-year study of US army cases, *Child Abuse & Neglect*, 25(5), 623-639.
DOI: 10.1016/s0145-2134(01)00231-9

Jewkes R. (2002). Intimate partner violence: causes and prevention. *Lancet*. 359, 1423-9.

Kara B, Biçer Ü, Gökalp SA. (2004). Çocuk istismarı. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi.* 47(2), 140-51.
http://www.cshd.org.tr/uploads/pdf_CSH_87.pdf

Karakurt, G., Ergüner-Tekinalp, B., & Terzi, Ş. (2009). The Psychometric Qualities of the Turkish Version of Emotional Abuse Questionnaire. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER),* 36(36):7-22.

Karakurt G, Kristin E, Silver, BA. (2013). Emotional abuse in intimate relationships: The role of gender and age. *Violence Vict*, 28(5), 804-21.

Karanis, Aslı. (2016). *Üniversite öğrencilerinde algılanan duygusal istismar düzeyleri ile atılganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karaoglu, L., Celbis, O., Ercan, C., Ilgar, M., Pehlivan, E., Gunes, G., ... & Egri, M. (2006). Physical, emotional and sexual violence during pregnancy in Malatya, Turkey. *The European Journal of Public Health*, 16(2), 149-156.

Katz, J., Arias, I.,(1999). Psychological Abuse and Depressive Symtoms in Dating Women: Do Different Types of Abuse Have Differential Effects?. *Journal of Family Violence,* 14(3), 281-295.

O'Keefe, M. (1997). Predictors of dating violence among high school students. *Journal of Interpersonal Violence,* 12(4), 546-568.
https://doi.org/10.1177/088626097012004005

O'Keeffe, N. K., Brockopp, K. ve Chew, E. (1986). Teen dating violence. *Social Work*, 31(6), 465-468.
https://doi.org/10.1093/sw/31.6.465

Kenney, J, P. (2006) Domestic violence: A complex health care issue for dentistry today. *Forensic Science International*, 159, 121-125.
https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2006.02.025

Kılınçer AS. ve Dost MT. (2014). Üniversite öğrencilerinin romantic ilişkilerinde algıladıkları istismar. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(42), 160-72.

Kırımsoy. (2003). *Suç işlemiş ve suç işlememiş ergenlerin algıladıkları duygusal ezimin karşılaştırmalı olarak incelenmesi.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi.

Kitiş, Y, Şanlıoğlu Bilgici, Ö. (2007). Bir aile içi şiddet olgusu; sır tutma ilkesi ile şiddeti ihbar etme yükümlülüğü arasındaki etik ikilem. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi,* 11(11), 7-11.

Kumcağız, H., Orak, O. S., & Şahin, C. Üniversite öğrencilerinin romantik ilişkilerinde algıladıkları istismarı yordamada algılanan anne baba tutumları ve boyun eğici davranışlar. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 389-399.

Livesley, W. J., Schroeder, M. L., & Jackson, D. N. (1990). *Dependent Personality Disorder and Attachment Problems. Journal of Personality Disorders,* 4(2), 131–140.

Marshall L. (1996). Psychological abuse of women: Six distinct clusters. *Journal of Family Violence*, 11(4), 379–409.

Merrell, J. (2001). Social support for victims of domestic violence. *Journal of psychosocial nursing and mental health services,* 39(11), 30-35.

Mıhçıokur S, Akın A. (2015). Flört şiddeti- "Şiddetli Sevgi". *Sağlık ve Toplum,* 25(2), 9-15.

Mills L, Mills T, Taliaferro E, Zimbler A, Smith D. (2003). The prevalence of female-to-male intimate partner violence in an urban emergency department. *Journal of Emergency Medicine*, 25(2), 215–218.

Moffitt, T. E., Krueger, R. F., Caspi, A., & Fagan, J. (2000). Partner abuse and general crime: How are they the same? How are they different? *Criminology*, 38(1), 199–232.
https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.2000.tb00888.x

Mouradian, V. (2000). Abuse in intimate relationships: Defining the multiple dimensions and terms. *Wellesley, MA: National Violence Against Women Prevention Research Center.* Retrieved Avgust, 11, 2010.
https://mainweb-v.musc.edu/vawprevention/research/defining.shtml

Murphy, C. M., & Hoover, S. A. (1999). Measuring emotional abuse in dating relationships as a multifactorial construct. *Violence and Victim*, 14(1), 39-53.

Naçar M, Baykan Z, Poyrazoğlu S, Çetinkaya F. (2009). Domestic violence against women in two primary health care centers in Kayseri. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 8(2), 131-8.

Newman C.F., (1997). “Maintaning Professionalizm in The Face of Emotional Abuse From Clients”, *Cognitive and Behavioral Practice,* 4(1), 1-29. https://doi.org/10.1016/S1077-7229(97)80010-7

Okutan, N., & Büyüksahin-Sunal, A. (2011). Eşcinsellere yönelik tutumlar, cinsiyetçilik ve romantik ilişkilerle ilgili kalıp yargılar: yetişkin bağlanma biçimleri açısından bir değerlendirme. *Türk Psikoloji Yazıları*, *14*(27), 69.

O’Leary, K. D. (1988). Physical aggression between spouses: A social learning perspective. In V. B. Van Hasselt, R. Morrison, A. Bellack, & M. Hersen (Eds.), *Handbook of family violence,* (31–55). New York: Plenum.

Orpinas P, Nahapetyan L, Song X, McNicholas C, Reeves PM. (2012). Psychological dating violence perpetration and victimization: Trajectories from middleto high school, *Aggressıve Behavıor*, 38(6), 510-20. DOI: 10.1002/ab.21441

Öngün E. (2016). *Üniversite öğrencilerinin kişilik özelliklerinin romantik ilişkileri üzerine etkisi. marmara üniversitesi sağlık bilimleri enstitüsü.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul. Danışman: Doç. Dr. Gül Ünsal.

Öngün, E., & Ünsal, G. (2018). Üniversite yaşamında yakın ilişkiler ve istismar. *JAREN/Hemşirelik Akademik Araştırma Dergisi*, 4(1), 52-58.

Öztürk S. (2007). *Çocuklarda duygusal istismar*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). T.C. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Danışman: Mukadder Boydak Özan..

Pellegrini AD. (2001). A longitudinal study of heterosexual relationships, aggression, and sexual harassment during the transition from primary school through middle school. *Applied Developmental Psychology*. 22(2), 119-33. DOI:10.1016/S0193-3973(01)00072-7

Peplau, A. L. ve Gordon, S. L. (1985). Women and men in love: Gender differences in close relationships. V. E. Oleary, K. R. Unger ve S. B. Watson (Eds.), *Women gender and social psychology* içinde (257- 291). Hillsdale, NJ: Erlbaum.

Pesen, A., Kara, İ., Kale, M. ve Abbak, B. S. (2016). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algısı ile çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeylerinin incelenmesi. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi,* 6(11), 325-329.

Pınar, G., Taşkın, L. ve Eroğlu, K. (2008). Başkent Üniversitesi öğrenci yurdunda kalan gençlerin toplumsal cinsiyet rol kalıplarına ilişkin tutumları. *Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi,* 15(1), 47-57.

Pincus, A. L., & Wilson, K. R. (2001). Interpersonal variability in dependent personality. *Journal of Personality*, *69*(2), 223-251.

Rivara, F. P., Anderson, M. L., Fishman, P., Reid, R. J., Bonomi, A. E., Carrell, D., & Thompson, R. S. (2009). Age, Period, and Cohort Effects on Intimate Partner Violence. Violence and Victims, 24(5), 627–638.
Doi:10.1891/0886-6708.24.5.627

Prentice, D. A., & Carranza, E. (2002). What women and men should be, shouldn't be, are allowed to be, and don't have to be: the contents of prescriptive gender stereotypes. *Psychology of Women Quarterly, 26(4), 269–281.*

Romero, M. (1985). A comparison between strategies used on prisoners of war and battered wives. *Sex Roles.* 13(9-10), 537–547.

Powell, G. N., & Greenhaus, J. H. (2009). Sex, Gender, and Decisions at the Family → Work Interface. *Journal of Management, 36(4), 1011–1039.*

Rose, S. ve Frieze, I. H. (1993). Young singles' contemporary dating scripts. Sex Roles, 28 (9-10), 499-509.
https://doi.org/10.1007/BF00289677

Sackett LA, Saunders DG. (*1999).* The impact of different forms of psychological abuse on battered women. *Violence and Victims.* 14, 105–117.

Sakallı-Uğurlu, N. (2003b). How do romantic relationship satisfaction, gender stereotypes and gender relate to future time orientation in romantic relationships? *Journal of Psychology*. 137(3), 294-303.

Sakallı, N., & Curun, F. (2001). Romantik ilişkilerle ilgili kalıp yargılara karşı tutumlar.

Schumacher, J. A., Feldbau-Kohn, S., Slep, A. M. S., & Heyman, R. E. (2001). Risk factors for male-to-female partner physical abuse. *Aggression and Violent Behavior*. 6, (2-3), 281–352.
https://doi.org/10.1016/S1359-1789(00)00027-6

Seçim, G. (2019). Üniversite öğrencilerinin romantik ilişkilerinde maruz kaldığı istismar davranışları. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 39(1), 527-543.

Seçgin, F, Kurnaz, Ş. (2015). Sosyal Bilgiler Dersinde Toplumsal Cinsiyet Etkinliklerinin Öğrencilerin Algı ve Tutumlarına Etkisi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2015(5), 24-38.

Straus, M. A. (2008). Bucking the Tide in Family Violence Research. Trauma, *Violence, & Abuse*, 9(4), 191–213.
Doi:10.1177/1524838008323795

Şimşek S, Önder CF. (2011). Ergenlerde Davranış problemlerinin, anne-babadan ve öğretmenlerden algılanan duygusal istismar açısından incelenmesi. *Elementary Education Online.* 10(3), 1124-37.

Sabri, B., Renner, L. M., Stockman, J. K., Mittal, M. ve Decker, M. R. (2014). Risk factors for severe intimate partner violence and violence-related injuries among women in India. *Women & Health,* 54(4), 281-300.
DOI: 10.1080/03630242.2014.896445

Saltzman, L., Fanslow, J. L., McMahon, P. M. ve Shelley, G. A. (2002). Intimate partner violence surveillance. Uniform definitions and recommended data elements, version 1.0. Atlanta (GA), Centers for Disease Control and Prevention, National Center for Injury Prevention and Control.

Savoly KD, Ulaş Ö, Zorbaz DS. (2014). Üniversite öğrencilerinin çiftler arası şiddeti kabul düzeylerini etkileyen etmenler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 5(42), 173-83.

Schumacher JA., Leonard KE. (2005). Husbands' and wives' marital adjustment, verbal aggression, and physical aggression in early marriage. *Journal of Consulting and Clinical Psychology.* 73(1), 28–37.
https://doi.org/10.1037/0022-006X.73.1.28

Seçgin, F. (2012). *Sosyal bilgiler dersinde toplumsal cinsiyet etkinliklerinin öğrencilerin algı ve tutumlarına etkisi.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Shepard, M. F. & Campbell, J. A. (1992). The abusive behavior inventory a measure of psychological and physical abuse. *J Interpers Violence,* 7, 291-305.

Sommer, R. (1994). *Male and female perpetrated partner abuse: Testing a diathesis-stress model.* (Unpublished). University of Manitoba, Winnipeg, Canada.

Sperry, L. (2003). *Handbook of diagnosis and treatment of the DSM-IV-TR personality disorders* (ikinci baskı). New York: Routledge.

Stith, S. M., Rosen, K. H., Middleton, K. A., Busch, A. L., Lundeberg, K., & Carlton, R. P. (2000). The intergenerational transmission of spouse abuse: A meta-analysis. *Journal of Marriage and the Family,* 62, 640–654.

Şahin, N. H., Timur, S., Ergin, A. B., Taşpınar, A., Baklaya, N. A. ve Çubukçu, S. (2010). Childhood trauma, type of marriage and self-esteem as correlates of domestic violence in married women in Turkey. *Journal of Family Violence,* 25(7), 661-668.
DOI: 10.1007/s10896-010-9325-5

Şirvanlı-Özen, D., Bayraktar, R. (1993). Annenin çalışma durumunun çocuğun cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargılarının gelişimi üzerindeki rolü. *R. Bayraktar ve i. Dağ (Ed.). VII. Ulusal Psikoloji Kongresi bilimsel çalışmaları* içinde, *(65-76).* Ankara: Meteksan.

T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. (2015). *Türkiye'de kadına yönelik aile içi şiddet araştırması.* Ankara: Hacettepe Nüfus Etütleri Enstitüsü, 92.

Terzioğlu, F. ve Taşkın, L. (2008). Kadının toplumsal cinsiyet rolünün liderlik davranışlarına ve hemşirelik mesleğine yansımaları. *C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu* Dergisi. 12(2), 62-67.

Tice, D. M. (1991). Esteem protection or enhancement? Self-handicapping motives and attributions differ by trait self-esteem. *Journal of Personality and Social Psychology, 60(5), 711–725.*

Tuz C, Öksüz ME, Tekiner AS. (2015). Kadına yönelik şiddet derecelendirme ölçeği ve mağdurların cinsel deneyimleri ölçeği Türkçe versiyonun geçerlik güvenilirliği. *Eurasian Journal of Family Medicine Avrasya Aile Hekimliği Dergi*si. 4(2): 83-9.

Türk Dil Kurumu Sözlüğü. "İstismar" 2005: 991

Ulusoy, Y. (2010). Kişiler Arası Bağımlılık Ölçeği'nin (Interpersonal Dependency Inventory) uyarlama çalışması.

Ulusoy, Y., & Durmuş, E. (2011). Kişilerarası bağımlılık eğiliminin beş faktör kişilik özellikleri açısından incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *12*(2), 1-21.

Van Houdenhove B, et al. (2001). Victimization in chronic fatigue syndrome and fibromyalgia in tertiary care: A controlled study on prevalence and characteristics. *Psychosomatics*. 42, 21–28.

Van Vreeswijk, M., Broersen, J., & Nadort, M. (Ed.), *The Wiley-Blackwell handbook of schema therapy: theory, research, and practice* içinde (s. 397-414). United Kingdom: John Wiley & Sons.

Vatandaş, C. (2007). Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı. *Sosyoloji Konferansları Dergisi,* 35, 29-56.

Vezina, J. ve Hebert, M. (2007). Risk factors for victimization in romantic relationships of young women: A review of empirical studies and implications for prevention. *Trauma, Violence and Abuse*, 8, 33-66.
DOI: 10.1177/1524838006297029

Vefikuluçay D, Zeyneloğlu S, Eroğlu K, Taşkın L (2007). Kafkas Üniversitesi son sınıf öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açıları. *Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi,* 14(2), 26–38.

Weiss, L. R. (1969). Effects of subject, experimenter and task variables on compliance with the experimenter's expectation. *Journal of Projective Techniques and Personality Assessment,* 33, 247-256.

Weiss, L. R., & Masling, J. (1970). Further validation of a Rorschach measure of oral imagery: A study of six clinical groups. *Journal of Abnormal Psychology*, 76, 83-87.

Yıldırım, Yasemin Kuzeyli. (2005). Yaşlı istismarı ve önlenmesi, *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi,* 21(1), 167-174

Yıldız, E. ve Keçeci, O. (2016). Ege Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açıları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 9(47), 986-998.

Yıldız, A. D., Çokamay, G., & Artar, M. (2017). Kadın üniversite öğrencilerinin romantik ilişki doyumunun baglanma boyutlari, iliskide algiladiklari istismar ve gelecek zaman yönetimi açısından incelenmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 6(1), 365.
https://doi.org/10.14686/buefad.285018

Yount, K. M., Pham, H. T., Minh, T. H., Krause, K. H., Schuler, S. R., Anh, H. T., ... Kramer, M. R. (2014). Violence in childhood, attitudes about partner violence and partner violence perpetration among men in Vietnam. *Annals of Epidemiology*, 24(5) 333-339.
DOI: 10.1016/j.annepidem.2014.02.004

Yumuşak, A., & Şahin, R. *Üniversite öğrencilerinin flört şiddetine yönelik tutumları, toplumsal cinsiyetçilik ve narsisistik kişilik özellikleri arasındaki ilişki*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi.
DOI: 10.16992/ASOS.15167

Yücel Can. 2013. Kadına yönelik şiddetin toplumsal cinsiyet temelleri: Niğde örneği Abstract. *Zeitschrift für die Welt der Türken.*

Zubaroğlu Yanardağ, M, Özmete, E, Zubaroğlu Yanardağ, M. (2016). Erkeklerin bakış açısıyla toplumsal cinsiyet rolleri: kadın ve erkek olmanın değeri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 20(1), 91-107.
https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsadergisi/issue/21499/230533